

895.911

ท 288 ก

ร.3

การวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย

ปริญญานิพนธ์

ของ

ทองพูล ทองน้อย

๒๘ ต.ค. ๒๕๓๙

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม ๒๕๓๙

๐. ๕๒๑๒๕

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ อัครา บุญทิพย์)

..... กรรมการ

(อาจารย์บรรพต ศิริชัย)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ อัครา บุญทิพย์)

..... กรรมการ

(อาจารย์บรรพต ศิริชัย)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์สุนันทา ไสร็จ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2539

ประกาศบุญการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์อัศรา บุญทิพย์ และอาจารย์บรรพต ศิริชัย คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและข้อคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องในปริญญานิพนธ์ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์สุนันทา ไตรจจ์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมที่ช่วยแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง จนปริญญานิพนธ์นี้สมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วินัย ภูระหงส์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในเบื้องต้น

ขอกราบขอบพระคุณครู-อาจารย์ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และคณาจารย์ทุกท่านของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการต่างๆ ให้ข้าพเจ้าสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้บริหารและอาจารย์โรงเรียนเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ที่รับภาระในการปฏิบัติการสอนแทน ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังศึกษาที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ขอขอบคุณคุณจรัส-จริยา ช่วงชิง คุณบุญเกื้อ แทนวันชัย คุณเหมชาติ จันทร์สว่าง และเพื่อนๆ วิชาเอกภาษาไทยทุกคนที่คอยให้คำปรึกษา

ขอขอบคุณพี่น้องร่วมสายโลหิต และญาติมิตร ที่ให้กำลังใจเสมอมา

และขอรำลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ผู้จุศประกายแห่งความรักด้านการศึกษา จนความสำเร็จในวันนี้มาถึง

ทองพูล ทองน้อย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	3
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
2 สภาพสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536.....	18
สภาพทางการเมือง.....	18
สภาพของเศรษฐกิจ.....	23
สภาพสังคมทั่วไป.....	25
3 การวิเคราะห์บทบาทของร่อยกรองที่มีต่อสังคมไทย.....	29
1. บทบาทร่อยกรองที่สะท้อนด้านการเมือง.....	29
1.1 การต่อต้านเผด็จการ.....	29
1.2 การสะท้อนภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตย.....	40
1.3 การสะท้อนการเลือกตั้งทั่วไป.....	44
1.4 การสะท้อนภาพนักการเมือง.....	59
1.5 การสะท้อนภาพเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ.....	69
1.6 การเสียดสีทางการเมือง.....	95
1.7 การวิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล.....	101
1.8 การรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย.....	109
2. บทบาทร่อยกรองที่สะท้อนด้านเศรษฐกิจ.....	116
2.1 การสะท้อนความทุกข์ยากทั่วไป.....	117
2.2 การสะท้อนภาพชาวนา.....	119
2.3 การสะท้อนภาพกรรมกร.....	121

3. บทบาทร้อยละกรองที่สะท้อนภาพสังคมทั่วไป.....	124
3.1 การสะท้อนภาพสังคมเมือง.....	124
3.2 การสะท้อนภาพโสเภณี.....	128
3.3 การสะท้อนภาพป่าไม้ถูกทำลาย.....	134
4. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	138
สรุปผล.....	138
อภิปราย.....	140
ข้อเสนอแนะ.....	141
บรรณานุกรม.....	142
ประวัติผู้วิจัย.....	152

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ แรงบันดาลใจให้นักเขียนถ่ายทอดความรู้สึกต่อสิ่งที่ได้พบเห็นออกมาเป็นงานเขียนในรูปแบบต่างๆ ยิ่งโลกปัจจุบันมีการติดต่อกันอย่างไร้พรมแดน สังคมก็ยังมีเนื้อหาหลากหลายที่นักเขียนสามารถนำเรื่องราวต่างๆ มาเขียนได้ไม่รู้จักจบ วรรณกรรมจึงเปรียบเหมือนกระจกเงาสท้อนภาพสังคม ดังที่ สุริย์ โรจน์สกุลพานิช (2520 : 1) กล่าวว่า “วรรณกรรม จะมีมากหรือน้อย ดีหรือเลว ก็แล้วแต่ความเจริญงอกงามแห่งจิตใจของชนชาตินั้นๆ วรรณคดีหรือวรรณกรรมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ชาตินี้มีความเจริญทางวัฒนธรรมสูงแค่ไหนและยุคใดมีความเจริญสูงสุด ยุคใดมีความเสื่อมทรามลง” ภาพที่วรรณกรรมสะท้อนให้เห็น จึงเป็นทั้งภาพดีและเลว บรรจง บรรเจิดศิลป์ (2523 : 9) กล่าวว่าวรรณกรรมนั้น “เป็นคัมภีร์แห่งสภาวะความเป็นจริงของยุคและสังคมไม่ว่าความเป็นจริงนั้นจะเป็นความเป็นจริงที่เลวที่สุด หรือดีที่สุกก็ตาม”

วรรณกรรมและสังคมต่างมีบทบาทต่อกัน ปาฐก สุวรรณรัตน์ และชูศักดิ์ เอกเพชร (2523 : 5) กล่าวว่า “วรรณกรรมกับสังคมมีบทบาทต่อกัน โดยปกติวรรณกรรมก็มักจะอยู่ใต้อิทธิพลของสังคม เนื้อหาและรูปแบบของวรรณกรรมจึงถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขและปัจจัยทางสังคม” วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 96) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “กวีถึงจะคนเดียวก็เปรียบเสมือนสามคนคือ นอกจากจะเป็นนักประพันธ์แต่งหนังสือแล้ว ยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นสมัยนั้น ก็ย่อมจะทำเอาหูไปนาเอาตาไปไร่เสียกับเหตุการณ์ที่ตนเห็นตาตา ประจักษ์อยู่แก่ใจหาได้ไม่ และในฐานะที่เป็นพลเมืองอีกเล่า ก็จำต้องใส่ใจเหตุการณ์บ้านเมือง ความเคลื่อนไหวของประเทศชาติ ตลอดจนजनชั้นและอาชีพที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งอีกด้วย” แต่ในขณะเดียวกัน สังคมไม่ได้เป็นตัวกำหนดเนื้อหาของวรรณกรรมฝ่ายเดียว เพราะนอกจากนักเขียนจะสะท้อนเรื่องราวต่างๆ ในสังคมแล้ว ยังชี้นำสังคมไปในทางที่นักเขียนต้องการ ดังที่วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 100) กล่าวว่า “กวีหาได้อยู่ใต้อิทธิพลของสังคมทุกสิ่งทุกอย่างไม่ ในบางสิ่งบางอย่างสังคมไม่มีอำนาจเหนือกวีเลย กวีหากกลับมีอิทธิพลต่อสังคมเสียอีก”

ในยุคสมัยที่สังคมมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะทางด้านความคิด ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นยังหาแนวทางแก้ไขไม่ได้ นักเขียนผู้สร้างวรรณกรรมจะสนใจสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น

จึงสร้างวรรณกรรมสะท้อนความเป็นไปเหล่านั้น อีกทั้งเสนอแนวทางแก้ไขที่นักเขียนเห็นว่าเหมาะสมอีกด้วย

สังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีปัญหาขัดแย้งทางความคิดที่รุนแรง ปัญหาทางการเมืองนับเป็นข้อขัดแย้งที่สำคัญ ในช่วงดังกล่าวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่กระทบกระเทือนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2 ครั้ง คือ เกิดการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 และเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535

วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว จึงมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยเฉพาะปัญหาทางการเมือง ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าว มีหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสิ่งตีพิมพ์เกิดขึ้นมากมาย รูปแบบของงานเขียนก็หลากหลาย ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

ในนิตยสารรายสัปดาห์ที่มุ่งเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมไทย จะมีเนื้อหาที่หน้ากระดาษสำหรับบทร้อยกรองทุกฉบับ ทั้งนี้เพราะร้อยกรองสมัยใหม่มีการพัฒนาให้เหมาะสมดังที่ เสรมฐ พลจันทร์ (2524 : 36) กล่าวว่า “เป็นร้อยกรองแห่งความคิด ความคิดของกวีรุ่นใหม่ที่ปรากฏออกมาเน้นขยายวงความคิดกว้างไปจากเดิมเป็นอันมาก เรื่องเทพเจ้า นรก สวรรค์ อันเป็นจินตนาการไกลตัว ได้ลดน้อยถอยลงไปกลายเป็นสิ่งใกล้ตัว และยึดความเป็นจริงที่ควรเป็นมากขึ้น ทำให้เนื้อเรื่องของกวีนิพนธ์ มีทั้งบทพรรณนา บทบรรยาย ความรู้สึก บทวิจารณ์การเมือง บรรยายสภาพสังคม และบทที่แสดงพฤติกรรมของคนและสิ่งแวดล้อมอันแท้จริง ให้คุณลักษณะแห่งความคิดมากกว่าจินตนาการดังสมัยก่อน”

ร้อยกรองที่เผยแพร่ในนิตยสารรายสัปดาห์ ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้พัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงหลายประการ เช่น จากร้อยกรองขนาดยาวเป็นขนาดสั้น เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่หน้ากระดาษของนิตยสาร และด้านเนื้อหาที่เสนอเพียงความคิดเดียว เกี่ยวกับเรื่องนี้ เสรมฐ พลจันทร์ (2524 : 35-36) กล่าวว่า “เมื่อครูเทพ หรือพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เริ่มแต่งบทกลอนสั้นๆ แสดงข้อคิดต่างๆ นั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของร้อยกรองสมัยใหม่ ปัจจุบันขนาดของร้อยกรองก็สั้นลง จะมีความยาวเรื่องหนึ่งไม่กี่บท และมักจะเน้นข้อคิดหรือความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าที่จะเป็นศิลปะตกแต่งเช่นสมัยก่อน”

นิตยสารรายสัปดาห์เป็นหนังสือที่เสนอเรื่องราวต่างๆ ได้ทันเหตุการณ์เพราะช่วงเวลา “ว่างแฉง” ไม่นาน บทร้อยกรองที่ตีพิมพ์จึงเป็นปัจจุบัน สามารถสะท้อนเรื่องราวที่กำลังเป็นอยู่ โดยเฉพาะปัญหาของสังคมที่จะต้องรีบนำเสนอ เพื่อทุกคนทุกฝ่ายจะได้ร่วมมือกันแก้ปัญหา นั้นให้คลี่คลายไปโดยเร็ว

ปัญหาสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีความรุนแรง โดยเฉพาะปัญหาทางการเมืองที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา ร้อยกรองในช่วงนี้จึงสะท้อนภาพสังคมและเสนอแนวความ

คิดของยุคสมัยนั้นออกมาอย่างชัดเจน นับเป็นช่วงเวลาที่น่าศึกษาบทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทยเป็นอย่างดี

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองในการสะท้อนภาพสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาร้อยกรองต่อสังคมไทยนี้ ทำให้เห็นถึงบทบาทของร้อยกรองในการสะท้อนภาพสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ซึ่งทำให้เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระยเวลานั้นอย่างชัดเจน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย โดยศึกษาร้อยกรองที่มีเนื้อหาสะท้อนภาพสังคมไทย จากนิยายสารคดีชนสุคตสัปดาห์ และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ที่พิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 จำนวนทั้งสิ้น 426 สำนวน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาและรวบรวมบทร้อยกรองจากนิยายสารคดีที่ระบุไว้ในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า
3. วิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองในด้านการสะท้อนภาพสังคมไทย
4. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย ผู้ศึกษาต้องอาศัยข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เพื่อนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับร้อยกรอง

สิทธา พินิจภูวนล (2516 : 1) กล่าวว่า “ร้อยกรองย่อมปรากฏคุณค่าในรูปต่างๆ ต่อบุคคลที่ต่างประเภทกัน สำหรับบุคคลประเภทผู้แต่งหรือกวี ร้อยกรองมีคุณค่าเป็นวิถีทางแสดงออกที่สวงามของความรู้สึก ความคิด ความสะท้อนอารมณ์ ตลอดจนประสบการณ์ของผู้แต่ง

สำหรับบุคคลประเภทผู้อ่าน ร้อยกรองมีคุณค่าหลายรูปแบบคือ ช่วยเร้าอารมณ์ และความรู้สึก เร้าจินตนาการ เร้าความคิด เทียบเคียงประสบการณ์ และจินตนาการของผู้อ่าน ให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น บทกวีนิพนธ์ชั้นดีจะให้สิ่งมีคุณค่าสูงทางภูมิปัญญาแก่ผู้อ่าน โดยใช้คำพูดเพียงไม่กี่คำ ซึ่งบรรจุอยู่ในบรรทัดสั้นๆ ความบังคับ ดังนั้นผู้อ่านจึงเสียเวลาไม่มากนักในการเพิ่มพูนสิ่งที่มืออยู่ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

สำหรับสังคม ซึ่งกว้างขึ้นถึงประเทศชาติและโลก ถือว่ากวีนิพนธ์เป็นสมบัติล้ำค่า ซึ่งคนในชาติหวงแหนและรักษาไว้ให้ยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน

สิทธา พินิจภูวนล และประทีป วาทิกทินกร (2522:5) ยังได้กล่าวถึง คุณค่าร้อยกรองต่อผู้อ่าน สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อเร้าความรู้สึก

ร้อยกรองบางบท “ดีใจ” หรือกระทบความรู้สึกของผู้อ่านอย่างจังเข้าถึงจิตใจของผู้อ่านอย่างลึกซึ้ง และทุกซอกทุกมุม

2. เพื่อเร้าจินตนาการ

ร้อยกรองบางบทจะวาดภาพที่สวงามด้วยถ้อยคำที่มีเสียงไพเราะและมีความหมายที่เด่นชัด ภาพที่วาดด้วยตัวอักษรที่เลือกเฟ้นไว้ดีแล้ว จะก่อให้เกิดความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน

3. เพื่อเร้าความคิด

ผู้อ่านจะได้รับความคิดในบางแง่มุม ตามสายตาวีที่ได้อธิบายไว้ในบทร้อยกรอง บางครั้งก็เป็นความคิดที่บริสุทธิ์ มิได้มีความรู้สึกหรือสิ่งอื่นใดเจือปนบางครั้งก็เป็นความคิดที่เชื่อมโยงกับสิ่งอื่นๆ เช่น เชื่อมโยงกับธรรมชาติ

4. เพื่อความเพลิดเพลิน

คุณค่าของบทร้อยกรองที่ผู้อ่านมุ่งหวัง คือความสนุกสนานเพลิดเพลิน สนุกไปกับรูป เสียง กลิ่น และรสของบทร้อยกรอง

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2522 : 49-50) กล่าวถึงคุณค่าของร้อยกรองในทัศนะหนึ่งว่า

1. ให้ความรอบรู้ในด้านต่างๆ แก่ผู้อ่านอย่างกว้างขวาง
2. ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมอยู่เสมอ
3. ให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์และสะท้อนใจ และความนึกฝันไปตามเนื้อเรื่อง
4. ทำให้เห็นสัจจะของชีวิตในแบบจำลองภาพมา
5. ทำให้ทราบวิวัฒนาการทางภาษาในแต่ละยุคแต่ละสมัย
6. เป็นทางเสริมสร้างนิสัยให้รักการอ่านและมีทักษะในการอ่านมากขึ้น
7. ช่วยให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
8. ช่วยส่งเสริมศีลธรรมให้แก่ผู้อ่าน

นอกจากนั้น พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2522 : 49-50) ยังได้กล่าวถึงอิทธิพลของวรรณกรรม

3 ประการ ดังนี้

1. ทำให้ผู้อ่านมองส่วนตัวลดลงและเข้าสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ ได้อย่างทั่วถึง มีอารมณ์ ความรู้สึกร่วม และเห็นอกเห็นใจกันยิ่งขึ้น
2. ทำให้ผู้อ่านสามารถจัดความคิดผิดพลาดในการมองปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพราะช่วยให้ความสำนึกของผู้อ่านลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น
3. ช่วยเสริมสร้างจิตใจ และให้กำลังใจแก่ผู้อ่านที่รักความเป็นธรรมทั้งหลายที่ร่วมต่อสู้กับความผิด และความเชื่องมงายที่ผิดพลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เปลื้อง ณ นคร (2530 : 40) กล่าวถึงร้อยกรองกับสังคมว่า

การร้อยกรองเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งในการสร้างสันติสุขของสังคมประเทศ อังกฤษต้นสมัยควีนวิกตอเรียนั้นอยู่ในลักษณะเสื่อมโทรมทางศีลธรรมเป็นอันมาก ผู้สร้างวรรณคดี ทั้งที่เป็นร้อยกรองและเป็นเรื่องนวนิยาย ได้มีส่วนใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องสร้างศีลธรรมของประชาชน และผลที่สุดคือ ความเจริญทางวัฒนธรรมอย่างสูงมีขึ้นในปลายรัชสมัย ในประเทศไทยนั้น สมัยรัชกาลที่ 5 ในต้นรัชสมัยนั้น ผู้คนยังเสื่อมโทรมอยู่มาก มีพวกคนทุจริต ส่ำมะเลเทเมา เล่นการพนัน ไม่มีหลักชีวิต ได้มีร้อยกรองสุภาษิตเกิดขึ้นเป็นอันมาก เป็นพวกกลอนสุภาษิต หรือกลอนสั่งสอน มีอิทธิพลเปลี่ยนนิสัยใจคอของพลเมืองได้มาก

โลกปัจจุบันนี้ผู้คนหันไปทางวัตถุนิยมเป็นส่วนมาก และเห็นแต่เรื่องเฉพาะหน้าคิดแต่เฉพาะตัวเอง ไม่คิดถึงอดีตและอนาคต จึงพากันมัวเมาในลาภยศ ศีลธรรมเป็นอย่างไรไม่ค่อยเข้าใจและนึกไปไม่ถึง ลักษณะดังนี้ได้แก่เข้ามาครอบงำจิตใจของไทย เราได้มีวิธีการต่างๆ ที่จะชักนำจิตใจประชาชนให้สูงขึ้น ให้ได้เห็นศีลธรรมอันจะเป็นเครื่องนำสันติสุขและความเรียบร้อยให้มากขึ้น ร้อยกรองเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้การนี้เป็นผลสำเร็จ

เปลื้อง ณ นคร (2530 : 34) กล่าวถึงบทบาทของร้อยกรองในการสั่งสอนคนทั่วไปว่า การสอนนั้นมีความหมายกว้าง การเขียนร้อยกรองวิจารณ์ เลียดสีหรือบริภาษสังคม หรือนุคคนที่ทำการเลวทรามก็เข้าลักษณะของการสอน

ตามคำกล่าวข้างต้นนี้เราจะเห็นคุณค่าของร้อยกรองได้เป็นอย่างดี ประเทศที่มีความเจริญและวัฒนธรรมสูงมาแต่โบราณ เช่น กรีก อินเดีย ถือว่ากาพย์กลอนไม่ได้เขียนกันเล่นเปล่าๆ ต้องชักจูงไปในทางที่ดี นี่เป็นหัวใจของกาพย์กลอนคือ ยกย่องจิตใจของคนให้สูงขึ้น ร้อยกรองที่ควรยกย่องต้องมีแก่น คือ ชักจูงไปในทางศีลธรรมจรรยา แต่ไม่ได้สอนกันตรงๆ อย่างศาสนา สอนโดยอุทาหรณ์ และเรื่องราวประกอบกวีทัศนะ สิ่งที่ปรากฏในกาพย์กลอนเป็นสิ่งไพเราะ ควรจดจำ ชาวบ้านมักนำคติธรรมมาใช้เป็นเครื่องเตือนใจ อย่าง “รักนักรักหน้ายศล้ำอริเหมา” หรือ “โบราณว่าถ้าเหลือกำลังลาภ ให้ออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม” สุนทรภู่มีชื่อเพราะให้คติดีๆ ชาวบ้านจดจำเขาไปใช้

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับร้อยกรองนั้นได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

บุญสม ภูเจริญ (2534 : 220-289) วิเคราะห์ร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2530 กล่าวถึงเนื้อหาของร้อยกรองดังนี้

1. ด้านการเมือง

แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย สะท้อนบรรยากาศทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2522 - 2530 และเสียดสีทางการเมือง

2. ด้านเศรษฐกิจ

แสดงสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไป และวิจารณ์การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล

3. ด้านการศึกษา

มีเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษา และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการการศึกษา

4. ด้านสังคม

แสดงความคิดเห็นต่อสังคมโดยรวม สะท้อนความยากจนความทุกข์ยากของ

คนและปัญหาชนชั้น แสดงภาพชีวิตชาวนา ปัญหาที่ดิน และการล่มสลายของชาวนา แสดงการอพยพเข้ามาในเมือง แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และสะท้อนภาพเบ็ดเตล็ด

สมเกียรติ สุขรัตน์ (2533 : 62-106) ศึกษาเนื้อหาของบทหรือกรองที่ตีพิมพ์ในนิตยสาร ช่วง พ.ศ. 2526 - 2530 สรุปได้ดังนี้คือ

1. บทร้อยกรองสะท้อนภาพสังคม
 - 1.1 สภาพสังคมเมือง
 - 1.2 สภาพสังคมชนบท
 - 1.3 สภาพความยากจนของคนในสังคม
 - 1.4 สะท้อนภาพโสเภณี
 - 1.5 การเรียกร้องให้รักษาวัฒนธรรมไทย
 - 1.6 สะท้อนภาพการตัดไม้ทำลายป่า
 - 1.7 การสะท้อนภาพการประกวดนางงาม
 - 1.8 การสะท้อนภาพการศึกษาของไทย
2. บทร้อยกรองสะท้อนภาพการเมืองการปกครอง
 - 2.1 การสะท้อนภาพพรรคการเมืองของไทย
 - 2.2 การแสดงให้เห็นแนวคิดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 - 2.3 การสะท้อนภาพการเลือกตั้งทั่วไป
3. บทร้อยกรองสวดศุภคฤบุคคลและสถาบัน
 - 3.1 บทสวดศุภคฤพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์
 - 3.2 บทสวดศุภคฤบุคคลที่ควรเคารพหรือผู้มีพระคุณ
 - 3.3 บทสวดศุภคฤผู้มีชื่อเสียงของประเทศ
4. บทร้อยกรองสะท้อนอารมณ์
 - 4.1 การกล่าวถึงความรักความสมหวัง
 - 4.2 การกล่าวถึงความเศร้าความผิดหวัง
 - 4.3 การกล่าวถึงธรรมชาติ
5. บทร้อยกรองปลุกใจและให้กำลังใจ
 - 5.1 การปลุกใจให้รักชาติ
 - 5.2 การให้กำลังใจแก่คนทั่วไป

– เพ็ญศิริ พุกพันธ์ (2529 : 104) วิเคราะห์ทัศนะทางการศึกษาจากบทร้อยกรองในนิถยสารและวารสารตั้งแต่ พ.ศ. 2521 จนถึง พ.ศ. 2527 สรุปทัศนะทางการศึกษาของไทยเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ทัศนะของผู้ประพันธ์ที่มีต่อการจัดการศึกษาของไทย สรุปว่า การวางแผนการศึกษาของไทยมีข้อบกพร่อง
2. ทัศนะของผู้ประพันธ์ต่อบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา สรุปว่าทั้งผู้บริหารการศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครองของผู้เรียนต้องร่วมมือกัน การศึกษาจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามที่วางไว้

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสังคม

– เสฐียรโกเศศ (2523 : 3) ให้ความหมายของสังคมว่า “สังคม หมายถึง มนุษย์ที่รวมกันอยู่เป็นหมู่คณะ มีทั้งหญิงและชายตั้งภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่ง ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นประจำ เป็นเวลานานตามสมควรพอจะเรียนรู้ และปรับปรุงตนเองแต่ละคนได้ และประกอบการทำงานเข้ากันได้ดี มีความสนใจร่วมกันในสิ่งอันเป็นมูลฐานแห่งชีวิต มีการครองชีพ ความปลอดภัยทางร่างกายก็เป็นอย่างหนึ่งของส่วนรวมมนุษย์ที่รวมกันเป็นหมู่คณะ”

การที่คนหมู่มากรวมกันเป็นสังคมเดียวกัน แนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ต้องมาจากโครงสร้างที่แต่ละสังคมกำหนดขึ้น วิทย์ วิศทเวทย์ และคนอื่นๆ (2533 : 28) กล่าวถึงโครงสร้างของสังคมว่า ประกอบด้วย 3 ส่วนรวมกัน ดังนี้

1. กลุ่มคน หมายถึง คน 2 คนหรือมากกว่านั้นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคม และได้อยู่รวมกันในสถานที่หนึ่งในระยะเวลาพอสมควรทำให้มีการตอบสนอง และการถ่ายทอดแนวความคิดที่มีความเข้าใจร่วมกัน โดยมีความมุ่งหวังที่จะบรรลุความสำเร็จอันเป็นจุดหมายปลายทางเดียวกัน

2. สถาบันทางสังคม หมายถึง แบบแผนความสัมพันธ์หรือกฎเกณฑ์ความประพฤติอย่างมีระเบียบแบบแผนและมีความมั่นคงถาวร

3. สถานภาพและบทบาทของบุคคล

สถานภาพ หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคม

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตนตามหน้าที่หรือสถานภาพที่เป็นอยู่

จากโครงสร้างที่ประกอบกันเป็นสังคมดังกล่าว ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม วิทย์ วิศทเวทย์ และคนอื่นๆ (2533 : 20) บอกลักษณะสังคมไทยไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ชีวิตจึงผูกพันอยู่กับธรรมชาติ

2. สังคมไทยรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง

ศูนย์รวมความเจริญต่างๆ อยู่ที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ

3. สังคมไทยเป็นสังคมเจ้านาย

มีการให้ความเคารพนับถือผู้ที่มียศฐานบรรดาศักดิ์

4. สังคมไทยมีปรัชญาชีวิตที่สงบสุข

ปรัชญาของพุทธศาสนา คือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทย

5. สังคมไทยยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญ

6. สังคมไทยเป็นสังคมชาวบ้าน

ความเป็นอยู่ของคนไทย มักเป็นการสนิทสนมเป็นการส่วนตัวถือระบบเครือญาติอย่างมั่นคง

8. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536

สังคมไทยได้วิวัฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีเอกสารที่กล่าวถึงภาพรวมของสังคมไทยไว้ เรื่องที่จะนำมาพิจารณาประกอบการศึกษา มีดังต่อไปนี้

จากโครงสร้างของสังคม การที่คนมาอยู่รวมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำให้เกิดสถาบันครอบครัว ดังนั้นครอบครัวนับเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ (2537 : 20-24) กล่าวถึง สภาพครอบครัวไทย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 จากสำมะโนประชากร 2533 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทยมีจำนวนประชากร 54,532,300 คน มีจำนวนครัวเรือน 12,224,400 ครัวเรือน

1.2 ครอบครัวมีแนวโน้มขนาดเล็กลง กล่าวคือเมื่อ ปี 2538 มีจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือน 4.98 คน ปี 2534 มี 4.3 คน และคาดคะเนว่าในปี 2534 จะเหลือเพียง 3.7 คน

1.3 จำนวนครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น เช่น พ.ศ. 2530 มีครอบครัวขยาย 7-3 และครอบครัวเดี่ยว 25.7

1.4 ครอบครัวหญิงไร้คู่มีจำนวนเพิ่มขึ้น

1.5 มีอายุการสมรสที่ ช้าลง อัตราส่วนของสตรีโตสูงขึ้นไปในทุกกลุ่มอายุมาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - พ.ศ. 2533 และผู้เป็นโตอายุ 50-54 ปี เพิ่มขึ้นในระดับสูง

1.6 การหย่าร้างมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

2. สภาพปัญหาโดยรวมของครอบครัวไทย

2.1 ความไม่พร้อมที่จะเป็นสถาบันครอบครัว

ความไม่พร้อมมีทั้งด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย อายุ ด้านความรู้พื้นฐานที่จะประกอบอาชีพ ด้านวุฒิภาวะที่จะดำเนินชีวิต ด้านอารมณ์ที่มั่นคงเข้มแข็งตลอดจนความรู้ในการอบรมเด็กตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก ปัญหาอื่นจึงเกิดตามมา เช่น การทำแท้ง การทอดทิ้งเด็ก การทำทารุณต่อเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในด้านต่างๆ

2.2 ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายนอกต่อสถาบันครอบครัว

สิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว เช่น การพัฒนาประเทศที่เน้นแต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่มองข้ามการพัฒนาคน สังคม การเมือง ตลอดจนระบบราชการให้สัมพันธ์กัน ผลที่ตามมาคือ การค่อยคุณภาพของประชากร การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม การเสื่อมโทรมของทรัพยากร ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลภาวะ การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง ประกอบกับการสื่อสารคมนาคมที่รวดเร็วเป็นตัวเร่งให้ผลกระทบต่างๆ รุนแรงและรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.3 ปัญหาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

ในครอบครัวไทย ชายและหญิงยังมีบทบาทที่ยังไม่ปรับเปลี่ยน ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก การหย่าร้าง ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัวและการเรียนรู้เชิงสังคมของเด็ก

จากสภาพดังกล่าวจึงทำให้เกิดความไม่มั่นคงในครอบครัว กองวิชาการกรมประชาสัมพันธ์ (2533 : 35-39) กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดสภาพปัญหาความไม่มั่นคงในครอบครัวไว้ 4 ประการ คือ

1. ความยากจน

สังคมไทยมีปัญหาความยากจน จึงเป็นแรงผลักดันทำให้ครอบครัวไม่มั่นคง

2. ความไม่รู้

การที่บิดามารดาขาดความรู้ที่เหมาะสมในบทบาทที่ถูกต้องของผู้นำครอบครัว ขาดความรู้ในพัฒนาการและการเลี้ยงดูเด็กแต่ละช่วงวัย ขาดความรู้ในการวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิดที่ถูกต้อง จึงเกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น เยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาการหย่าร้าง เป็นต้น

3. ค่านิยมที่มุ่งเปลี่ยนแบบวัฒนธรรมบริโภคและลักษณะนิยมวัตถุ

ปัจจัยเหล่านี้ ทำให้สมาชิกในครอบครัวมุ่งแสวงหาและตอบสนองความต้องการตนเองทางวัตถุ มากกว่าการคำนึงถึงความสุขทางใจ และคุณค่าของความสัมพันธ์ที่เหมาะสมภายในครอบครัว

4. จริยธรรมของคนในสังคมลดลง

คนในสังคมต่างมุ่งแสวงหาการตอบสนองความต้องการเฉพาะหน้าของตน จนไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบที่ตนจะพึงมีต่อครอบครัวและสังคม

เมื่อหลายครอบครัวรวมกันเป็นสังคม หากสมาชิกในสังคมปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมตามบทบาทก็ไม่เกิดปัญหา แต่ในความเป็นจริงทุกสังคมมีปัญหา เด็มสิริ บุญยสิงห์ (2536 : 62) กล่าวถึงบุคคล 7 กลุ่มที่สร้างปัญหาให้กับสังคมไทยคือ

1. นักการเมืองที่ปราศจากหลักการ
2. ความมั่งคั่งที่ปราศจากการทำงาน
3. ความสนุกสนานที่ปราศจากความสำนึก
4. ความรอบรู้ที่ปราศจากคุณลักษณะ
5. พ่อค้าที่ปราศจากคุณลักษณะ
6. นักวิชาการที่ใช้วิทยาการอย่างปราศจากคุณธรรม
7. ความเคารพบูชานักบวช และผู้ปาเพ็ญประโยชน์ที่ปราศจากการเสียสละอย่างจริงใจ

เด็มสิริ บุญยสิงห์ (2536 : 62-63) ยังได้กล่าวถึงปัญหาสังคมไทย สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาทางการศึกษา

การศึกษาของไทย เป็นไปในลักษณะ เรียนรู้มากกว่าเรียนทำ เรียนจำมากกว่าเรียนจัด เรียนรับมากกว่าเรียนให้ และเรียนใช้มากกว่าเรียนประดิษฐ์

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาของไทย

- 1.1 ยิ่งเรียนสูง ยิ่งทำงานน้อยและเบา
- 1.2 การจัดการศึกษายังไม่มีความยุติธรรม
- 1.3 มีการใช้อภิสิทธิ์ในการจัดการศึกษา
2. ปัญหาทางเศรษฐกิจ
 - 2.1 ผลผลิตทางการเกษตรยังไม่ลงตัว
 - 2.2 การใช้เงินของประเทศมาพัฒนากรุงเทพฯ มากเกินไป
 - 2.3 การขาดดุลการค้ายังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

3. ปัญหาทางศีลธรรม

3.1 การสวดทางศีลธรรมและจริยธรรมที่มีผลลบ

3.2 การแก้ปัญหาศีลธรรม จริยธรรม ด้วยการพูดมากกว่าการปฏิบัติ

4. ปัญหาสถาบันครอบครัว

4.1 ปัญหาการอบรมเยาวชน

4.2 ปัญหาการทำความผิดของเยาวชน

5. ปัญหาค่านิยม

5.1 ค่านิยมที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ

5.2 ค่านิยมที่มีผลต่อความมั่นคงของชาติ

5.3 การให้รางวัล และการลงโทษ

6. ปัญหาทางการเมือง

6.1 การบริหารบ้านเมืองที่ขาดกติกา

6.2 การบริหารที่ขาดหลักการ

ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยซึ่งนับว่ารุนแรง คือ ปัญหาด้านการเมือง สังคมไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่ประชาธิปไตยก็มีจุดอ่อน ดังที่ อมร รักษาสัตย์ (2535 : 23) วิเคราะห์ไว้ดังนี้

1. ทหารมีบทบาททางการเมืองมากเกินไป โดยทหารกลุ่มต่างๆ ผลัดกันมาครอง บ้านการเมือง

2. พรรคการเมืองยังไม่ก่อตัวเป็นสถาบันที่มั่นคง แม้จะมีพรรคการเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ. 2488 แต่ก็เป็นพรรคที่ไม่มีฐานมวลชนมาจากระดับท้องถิ่น มีพรรคมากเกินไป พรรคใหญ่ๆ ส่วนมากเป็นพรรคที่ทหารหนุนหลัง เมื่อพรรคการเมืองไม่มีความมั่นคง สถาบันการเมือง รัฐสภา และการบริหารประเทศก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย

3. ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนมีน้อย สืบเนื่องมาจากความอ่อนแอ และ ถ้างัดของชนชั้นกลาง ประชาชนระดับผู้ใช้แรงงานและนักศึกษาแม้จะมีบทบาทสำคัญ แต่ก็ เป็นเพียงขบวนการเฉพาะครั้งคราว เพื่อผลประโยชน์ระยะสั้น เป็นปฏิกริยาแสดงออกของอารมณ์ เท่านั้น

4. การก่อตั้งสถาบันทางการเมืองอื่นๆ ยังไม่บังเกิดผลตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย ทำให้ไม่มีรากฐานมั่นคง

และความรุนแรงที่เกิดขึ้นดังกล่าวคือ เหตุการณ์ทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งประชาชนไม่พอใจในกระบวนการปกครองของประเทศ จึงรวมกันคัดค้านอำนาจรัฐใน

เรื่องนี้ เขียน วีระวิทย์ (2536 : 52-55) กล่าวถึงขบวนการต่อต้านรัฐบาลของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้นว่ามาจากกลุ่มบุคคลดังต่อไปนี้

1. กลุ่มบุคคลที่ไม่พอใจคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รตช.)

บุคคลกลุ่มนี้เห็นว่า รตช. มีท่าทีที่จะสืบทอดอำนาจต่อไป โดยการบงการให้มีการร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตยออกมา

2. กลุ่มบุคคลที่ไม่พอใจพรรคพวกสภา รตช. และพรรคร่วมรัฐบาล กลุ่มนี้มองการเมืองจากมุมมองของผู้มีจริยธรรมและรักษากฎ เมื่อเห็นความไม่ชอบธรรมต่างๆ จึงร่วมต่อต้าน

3. กลุ่มบุคคลที่ไม่พอใจการเสนอข่าวของรัฐบาล

กลุ่มนี้ต้องการเข้าร่วมแสดงพลังสร้างภาพผู้ร่วมชุมนุมให้มากขึ้น เพราะไม่พอใจที่วิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อของรัฐบาลบิดเบือนความจริง

4. กลุ่มบุคคลที่สูญเสียอำนาจ

การปฏิวัติเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ทำให้นักการเมืองบางกลุ่มสูญเสียอำนาจ เมื่อได้โอกาสและหวังจะได้อำนาจคืนจึงร่วมคัดค้าน

5. กลุ่มบุคคลที่คาดว่าจะได้อ

ผลการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2534 มีการซื้อเสียงกันมาก บางคนเมื่อลงทุนไปมากแล้วก็ต้องการเป็นรัฐบาลเพื่อเอาทุนคืน

6. กลุ่มบุคคลที่ไม่พอใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีของรัฐบาล พล.อ.สุจินดา คราประยูร มีนักการเมืองที่ถูกยึดทรัพย์โดยคณะ รตช. การได้เข้าร่วมในคณะรัฐบาลจึงถือว่าเป็นความไม่ชอบธรรม

7. กลุ่มบุคคลที่ต้องการให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง

บุคคลกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า นายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นคนของประชาชน แต่ พล.อ.สุจินดา คราประยูร มาจากการแต่งตั้ง

8. กลุ่มบุคคลที่เป็นสื่อมวลชน

ประชาชนกลุ่มนี้มีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ และเกิดความไม่พอใจสะสมมาจาก รตช. และรัฐบาล พล.อ.สุจินดา คราประยูร หลายเหตุการณ์ การเขียนข่าวด้วยภาษาที่เผด็จการก้าวร้าวจึงแสดงออกอย่างเต็มที่

สภาพทางการเมืองเป็นข้อกำหนดสถานะอื่นๆ ของสังคม เพราะทิศทางการดำเนินการทุกอย่าง ต้องมาจากทิศทางการเมือง สภาพทางเศรษฐกิจเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญประการหนึ่งที่บอกได้ว่าสังคมอยู่ดีมีสุขเพียงใด สุชาติ ธาดาธำรงค์ (2534 : 12-14) กล่าวถึงปัญหาเศรษฐกิจ 2 ด้าน ที่ประเทศไทยต้องประสบคือ

1. ปัญหารายได้และคุณภาพชีวิต

1.1 ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้

ความยากจนและการกระจายรายได้เป็นปัญหาที่เรื้อรังมาในรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย กลุ่มคนยากจนส่วนใหญ่อยู่ในชนบท มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งในปัจจุบันมีประชากรยากจนประมาณ 14 ล้านคน และในปี พ.ศ. 2532 รายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนต่างกันถึง 12 เท่า

1.2 ปัญหาราคาสินค้าเกษตร

ประชากรร้อยละ 65 ของประเทศไทยอยู่ในภาคเกษตร เมื่อผลิตผลราคาตกจึงทำให้ยากจนยิ่งขึ้น

1.3 ปัญหาค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น

ภาวะเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา ทำให้ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลต้องปรับอัตราค่าจ้างขึ้นต่ำเป็น 100 บาทต่อวัน และเพิ่มเงินเดือนข้าราชการขึ้นร้อยละ 11

1.4 ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ส่งผลให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ ดิน น้ำ ฯลฯ มาใช้เป็นจำนวนมาก แต่ขาดการควบคุมที่ดีพอ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันผลการพัฒนาอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดของเสียขึ้นอย่างมากมาย ทั้งที่เป็นน้ำเสีย ก้นพิช กลิ่น หรือเสียง เป็นต้น

2. ปัญหาเสถียรภาพและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2.1 ปัญหาการค้าระหว่างประเทศ

ผลกระทบจากวิกฤตการณ์น้ำมัน ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจโลกและความต้องการสินค้าในตลาดโลกขยายตัวในอัตราที่ลดลง การปรับตัวของประเทศไทยเพื่อคงสถานะของการแข่งขันไว้ จึงเพิ่มขึ้น ทั้งประสิทธิภาพของสินค้า และความร่วมมือของทุกฝ่าย

2.2 ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

แรงงานด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกร ช่างเทคนิค เป็นปัญหาความขาดแคลนที่ต้องเร่งผลิต เนื่องจากอุตสาหกรรมได้รับการส่งเสริมจึงต้องการบุคลากรในด้านนี้เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการดึงบุคลากรระหว่างหน่วยงาน อันส่งผลให้อัตราเงินเดือนสูงเกินกว่าที่ควรเป็น

2.3 การขาดแคลนบริการพื้นฐาน

สืบเนื่องจากเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงขาดแคลนบริการพื้นฐาน เช่น ท่าเรือ ท่าอากาศยาน การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

2.4 ปัญหาเงินเฟ้อ

อัตราเงินเฟ้อช่วงปี พ.ศ. 2534 อยู่ในระดับสูง คือราวร้อยละ 7

เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีมากขึ้น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมก็เพิ่มขึ้นในทุกประเทศ
ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์ (2534 : 61-69) กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศไทย
สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหามลพิษ

1.1 ปัญหามลพิษทางน้ำ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากขาดระบบกำจัดน้ำทิ้งจากชุมชนโรง
งานอุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตร ก่อนที่จะระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

1.2 ปัญหาสารเป็นพิษ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการใช้แร่ธาตุและสารเคมีในทางเกษตร-
กรรม อุตสาหกรรม และอื่นๆ อย่างไม่ถูกวิธี หรือโดยไม่ระมัดระวังอันตรายที่จะเกิดขึ้น

1.3 ปัญหามูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ซึ่งสาแดงตัวออกมาในรูปของการไม่สามารถรวบรวม
มูลฝอยและสิ่งปฏิกูลจากแหล่งกำเนิดในชุมชนไปกำจัดได้หมด ตลอดจนปัญหาผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่ไม่ถูกต้อง

2. ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

2.1 ปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การ
บุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เกษตรกรรม การทำไร่เลื่อนลอยในเขตพื้นที่ดินน้ำสาธารณะ และการ
ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ

2.2 ปัญหาการใช้ดินและที่ดินอย่างไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของดิน และปัญหา
ความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน อันเนื่องมาจากการชะล้างพังทลายของดินและที่เกิดจากสภาพ
ธรรมชาติของดิน เช่น ปัญหาดินเปรี้ยว และดินเค็ม

2.3 ปัญหาทรัพยากรธรณี เช่น แร่ธาตุ ก๊าซธรรมชาติ และปิโตรเลียม เนื่องจาก
มิได้คำนึงถึงการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดความ
เสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมโดยรวม

2.4 ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งทะเล เช่น ป่าชายเลน และแนว
ปะการัง อันเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำเหมืองแร่ในบริเวณป่า
ชายเลน การสร้างท่าเรือและเขื่อน

ส่วนทางด้านวัฒนธรรมนั้น ผลจากการเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารของโลก และความ
เจริญทางเทคโนโลยี ทำให้วัฒนธรรมไทยเกิดความเปลี่ยนแปลง เอกวิทย์ ณ ถลาง และ โกวิท
วงศ์สุรวัฒน์ (2534 : 119-128) กล่าวถึง วิฤตการณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ว่าในปัจจุบัน
วัฒนธรรมไทยมีสภาพดังนี้

1. การสูญเสียความเข้าใจและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

การที่กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการปกครองของประเทศไทย ทำให้ชาวบ้านซึ่งเป็น

คนส่วนใหญ่ของประเทศเห็นว่า สิ่งใดก็ตามที่เป็นแนวปฏิบัติของคนกรุงเทพฯ จะเป็นสิ่งดีงาม เป็นความทันสมัยที่ควรถือเป็นแบบอย่าง ทั้งที่ความจริงแล้ว วัฒนธรรมส่วนหนึ่งของคนกรุงเทพฯ นั้นลอกเลียนมาจากวัฒนธรรมตะวันตก

2. ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมได้เสื่อมโทรมลง ในด้านกายภาพนั้น ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมาก บางอย่างมีการใช้อย่างไม่รู้คุณค่า เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การขุดแร่ขาย การทำน้ำเน่า การทำอากาศเป็นพิษ เป็นต้น สิ่งแวดล้อมทางสังคมเสื่อมโทรมเพราะคนเห็นแก่ตัว สังคมให้ความสำคัญแก่เงินตรากับอำนาจ วัฒนธรรมในชนบทที่เคยพึ่งพากันด้วยน้ำใจก็เปลี่ยนเป็นตัวใครตัวมัน

3. ความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจและสังคม

สังคมไทยเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเพื่อกินเพื่ออยู่ เป็นเกษตรกรรมเพื่อขาย แล้วพัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรม จนถึงสังคมข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในซีกโลกตะวันตกใช้เวลา 200-300 ปี แต่ในสังคมไทยใช้เวลาไม่กี่ทศวรรษ การก้าวกระโดดอย่างรวดเร็วทำให้ผู้ด้อยโอกาสตามไม่ทัน จึงเกิดความสับสน การเอาเปรียบกันอย่างรุนแรง ชาวไร่ชาวนาและผู้ใช้แรงงาน ตกเป็นเบี้ยล่างของผู้มีอำนาจและเงิน

4. วัฒนธรรมราชการไทยที่เปลี่ยนไป

ในสมัยโบราณ ข้าราชการคือผู้มีเกียรติมีศักดิ์ศรี สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย แต่ในปัจจุบันรายได้ของข้าราชการไม่พอกับรายจ่าย อันมีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมการบริโภคสมัยใหม่ที่ฟุ่มเฟือย ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ในวงราชการของไทย คือ คนคิมิฝีมือไม่นิยมทำราชการอีกต่อไป หันไปประกอบอาชีพที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า หรือหากที่ยังเป็นข้าราชการอยู่ก็หาทางทุจริต ระบบราชการที่เคยเป็นหลักของบ้านเมืองจึงด้อยประสิทธิภาพลง

5. วัฒนธรรมจริยธรรมบนพื้นฐานวัฒนธรรมพุทธเกษตรสั่นคลอน

จากสาเหตุที่สังคมไทยต้องเพิ่มอัตราเร่งการเติบโตภาคธุรกิจ และโหมโฆษณาค้านบริโภค คนส่วนใหญ่จึงเพิ่มความเห็นแก่ตัว และไม่พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ของตัวเอง ชาวชนบทมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำในเมือง บางครอบครัวถึงกับขายที่นาเพื่อค้ำจุนหาวัตถุที่คนอื่นมี และที่เลวร้ายคือ การขายลูกสาวเป็นโสเภณีโดยเห็นเป็นเรื่องธรรมดา

6. วิกฤตการณ์ของระบบการศึกษา

สถาบันการศึกษาถือว่าเป็นวิธีการสืบทอดวัฒนธรรมโดยตรง แต่สภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีข้อด้อยหลายประการที่บ่งชี้ว่า การศึกษาทุกระดับเป็นการสร้างความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนไปสู่แนวทางสมัยใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นฐาน

เอกสารเกี่ยวกับร้อยกรองและสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีประโยชน์
อย่างยิ่งในการศึกษาบทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทยที่ผู้ศึกษาจะนำไปเป็นเกณฑ์ในการ
วิเคราะห์ข้อมูลและอ้างอิง

บทที่ 2

สภาพสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536

สังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมในอดีตมาก ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ เป็นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาทางเทคโนโลยีทำให้เกิดความเจริญทางวัตถุอย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนในสังคมด้วย

การที่คนให้ความสำคัญมากต่อวัตถุจนอยู่ในลักษณะวัตถุนิยมนั้น การแข่งขันให้ได้มาจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา สังคมไทยที่เคยเรียบง่ายก็ได้รับผลกระทบ และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ที่เป็นข้อสรุปเฉพาะด้านมีดังนี้

1. สภาพทางการเมือง

ช่วง พ.ศ. 2534 พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย คณะรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2531 และเป็นรัฐบาลผสมจากหลายพรรคการเมือง การบริหารประเทศโดยมีพรรคชาติไทยเป็นแกนนำ ซึ่งมีข้อขัดแย้งหลายประการ จึงต้องปรับคณะรัฐมนตรีถึง 2 ครั้ง รัฐบาลช่วง พ.ศ. 2534 จึงถูกขนานนามว่า “ชาติชาย 2”

รัฐบาล “ชาติชาย 2” ประกอบด้วยพรรคการเมือง 5 พรรค คือ พรรคชาติไทย 96 เสียง พรรคเอกภาพ 62 เสียง พรรคประชากรไทย 31 เสียง พรรครวมไทย 21 เสียง และพรรคปวงชนชาวไทย 17 เสียง รวมทั้งสิ้น 227 เสียง จากจำนวนผู้แทนราษฎรทั้งสภา 357 คน (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2534 : 5)

แม้ว่ารัฐบาลจะมีเสียงข้างมาก แต่ก็มีข้อขัดแย้งกับทหาร โดยเฉพาะคดีลอบสังหารบุคคลสำคัญ (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2534 : 7) ในที่สุดก็เกิดการปฏิวัติ โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. ซึ่งมี พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ เป็นหัวหน้า เมื่อเวลา 11.30 น. วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534

เหตุผลหลัก 5 ประการ ที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติใช้เป็นเงื่อนไขในการยึดอำนาจครั้งนี้ คือ

1. รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เต็มไปด้วยปัญหาทุจริต คอร์รัปชัน
2. ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำ
3. รัฐบาลเป็นเผด็จการรัฐสภา

4. รัฐบาลทำลายสถาบันทางทหาร

5. รัฐบาลบิดเบือนคดีลอบสังหาร และล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์

พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ประธานคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ประกาศ กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร ห้ามมิให้ชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คน

วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทาน ธรรมนูญการปกครองทั่วราชอาณาจักร

วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2534 นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นนายกรัฐมนตรี

คณะ รสช. ได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จำนวน 20 คน โดยมี นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธานคณะกรรมการ และได้แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วย โดยคร. อุกฤษ มงคลนาวิน ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

รัฐบาลภายใต้การนำของ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้บริหารประเทศสืบต่อมา ภารกิจสำคัญของรัฐบาลชุดนี้ คือการเตรียมการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 22 มีนาคม 2535 ภายใต้รัฐธรรมนูญที่บัญญัติโดยสมาชิกสภานิติบัญญัติที่ได้รับแต่งตั้งโดย รสช.

กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เป็นประเด็นโต้แย้งกันมาก คือ นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งประเด็นนี้ นำพาไปสู่การคัดค้านที่ถูกกลบไปเป็นเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม 2535

การเลือกตั้งทั่วไปมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งหมด 360 คน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งสิ้น 32,436,170 คน มาใช้สิทธิ 19,216,670 คน คิดเป็นร้อยละ 59.24 โดยมีผู้มาใช้สิทธิแต่ไม่ประสงค์ลงคะแนน 287,156 คน คิดเป็นร้อยละ 1.49 มีบัตรเสีย 547,906 ใบ คิดเป็นร้อยละ 2.89 พรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด คือ สหประชาชาติ ได้ 79 ที่นั่ง รองลงมา ได้แก่ ชาติไทย 74 ที่นั่ง ความหวังใหม่ 72 ที่นั่ง ประชาธิปัตย์ 44 ที่นั่ง พลังธรรม 41 ที่นั่ง กิจสังคม 31 ที่นั่ง ประชากรไทย 7 ที่นั่ง เอกภาพ 6 ที่นั่ง ราษฎร 4 ที่นั่ง มวลชน 1 ที่นั่ง และปวงชนชาวไทย 1 ที่นั่ง (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย 2535 : 2)

วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นประธานวุฒิสภา นายอาษา เมฆสวรรค์ เป็นรองประธานวุฒิสภา คนที่ 1 และพลเอกวิจิต บุญยะวัฒน์ เป็นรองประธานวุฒิสภา คนที่ 2

ส่วนสภาผู้แทนราษฎรนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร นายชุมพล ศิลปอาชา

เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 1 และนายเชาวน์วัศ สุคลาภา เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 2

เนื่องจากพรรคสามัคคีธรรม มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งมากที่สุด คือ 79 ที่นั่ง ตามมารยาททางการเมืองแล้ว ต้องเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล และผู้ที่สมควรจะได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป คือ นายฉกรรจ์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรค แต่มีข้อกล่าวหาจากประเทศสหรัฐอเมริกาว่า นายฉกรรจ์ วงศ์วรรณ พัวพันการค้ายาเสพติด กระแสของการไม่เห็นด้วยกับการมอบตำแหน่งสูงสุดทางบริหารประเทศ หรือผู้นำรัฐบาลให้นายฉกรรจ์ ไม่เพียงแต่จะเกิดเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น เสี่ยงไม่เห็นด้วยจากประเทศมหาอำนาจที่มีความหมายยิ่งต่อประเทศไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ก็แสดงตัวออกมาอย่างชัดเจน (ดอกเบี๋ยรายสัปดาห์ 2535 : 7)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 7 เมษายน 2535 เป็นต้นไป โดยมีพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอกสุจินดา เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 ของไทย ก่อนรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก

การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอกสุจินดา คราประยูร ถูกต่อต้านจากประชาชน เพราะก่อนหน้านี้ พลเอกสุจินดา เคยยืนยันหนักแน่นตลอดมาว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือตำแหน่งอื่นใดทางการเมือง เมื่อกลับคำจึงถูกประชาชนเรียกว่าเป็นผู้ “ดะบัดดัด” และทำให้มองเจตนาของคณะ รสช. ว่าทำการปฏิวัติเพื่อพรรคพวกของตัวเอง ไม่ได้ทำเพื่อชาติ และประชาชนตามที่ชี้แจงเหตุผลไว้

สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) สำรวจประชามติทั่วประเทศและต่างประเทศ ในการเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตย ของ สนนท. ระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน 2534 รวมทั้งสิ้น 4,444 คน ปรากฏว่าในเรื่องนายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง มีผู้เห็นด้วยร้อยละ 94 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 4.25 และไม่ออกความเห็นร้อยละ 0.8 (สยามจดหมายเหตุ 2535 : 172)

แต่ถึงแม้จะมีผู้คัดค้านอย่างไร พลเอกสุจินดา คราประยูรก็ไม่ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยให้เหตุผลว่าเข้าสู่ตำแหน่งโดยวิถีทางประชาธิปไตย ซึ่งมีพรรคการเมือง 5 พรรค คือ พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย และพรรคราษฎร ให้การสนับสนุน

การอดข้าวประท้วงเป็นวิธีการคัดค้านที่สามารถเรียกพลังมวลชนได้เป็นอย่างดี โดยมีผู้อดข้าวคนสำคัญ คือ เรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร และพล.ต.จำลอง ศรีเมือง

วันที่ 17 พฤษภาคม 2535 มีการประชุมที่ท้องสนามหลวง ภายใต้การนำกลุ่มสมาพันธ์ประชาธิปไตย ต่อมาผู้ชุมนุมได้เคลื่อนขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล แต่ถูกเจ้าหน้าที่สกัดไว้ที่สะพานผ่านฟ้าและได้เกิดความรุนแรงขึ้น โดยมีบุคคลจำนวนหนึ่งขว้างปาสิ่งของไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ เสาสถานีตำรวจดับเพลิงถูกขว้างของ กองกำกับการ สวัสดิภาพเด็กและเยาวชน สถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้ง ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ฉีดน้ำสลายผู้ชุมนุม แต่ผู้ชุมนุมยังคงชุมนุมกันต่อไป

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2535 : 7-9) สรุปเหตุการณ์ช่วงวันที่ 18-20 พฤษภาคม 2535 ไว้ดังนี้

18 พฤษภาคม 2535 การชุมนุมยังคงดำเนินต่อไป

15.00 น. โดยประมาณ พลตรีจำลอง ศรีเมือง ถูกจับ

16.00 น. ทหารเข้าเคลียร์พื้นที่ บริเวณสะพานผ่านฟ้า ผู้ชุมนุมได้เริ่มทยอยเพิ่มมากขึ้น แต่รวมตัวเป็นกลุ่มๆ ตามสถานที่ต่างๆ อาทิ หน้าโรงแรมรัตนโกสินทร์ (รอยัล) สี่แยกถนนราชดำเนิน (ข้างกระทรวงเกษตรฯ) บางลำพู กรมประชาสัมพันธ์ ฯลฯ

17.00 น. มีเสียงปืนดังเป็นระยะๆ ในบริเวณถนนราชดำเนินและบริเวณใกล้เคียง ผู้ชุมนุมวิ่งแตกตื่นเมื่อได้ยินเสียงปืน และเมื่อเสียงปืนสงบจะมีการกลับมารวมตัวอีกครั้งหนึ่ง

ประมาณหุ้บเศษๆ ผู้ชุมนุมกลับเพิ่มขึ้นเป็นหลายหมื่นคน รวมตัวกันเป็นจุดๆ รอบบริเวณถนนราชดำเนิน ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ ทหาร ได้วางแนวลาดหนามเพิ่มขึ้นอีกหลายจุด โดยเฉพาะหน้ากองสลากและมุมถนนด้านโรงแรมรัตนโกสินทร์ (รอยัล)

เวลาประมาณ 3 หุ้บเศษๆ ผู้ชุมนุมเริ่มยึดรถประจำทาง เพื่อฝ่าแนวลาดหนาม และขณะเดียวกันมีการใช้อาวุธของเจ้าหน้าที่ เพื่อยับยั้งการกระทำของผู้ชุมนุม

ในคืนวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 มีกลุ่มรถจักรยานยนต์รวมตัวกันประมาณ 800-1,000 คัน ตระเวนไปตามสถานที่ต่างๆ ในกรุงเทพฯ มีการทำลายทรัพย์สินของทางราชการที่อยู่ในถนนสายต่างๆ อาทิ สัญญาณไฟ ตู้ยามตำรวจ กระถางต้นไม้ ฯลฯ ได้รับความเสียหายจำนวนมาก

ระหว่าง 23.00-03.00 น. มีกลุ่มจักรยานยนต์นำขวดบรรจุน้ำมันเชื้อเพลิงขว้างเผา ตู้ยามตำรวจข้างกระทรวงมหาดไทย และได้ขว้างขวดน้ำมันจุดไฟเข้ามาในกระทรวงมหาดไทย 4 ครั้ง เพื่อทำการเผาศึกที่ทำการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในขณะนั้นมีเจ้าหน้าที่ ข้าราชการพลเรือนอยู่เวรยามตามตึกต่างๆ ภายในกระทรวง ประมาณ 40-50 คน ได้ช่วยกันนำเครื่องดับเพลิงช่วยกันดับไฟ ผลปรากฏว่าตัวตึกด้านอาคารดำรงราชานุภาพ และอาคารกรมการปกครองเสียหายเล็กน้อย

น้อย และข้าราชการทุกคน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่รักษาการณ์บริเวณประตูทางเข้า-ออกของ กระทรวง ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชามีให้ทำการตอบโต้ หรือทำร้ายผู้ชุมนุม ประตูกระทรวง ถูกสั่งปิดทุกประตู และข้าราชการได้รับคำสั่งให้เดินตรวจตราตลอดทั้งคืน เพื่อคอยดับไฟและ ป้องกันอัคคีภัยที่จะเกิดขึ้น ตลอดคืนมีเสียงปืนดังเป็นระยะๆ โดยเฉพาะช่วงเวลา 04.00-05.30 น. เสียงปืนดังถี่มากขึ้น และกรมประชาสัมพันธ์ กรมสรรพากร ถูกเผาเสียหายใช้การไม่ได้ทั้งตึก

19 พฤษภาคม 2535 เวลาประมาณ 05.00 น. มีการดำเนินการสลายฝูงชนครั้ง ใหญ่ โดยเฉพาะที่หน้ากรมประชาสัมพันธ์ และที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ (รอยัล) มีประชาชนเสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมากที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ (รอยัล) ทหารเข้าค้นโรงแรมทุกห้อง

15.00 น. ประชาชนและกลุ่มรถจักรยานยนต์ได้รวมกันจำนวนหนึ่งเดินทางไปร่วม ชุมนุมที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงแทน

20.30 น. มีฝูงชนจำนวนหนึ่งได้รวมกันเดินทางไปทางร้านสำปิ่น แลวสี่แยก อุณากรรณ มีการปะทะกับเจ้าหน้าที่บริเวณนั้น

23.00 น. เป็นต้นไป มีการชุมนุมหน้ามหาวิทยาลัยรามคำแหงอีก มีการตั้ง กระสอบทรายเป็นแนวรอบบริเวณชุมนุม

20 พฤษภาคม 2535 เวลาบ่าย รถขยะของกรุงเทพมหานครถูกเผา 1 คัน ใกล้ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

เวลาประมาณ 19.30 น. มีประกาศจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พล อาภาศเอกอนันต์ กลินทะ) ห้ามประชาชนออกนอกบ้านตั้งแต่ 21.00-04.00 น. ของวันรุ่งขึ้น

20.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธาน องคมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี พลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี และพลตรีจำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าคว้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีกระแสพระราชดำรัส ให้ทุกฝ่ายช่วยกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

วันที่ 21 พฤษภาคม 2535 พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อแสดงความรับผิดชอบทางการเมือง และให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นไปโดยอิสระ

เมื่อนายกรัฐมนตรีลาออก พรรคร่วมรัฐบาลได้ประชุมและมีมติให้เสนอชื่อพลเอก สมบุญ ระหงส์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้ ทูลเกล้าฯ เสนอ นายอานันท์ ปันยารชุน กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 เกี่ยวกับเหตุการณ์ นองเล็ดที่ผ่านมา มีผลการตรวจสอบของคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง สรุปได้ว่า การที่ เจ้าหน้าที่ใช้แผนไฟริพินาศ สลายฝูงชนทำให้ประชาชนถูกยิงเสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บ และสูญหาย จำนวนมาก เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เป็นความผิดพลาดและบกพร่องในการแก้ปัญหา แต่การ

เคลื่อนย้ายฝูงชนไปโดยไม่มีระเบียบแบบแผนก็ไม่ถูกต้องเช่นกัน และอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรงเกิดจากการบิดเบือนข่าวสาร ทำให้ประชาชนไม่ทราบข้อเท็จจริง และออกมาดูเหตุการณ์ด้วยตนเอง (สยามจดหมายเหตุ 2535 : 1066)

ความเสียหายที่เกิดขึ้นแยกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาตั้งแต่วันที่ 17-21 พฤษภาคม 2535 เป็นมูลค่า 1,790 ล้านบาท ส่วนที่สองเป็นความเสียหาย ต่อเนื่องจากเหตุการณ์ชุมนุมจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2535 เป็นมูลค่า 31,100 ล้านบาท รวมเป็นความเสียหายทั้งสิ้น 32,890 ล้านบาท แต่ถ้าคิดเป็นมูลค่าที่จะต้องจัดหาใหม่จะเป็นความเสียหายรวม 33,350 ล้านบาท (สำนักนายกรัฐมนตรี 2535 : 51) และมีผู้เสียชีวิตจำนวน 52 คน บาดเจ็บ วัน 697 คน และสูญหาย 69 คน (เขียน วีระวิทย์ 2536 : 98)

วันที่ 13 กันยายน 2535 มีการเลือกตั้งทั่วไป ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 11 พรรค ได้รับเลือกตั้งดังนี้ พรรคประชาธิปัตย์ 79 คน ชาติไทย 77 คน ชาติพัฒนา 60 คน ความหวังใหม่ 51 คน พลังธรรม 47 คน กิจสังคม 22 คน เอกภาพ 8 คน เสรีธรรม 8 คน มวลชน 4 คน ประชากรไทย 3 คน และราษฎร 1 คน

วันที่ 22 กันยายน 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายมารุต บุญนาค เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร นายวันมูหะมัด นอร์มะทา เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ 1 และนายถวิล ไพรสณฑ์ เป็นรองประธานผู้แทนราษฎร คนที่ 2

วันที่ 23 กันยายน 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 รัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ประกอบด้วยพรรคการเมือง 5 พรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่ พรรคพลังธรรม พรรคเอกภาพ และพรรคกิจสังคม ได้บริหารบ้านเมืองเพื่อหวังจะกอบกู้ภาพลักษณ์ของประเทศที่เสียไป และสร้างประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งกว่าที่เคยเป็นมา

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

ปี พ.ศ. 2534 ช่วงครึ่งปีแรก เศรษฐกิจของไทยชะลอตัวต่อเนื่องจากปีที่แล้ว ซึ่งเป็นผลเกิดจากอัตราดอกเบี้ยและราคาน้ำมันอยู่ในระดับสูง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และปัจจัยภายนอก อาทิ ภาวะซบเซาจากประเทศอุตสาหกรรมสำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อส่งออกของไทยกว่า 40% อีกทั้งสงครามอ่าวเปอร์เซีย ก็ทำให้การท่องเที่ยวของไทยต้องหยุดชะงักเช่นกัน

ส่วนอัตราการขยายตัวของการผลิตตลอดปี 2534 นั้น สาขาเกษตรขยายตัว 2.5% อุตสาหกรรม 20.5% การก่อสร้าง 15% การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม 8% และการค้าระหว่างประเทศขาดดุลการชำระเงินยังคงเกินดุล ส่วนภาวะการขาดเงินขยายตัวเหลือเพียง 2.6% ต่อเดือน ซึ่งผลสรุปนั้นฐานะทางการคลังยังอยู่ในเกณฑ์ดี รายได้จากภาษีอากรส่วนใหญ่ยังคงเพิ่มขึ้น รายได้จากอากรขาเข้าลดลง ยอดเงินคงคลังเมื่อสิ้นเดือนมิถุนายน 2534 ยังคงเหลือเกือบ 200,000 ล้านบาท (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2534 : 18)

แม้ว่าเศรษฐกิจไทยโดยรวมจะกระเตื้องขึ้น แต่ปัญหาค่าครองชีพในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยก็ยังมี กระทรวงมหาดไทยจึงประกาศค่าแรงขั้นต่ำแต่ละท้องที่ให้มีอัตราดังต่อไปนี้

1. กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม และภูเก็ต วันละ 100 บาท

2. ระยอง พังงา วันละ 93 บาท

3. ชลบุรี สระบุรี นครราชสีมา และเชียงใหม่ วันละ 88 บาท

4. จังหวัดที่เหลือ 60 จังหวัด วันละ 82 บาท (สยามจดหมายเหตุ 2534 : 214)

สำหรับในส่วนของภาพรวมเศรษฐกิจไทย ในปี 2535 นั้น ขยายตัวเพียงร้อยละ 7.4 หรือต่ำกว่าร้อยละ 7.9 ของปี 2534 ส่วนอัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับร้อยละ 4.2 ต่ำกว่าร้อยละ 5.7 ของปี 2534 ซึ่งสาเหตุที่เศรษฐกิจไทยชะลอตัวลงเนื่องมาจากปัจจัยทั้งภายในและต่างประเทศที่ไม่เอื้ออำนวย โดยเฉพาะการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้ ส่วนปัจจัยภายในประเทศ ได้แก่ ความไม่สงบทางการเมืองตั้งแต่เหตุการณ์ชุมนุมทางการเมือง ระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ตลอดจนเป็นช่วงของการปรับตัวของธุรกิจต่อโครงสร้างภาษีใหม่ จึงทำให้กระบวนการตัดสินใจของผู้ลงทุนผลิต และอุปสงค์ของประชาชนล่าช้าออกไป

การผลิตภาคเกษตรขยายตัวร้อยละ 3.1 ต่ำกว่าร้อยละ 4.4 ของปี 2534 เนื่องจากประสบปัญหาความแห้งแล้งทั้งช่วงในต้นฤดูการผลิต ทำให้ปริมาณน้ำในเขื่อนภูมิพล และเขื่อนสิริกิติ์มีระดับต่ำมาก ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวร้อยละ 10.8 ต่ำกว่าร้อยละ 11.9 ของปี 2534 (สยามจดหมายเหตุ 2536 : 15-16)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งแจ้งภาวะการลงทุนในปี 2535 ลดลงจากปี 2534 ร้อยละ 30 แต่โครงการส่งเสริมการลงทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 152 โดยเฉพาะโครงการบริการสาธารณูปโภคและอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าขนาดใหญ่ 10 โครงการ ในวงเงินลงทุนร้อยละ 80 ซึ่งหากไม่นับโครงการเหล่านี้ คาดว่าเงินลงทุนจะลดลงร้อยละ 50 ส่วนการลงทุนจากต่างประเทศมีจำนวนลดลงร้อยละ 35 เงินลงทุนลดลงร้อยละ 40 เนื่องจากเงินลงทุน

จากญี่ปุ่นและสหรัฐลดลงร้อยละ 60 ยุโรปลดลงร้อยละ 80 ได้หวัน ฮองกง และเกาหลีใต้ อยู่ในระยะทรงตัว ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มขึ้นร้อยละ 118

สำหรับภาระหนี้สินต่างประเทศของรัฐบาลที่กระทรวงการคลังจะต้องชำระคืนในช่วงเวลา 5 ปี คือในช่วงปีงบประมาณ 2536-2540 มีอยู่จำนวน 13,422.58 ล้านบาท (สยามจดหมายเหตุ 2535 : 326)

เทียนฉาย กिरันท์ (2535 : 27) กล่าวถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองว่า ในด้านการผลิตสินค้าและบริการทั่วไปนั้นได้หยุดชะงักในช่วงระยะวิกฤตการณ์อย่างสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นการหยุดผลิตเพื่อความปลอดภัยของหน่วยงาน ปัญหาการนำเข้าวัตถุดิบ ตลอดจนปัญหาในการส่งออกสินค้าต่างๆ ก็ตาม

ปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลังจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง ในเดือนพฤษภาคม 2535 คือ

1. นักลงทุนภายในประเทศมีต้นทุนดอกเบี้ยสูงขึ้น และหาแหล่งเงินทุนลำบากขึ้น สำหรับนักลงทุนรายย่อย

2. การลงทุนและกำลังซื้อซบเซา

3. การท่องเที่ยวซบเซา

4. การลงทุนจากต่างประเทศลดลง เงินทุนระยะสั้นลดลง แหล่งเงินกู้ระยะยาวมีอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น

5. ตลาดหุ้นไม่มีเสถียรภาพ

6. การตกต่ำของราคาพืชผลเกษตร

7. แรงกดดันของภาวะเงินเฟ้อ

8. เกิดการชะลอการลงทุนในโครงการพื้นฐานต่างๆ

ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ภาพรวมด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยยังไม่มีดี แม้ราคาผลผลิตทางการเกษตรบางชนิดสูงขึ้น แต่หนี้สินต่างประเทศก็ยังมีเป็นจำนวนมากให้คนไทยเป็นภาระต้องชดใช้

3. สภาพสังคมทั่วไป

3.1 สภาพครอบครัว

ครอบครัวไทยสมัยใหม่เปลี่ยนจากครอบครัวขยายที่มีกลุ่มคนหลายรุ่นอยู่รวมกัน นิสา ชูโต (2534 : 29) กล่าวว่าปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวของสังคมไทยมีแนวโน้มลดลงเหลือ

เพียง 3-4 คน กองวิชาการ กรมประชาสงเคราะห์ (2533 : 35-38) รายงานว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบีบบังคับให้ผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้าน ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวน้อยลงจนเป็นสาเหตุหนึ่งของการหย่าร้าง และภาวะเด็กถูกทอดทิ้ง

3.2 ปัญหาภัยแล้ง

สืบเนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่ตามมาคือ เกิดฝนแล้งทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2536 ประเทศไทยประสบกับปัญหาภัยแล้ง 64 จังหวัด รวม 535 อำเภอ 4,380 ตำบล 18,331 หมู่บ้าน แยกเป็นหมู่บ้านแล้งวิกฤติ 5,225 หมู่บ้าน หมู่บ้านแล้งปานกลาง 7,986 หมู่บ้าน และหมู่บ้านแล้งไม่รุนแรง 5,100 หมู่บ้าน พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย 3,146.016 ไร่ โดยทางราชการได้ให้ความช่วยเหลือโดยจ่ายน้ำให้แก่หมู่บ้านที่เดือดร้อนไปแล้วกว่า 2,000 ล้านลิตร เป็นเงินงบประมาณ 40 ล้านบาทเศษ นอกจากนั้น การประปาส่วนภูมิภาคยังได้ให้ความช่วยเหลือแจกจ่ายน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคโดยไม่คิดมูลค่า ให้ส่วนราชการต่างๆ นำไปแจกจ่ายประชาชนแล้วกว่า 266 ล้านลิตร จาก 215 สถานีทั่วประเทศ (สยามจดหมายเหตุ 2536 : 397)

3.3 ปัญหาเรื่องเอดส์และโสเภณี

เอดส์เป็นปัญหาของสังคมไทย แม้ว่าหน่วยงานรัฐบาลและสื่อมวลชนสาขาต่างๆ จะได้โฆษณาประชาสัมพันธ์ถึงความรุนแรง แต่สถิติผู้ป่วยกลับเพิ่มขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งชี้แสดงถึงสภาพจิตใจของคนในสังคมได้เป็นอย่างไร

กระทรวงสาธารณสุขเปิดเผยถึงจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2536 ว่ามีผู้ป่วยโรคเอดส์ 2,039 ราย เสียชีวิต 847 ราย เป็นผู้ติดเชื้อที่มีอาการแล้ว แต่ยังไม่เป็นโรคเอดส์ 2,236 ราย เสียชีวิต 326 ราย

ปัญหาโสเภณีก็เป็นปัญหาที่มีมานาน และไม่สามารถปราบปรามให้หมดไปจากสังคมไทย ปัจจุบันโสเภณีเด็กกลับยังเป็นเรื่องที่เกิดภาพลักษณ์ที่เลวร้ายของสังคม

สำหรับข้อมูลจำนวนโสเภณี ซึ่งสำรวจเมื่อ 1-12 มกราคม 2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 75,041 คน เป็นโสเภณีโดยตรง 24,683 คน โสเภณีแอบแฝง 50,358 คน ซึ่งจะสังเกตเห็นว่าธุรกิจโสเภณีเปลี่ยนโฉมเป็นบริการแอบแฝงเพิ่มขึ้น

จำนวนโสเภณีเด็กในประเทศไทย

เนื่องจากไม่มีการสำรวจจำนวนโสเภณีเด็กโดยตรง จึงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลทางอ้อม

จากการศึกษาของกองระบาควิทยา กระทรวงสาธารณสุข เมื่อเดือนมิถุนายน 2534 วิเคราะห์จำนวนโสเภณีที่ไปรับบริการที่หน่วยกามโรคโดยสุ่มศึกษา 10 จังหวัด จากทั้ง

4 ภาคของประเทศ พบโสเภณีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยมาก เป็นโสเภณีโดยตรงเฉลี่ย 0.8% โสเภณีแอบแฝง 0.6% ส่วนโสเภณีอายุ 15-18 ปี ประเภทโดยตรง 24.6% แอบแฝง 13.5%

การศึกษานี้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากจำนวนโสเภณีที่ไปรับบริการระหว่าง 101-511 คน จำนวนโสเภณีเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี น่าจะมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่านี้ เนื่องจากมีกฎหมายเอาโทษหนักกับผู้ล่อลวง ชำเรา หญิงอายุไม่เกิน 15 ปี แม้จะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ทำให้มีการปกปิดอายุที่แท้จริง อย่างไรก็ตามก็ได้นำรวมโสเภณีเด็กว่าเป็นกลุ่มอายุ 18 ปี ลงมา ตัวเลขรวมทั้งกลุ่มจะเท่าเดิม ฉะนั้นถ้าคิดจำนวนรวมแล้ว โสเภณีเด็กอายุ 18 ปี ลงมาประมาณ 19.8% ของโสเภณีทั้งหมด (มติชนสุดสัปดาห์ 2535 : 28)

3.4 สภาพทางวัฒนธรรม

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่แสดงความเป็นคนไทยเมื่อวัฒนธรรมไทย แต่ในปัจจุบันนี้ สังคมไทยอยู่ในขั้นวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรม เพราะคนไทยกำลังคลั่งไคล้วัฒนธรรมใหม่ ๆ โดยเฉพาะเศรษฐกิจแบบระบบทุนนิยม ที่จะกระตุ้นให้ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ขยายความต้องการในการบริโภคสินค้าจากต่างชาติ ซึ่งตนเองผลิตไม่ได้ทำให้ต้องเร่งการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินตรา สำหรับซื้อสินค้าดังกล่าวตามเงื่อนไขของกลไกการตลาด ต้องสูญเสียอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สูญเสียความสามารถในการเลี้ยงตนเองและตกอยู่ในฐานะเป็นหนี้ ยิ่งทำก็ยิ่งยากจนขึ้น เพราะราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำแต่อัตราดอกเบี้ยกลับสูงขึ้น ในที่สุดก็ตกอยู่ในฐานะคนจนโดยสมบูรณ์ ส่งผลกระทบต่อครอบครัวทำให้เกิดความเดือดร้อนระส่ำระสายแตกแยกหมกมุ่นในอบายมุขต่างๆ ต่างคนต่างเอาตัวรอด ไม่สามารถเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันได้เช่นแต่ก่อน เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุแห่งการทำลายวัฒนธรรมไทยที่เคยปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาโดยปริยาย เพราะเมื่อมีความยากจนเข้ามาครอบงำแล้ว เรื่องที่จะให้ช่วยกันรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมไทยที่ดึกดำบรรพ์นั้น ย่อมเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ยาก เพราะทุกคนก็มักเป็นห่วงเรื่องปากท้อง เรื่องความอยู่รอดของตนเองและครอบครัวก่อน เมื่อสิ่งนี้หมดปัญหา จึงจะให้ความร่วมมือแก่สังคมและส่วนรวมได้ในภายหลัง (สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ 2537 : 34)

3.5 สภาพสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมากในสังคมไทย ปัญหาดังกล่าวคือ ปัญหาที่ดิน ปัญหาป่าไม้ ปัญหามลภาวะ ปัญหาแหล่งน้ำ ปัญหาขยะและของเสีย และปัญหาอากาศเป็นพิษ เฉลิมศรี ธรรมบุตร และคณะ (2535 : 30) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางนิเวศวิทยาอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ วิกฤตการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็น 3 ด้านคือ

1. ความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ อาทิ ฝนแล้ง น้ำท่วม อันมีสาเหตุหลักมาจากการทำลายป่าไม้

2. ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอหรือเสื่อมคุณภาพการทำลายป่า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิด เช่น ดันไม้ พันธุ์พืช สัตว์ป่า ต้องสูญหายไปเป็นอันมาก

3. มลภาวะ อาทิ มลภาวะในอากาศ ในน้ำ มลภาวะในดิน มลภาวะทางค้ำเสียง ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพแก่ผู้คนเป็นอันมาก และทำให้เกิดความสูญเปล่าทางด้านเศรษฐกิจ นานัปการ

การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายพยายามช่วยกัน การรณรงค์ปลูกป่าเป็นกิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมมากที่สุด โครงการอีสานเขียวเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความร่วมมือของรัฐบาลและเอกชน กรณีการเสียชีวิตของ สืบ นาคะเสถียร หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี เมื่อปี พ.ศ. 2533 ได้ปลุกจิตสำนึกของคนไทยในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ป่าและสัตว์ป่าได้เป็นอย่างมาก และการเกิดพายุไต้ฝุ่นเกย์ที่จังหวัดชุมพร เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ก็เป็นสิ่งเตือนว่า ต่อไปนี้คนไทยต้องห่วงใยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

การศึกษาสังคมไทย เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้การศึกษาร้อยกรองได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะทั้งร้อยกรองและสังคมต่างก็มีอิทธิพลต่อกันเสมอ

บทที่ 8

การวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย

สังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นข้อมูลให้ผู้แต่งร้อยกรองนำมาสะท้อนสภาพสังคมต่างๆ ในบทนี้จะศึกษาบทร้อยกรองในช่วงเวลาดังกล่าว ในประเด็นต่อไปนี้

1. บทบาทร้อยกรองที่สะท้อนด้านการเมือง

ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมาเป็นเวลาช้านาน ถ้าจะนับตั้งแต่ปีเริ่มการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2535) ก็เป็นเวลาถึง 60 ปี หากเปรียบระบอบประชาธิปไตยเป็นไม้ยืนต้น ก็ควรแผ่กิ่งก้านสาขาอย่างมั่นคง แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ประชาธิปไตยของเมืองไทยล้มลุกคลุกคลานจนยากที่เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์แบบได้

ช่วง พ.ศ. 2534-2536 เป็นช่วงแห่งความสับสนของระบอบประชาธิปไตย เพราะมีปฏิวัติรัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ผลของการปฏิวัติ เป็นข้อขัดแย้งคุกคามจนเป็นชนวนให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ที่เรียกว่า “พฤษภาทมิฬ”

บทร้อยกรองที่เผยแพร่ในนิตยสารรายสัปดาห์ ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ผู้แต่งได้สะท้อนสภาพสังคมไทยในด้านการเมือง ดังนี้

1.1 การต่อต้านเผด็จการ

คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. ปฏิวัติยึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ทำให้ประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการแบบอำนาจนิยม

การปกครองระบอบเผด็จการแบบอำนาจนิยม คือการที่คนกลุ่มหนึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นฝ่ายทหารเข้ายึดอำนาจในการปกครองประเทศ ตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศเอง ไม่ใช่เป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ข้ออ้างในการทำการยึดอำนาจของเผด็จการแบบอำนาจนิยมก็มักจะคล้ายๆ กันคือ เพื่อรักษาความสงบ ปรามปรามการจลาจลจลาจล เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่มิได้มีแนวอุดมการณ์อะไรที่แน่นอนนัก มีความสนใจแต่การจะรักษาป้องกันอำนาจของพวกตนเองเสียส่วนใหญ่ การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมนี้จะจำกัดสิทธิทางการเมืองของประชาชน แต่ทางด้านอื่น เช่น สังคม เศรษฐกิจ มักไม่ควบคุมเท่าใดนัก เน้นเฉพาะการรักษาอำนาจระดับชาติมากกว่าที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับชีวิต

ส่วนตัวของประชาชนตราบไคที่ยังไม่ขัดกับการรักษาอำนาจของรัฐบาล (โกวิท วงสุวรรณ 2522 : 56)

เมื่อคณะ รสช. ปฏิวัติ แม้ประชาชนไม่ต่อต้านอย่างเด่นชัด แต่ความรู้สึกไม่พอใจนั้นมิได้อยู่ในใจของผู้รักประชาธิปไตยทุกคน ดังภาพสะท้อนที่ปรากฏในบทร่ายกรองที่เผยแพร่ในช่วงเดียวกันนั้น

คมทวน คันธนู แสดงแนวคิดในการต่อต้านเผด็จการไว้ในบทร่ายกรองชื่อ “สำเนาได้สำนึก” ว่า การปฏิวัติรัฐประหารเป็นวิธีการของอันธพาล การใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นวิธีการที่สกปรก การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามวิถีทางรัฐธรรมาภิบาลเต็มที แต่ก็ต้องหยุดชะงัก เพราะความต้องการอำนาจของคณะบุคคลเพียงกลุ่มเดียว ทั้งที่บุคคลกลุ่มนี้เคยประกาศเสมอว่า ทหารจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร “เราขึ้นอยู่กับกองทัพของเรา ถ้าคนอื่นไม่มาข้องแฉะกับเรา เราก็ไม่ไปข้องแฉะด้วย” (ไทยรัฐ, 2 มกราคม 2534) แต่พอได้โอกาส ก็ทำการแย่งชิงอำนาจโดยการปฏิวัติ และรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดังเนื้อความในบทร่ายกรองดังนี้

เวทนาวิถิกสิเพราะอัน-

-ธพาลระรานทวยานถลัน	ทลายโรง
แสนจะสกปรกพะ! ยกโขยง	
ขยี้ขยี้มยะมัยระโยง	ระยางสี
เหลือทุรังทุเรศประเทศจะนี้	
มิเคยจะโต จะโตก็ตี	ก็ต้อยเอา
แล้วก็อ้างประจำกระทำเพราะเขา	
จะช่วย ณ ชาติประกาศประเล้า	ประโลมหวาน
เที่ยวตะโกนขรมมีสัมกระดาน	
ผลเฉลอก็พิศประหัดประหาร	วีไครหือ
นี่แหละธรรมบุญอุสุรมิถือ	
เพราะสิ้นสมองจะตรองและมีือ	ก็หมักควา

(คมทวน คันธนู 2534 : 44)

จากบทร้อยกรองที่ว่า “นี่แหละธรรมบุญอสุรมิถือ เพราะสิ้นสมองจะครองและมือ ก็หมักควา” อสุร คือ รสข. ทำการปฏิบัติเหมือนคนสิ้นคิด สิ่งทีบอกว่ ทำเพื่อช่วยชาตินั้น แท้ที่จริงแล้วคือการ “หมักควา” คือซ่อนสิ่งเลวร้ายไว้ในกรกระทำเพื่อตัวเอง

ทุกครั้งที่มีการปฏิบัติ ก็มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ประกาศกฏอัยการศึก และ ประกาศห้ามชุมนุมกันเกิน 5 คน ทองใบ ทองเปาะ (2534 : 36) ได้สรุปคดีที่เข้าพนักงาน ดำรวจได้จับกุมและฟ้องร้องบุคคลในข้อหากระทำความผิดต่อคำสั่งคณะ รสข. ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ถึง 9 เมษายน 2534 รวม 3 คดี มีจำนวนผู้ถูกจับกุม 60 คน เป็นการ กระทำความผิดในกรุงเทพมหานคร 17 คน ต่างจังหวัด 43 คน เป็นคดีฝ่าฝืนคำสั่งห้ามชุมนุม เกิน 5 คน 2 คดี จำนวน 58 คน เป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐหรือกบฏภายในราช อาณาจักร 1 คดี จำนวน 2 คน

การกระทำดังกล่าว เป็นการฉีกรอนสิทธิของประชาชน สุรเดช ได้กล่าวถึงคณะ รสข. ไว้ในบทกวีชื่อ “อดสูประเทศไทย” ว่า ทหารหลงตัวเองและบ้าอำนาจ อีกทั้งยังทำตน เป็นเจ้าชีวิตของประชาชน ทำให้อนาคตของชาติสับสน ดังบทร้อยกรองดังนี้

หลงตนว่ายิ่งใหญ่ในหล้า

หลงบ้านอำนาจชาติ

ทำเป็นเจ้าชีวิตบริบท

อุดรจะครอบงำทำพิภล

สร้างกรอบกฏเกณฑ์มากำหนด

อนาคตยังสับสน

ไม่รู้ทางจะเปลี่ยนรกวทวน

มีคมหรือสว่างอย่างไร

จะสร้างคนสร้างเมืองสร้างชาติ

อย่าเล่นบทอำนาจบาตรใหญ่

ฤาเมืองนี้ใครจงเป็นของใคร?

เหล่าไหน? รุ่นไหน? จะได้รู้

ยังจะซุกซนให้ชาติชั่ว

จริงหรือลวงยังงมงายอยู่

เอาแต่ใจของคนคนก็รู้
ยิ่งคิดยิ่งอดสูประเทศไทย!

(สุรเดช 2534 : 21)

จากบทร้อยกรองของสุรเดช ผู้เขียนยังได้เสนอแนะว่า การสร้างชาตินั้นไม่ควรใช้
อำนาจ เพราะบ้านเมืองไม่ใช่ของใครคนใด หรือคณะใดคณะหนึ่ง แต่เป็นของประชาชนทุกคน
แนวคิดนี้ตรงกับแนวคิดของนายสาธ ในบทร้อยกรองชื่อ “เอาคืนไปเอาคืนมา” ที่บอกให้ทหาร
เอาเผด็จการคืนไป แล้วเอาประชาธิปไตย ที่คนส่วนใหญ่ “ร่วมก้าว กอบกู้เสรี” คืนมา ดังบท
ร้อยกรองดังนี้

เอา	สรรพสำหรับใช้	กดหัว
เผด็จการ	มีคมัว	หมดสิ้น
คืน	สู่สุสานกรัว	ครอบท่าน
ไป	ปรับฤดับคืน	อย่าได้ผูกเขยอ

เอา	สรรพสำหรับใช้	ชูไทย
ประชาธิปไตย		เลิศล้ำ
คืน	มาอย่าช้าไว	อย่าชัก!
มา	เพื่อไทยร่วมก้าว	กอบกู้เสรี

(นายสาธ 2535 : 31)

ในอดีต ประวัติศาสตร์ไทยได้จารึกคุณความดีของทหารไว้ในฐานะผู้สร้างชาติบ้าน
เมือง ถ้าประเทศขาดกำลังทหารที่เข้มแข็ง เอกราชของชาติคงไม่ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทหารจึง
อยู่ในฐานะผู้กล้า เป็นนักสู้ที่พร้อมจะสละชีพเพื่อชาติ แต่ต่อมานักสู้กลับกลายเป็นปีศาจ อาวุธที่
เคยต่อสู้กับศัตรู กลับนำมาใช้แย่งชิงเสรีภาพของประชาชน ภาพของนักบุญจึงกลายเป็นคนบาป
ดังที่ รุณ ระโนด เขียนไว้ในบทร้อยกรองชื่อ “ฝันร้าย” ดังนี้

เมื่อนักสู้เปลี่ยนสีเป็นปีศาจ	ครันคร้ามชี้ขลาดตาขาว
หอบไม้สั้นดุน้อยขึ้นสอยดาว	ชุมหัวสามหาหวอดคักดา
ประหารสิทธิเสรีภาพ	เป็นนักบุญคนบาปคือนักฆ่า

สาคน้ำเนาเข้าล้างคราบที่ฉาบทา
 อาลัยหาประชาริปไตยตายจากแล้ว
 อิศราภาพังภินท์ทั่วปฐพี
 ปิดปากปิดตาจนมืดค้อ
 ปากคิดเขียนขาดเยี่ยงนาคร

ยังเบือนแปรอะเหินอะหนาทั่วธานี
 คึดไปอิงใจแป้วป่นปี
 สิทธิเสรีถูกริครอน
 ปิดสมอมักมือแล้วกวาดค้อน
 ลงทัณฑ์บั่นทอนความเป็นไทย
 (บุญ ระโนด 2534 : 50)

คณะ รสข. จึงเปรียบเหมือนปีศาจที่นำความชั่วร้ายมาสู่ประชาชน ความชั่วร้ายดังกล่าวคือ อิศราภาพของประชาชนหายไป สิทธิเสรีภาพถูกริครอน เหมือนประชาชนถูกปิดหูปิดตา และถูกมัดมือให้ปฏิบัติตามคำสั่งการของทหาร

ยังมีผู้รำลึกถึงความคิงามของทหารในอดีตคือ บทร้อยกรองชื่อ “รั้ว” ของโสภณ เปียสนิท ใช้สัญลักษณ์คือรั้วแทนทหาร ในภาษาไทยมีคำว่า “รั้วของชาติ” หมายถึงผู้ปกป้องอธิปไตยของประเทศ คนที่อยู่ในรั้วน่าจะมีความปลอดภัยและสงบสุข แต่ในปัจจุบันรั้วนั้นกลับปิดกั้นทางเข้าออกของเจ้าของบ้าน จึงเกิดข้อสงสัยว่าใครคือเจ้าของบ้านและรั้วนั้นให้ความปลอดภัยจริงหรือไม่ ดังบทร้อยกรองดังนี้

คนร่อนเร่เซซังหวังมีบ้าน
 หนึ่งมือหนาหนึ่งหน้ากร้านผ่านแคดลม
 บ้านขาดรั้วขาดความงามสง่า
 เมื่อมีรั้วกันภัยไอรุ่นอิง
 มาวันหนึ่งรั้วปิดสนิทแน่น
 รั้วเคยงามปรามภัยที่หมายปอง
 หลงความเค้นเป็นสง่าน่าเกรงขาม
 หรือคงลืมคนแลเพียงแค่รั้ว
 จึงเกิดเป็นปัญหาน่าสงสัย
 เพื่อทำหายปัญหาประชาชน

ตราครุฑงานนานนักจักได้สม
 จึงชื่นชมบ้านหลังงามเป็นความจริง
 ใจเหมือนว่าหวั่นหวาดขาดบางสิ่ง
 ชีวิตยังสุขสัต์ตามครรลอง
 กันเขตแดนออกเข้าแก่เจ้าของ
 โยสำพองครองเรือนเหมือนบ้านตัว
 หน้าที่ยามลามไหลเป็นไปทั่ว
 ทะนงตัวปิดประตูสู้นายคน
 เพื่อให้หาเลศหาเหตุผล
 ว่าใครควรเป็นคนเบื้องบนใคร

(โสภณ เปียสนิท 2535 : 41)

เมื่อประชาชนไม่เหลือสภาพความคั่งงอของทหาร ความรู้สึกใหม่ที่เกิดขึ้นคือความเคียดแค้นชิงชัง ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีบทร้อยกรองประณามทหารอย่างค่อเนื่อง การเปรียบเทียบทหารเป็นสิ่งคั่งงอในอดีต เปลี่ยนเป็นสิ่งเลวร้าย

พ.ศ. 2534 เกิดปฏิวัติรัฐประหารโดยคณะรสช. บทกวีชื่อ “พันธุ์หมา” ของ มาโนช นิสรา เปรียบทหารเป็นสุนัข ก่อนการปฏิวัติคนไทยไว้วางใจทหาร เพราะเชื่อมั่นว่าระบอบประชาธิปไตยมั่นคง โดยประเมินจากสภาผู้แทนราษฎรใกล้จะครบวาระ 4 ปีแล้ว ทหารจึงอยู่ในระเบียบเหมือนสุนัขที่เชื่อในบ้าน แต่วิสัยของสุนัข แม้จะเลี้ยงดีเพียงใดก็เผยนิสัยที่แท้จริงออกมา ดังบทร้อยกรองว่า

เห็นฮ่าปากเห่าโง้งโก่งคอหงน	ส่งเสียงถั่นแค้นถั่นดานหมา
สืบโคตรวางเชิงเนื่องกันมา	มีบางเวลาถึงไล่ฟัด
จะพันธุ์ดีปานใดไม่ควรเล่น	ขึ้นทำใจเย็นเป็นโคนกัด
หากเลี้ยงเอาไว้ให้ถ้ามัค	เพราะหัวใจของสัตว์ยากจัดการ
จะอยู่บ้านเสริมรัฐผู้ดีไพร่	จะซุบเลี้ยงเพียงใดใจล้างผลาญ
หรือจี่เรื้อนเร่ล่อกับขอทาน	ส่วนฝังเร้นคืบคืบบ้านตะไท
เพราะมีคนเลี้ยงหมาจึงกล้าหาญ	สร้างเรื่องรำคาญไม่หวั่นไหว
เพราะซุบเลี้ยงมาเองจึงเกรงใจ	เทิดหมายิ่งใหญ่ไว้กับเรื้อน
หมาต้องการสิ่งใดต้องให้หมา	เนื้อหมูปูปลาปากองเกลื่อน
จิตใจนิคเดียวแยกเขี้ยวเดือน	ดูคล้ายเหมือนหมาเป็นนาย
เพราะหมาคือหมาไว้มารยาท	คนเลี้ยงผิดคาคดังมาดหมา
สันดานชาติหมาเริ่มทำทาย	บุญคุณหลดหายไปไหนกัน
เห็นฮ่าปากโง้งโก่งตัวเห่า	คนเลี้ยงซิมเขาไม่สุขสันต์
จะเข้าออกนอกบ้านรำคาญครัน	รู้สึกหวาดหวั่นไอ้หมาเวร

(มาโนช นิสรา 2534 : 51)

การแยกเขี้ยวทำร้ายเจ้าของ เปรียบเหมือนทหารที่มีหน้าที่ปกป้องประชาชน แต่กลับทำตัวเป็นนายเสียเอง การเปรียบเทียบทหารเป็นสุนัขและสัตว์เคราะห์ยังพบในบทร้อยกรองชื่อ “สัตว์มนุษย์” ของสุรพล บัณฑิตเศรษฐี ซึ่งผู้เขียนอธิบายลักษณะของสัตว์แต่ละชนิดเป็นการกระทำของผู้ใช้อำนาจเผด็จการ คือ

“หางสายคิก...เลียแข้งเลียขา...นัยน์ตาวะวับ...หวงก้าง” หมายถึง สุนัขที่ชอบประจบ แต่ถ้าเป็นเรื่องของผลประโยชน์แล้ว จะจ้องตาเป็นมันเพราะความโลภ

“ขึ้นวอ...ตีหน้า...อ้อไอ” หมายถึง คางคก ซึ่งในคำพังเพยว่า คางคกขึ้นวอ จะลืมหาคำแก้เผ็ดที่คำด้อยของตัวเอง

“ฉีกลิ้น...แฉลบซ้ายขวา...เลื้อยลิ้น...คายพิษ” หมายถึง งู ซึ่งพร้อมจะทำร้ายผู้อยู่ใกล้ตลอดเวลา แม้ว่าผู้คนจะเคยช่วยเหลือมัน

สัตว์เครื่องานทั้ง 3 ชนิดคือ สุนัข คางคก และงู เปรียบเหมือนเผด็จการ ซึ่งเป็นลักษณะของสิ่งเลวร้าย คับทหรือกรองทั้งสามชนิดนี้

สัตว์สันดานสัตว์มนุษย์สัตว์สัตว์

ปิดหัวปิดหางสายคิก

เล็กเล็กเลียแข้งเลียขาเร่รีระริก

กระชีกกระชิกมันย่องนัยน์ตาวะวับฯ

โตโตชูหัวชูหาง

หวงก้างหันรีหันขวางขยุ้มจ้ำ

ยโสโอหังซึมซับ

นับวันจ้องทองทองได้ฯ

ได้ขึ้นวอพาคล้ายหารมิ

ตีหน้าปิดขบปิดต้ออไอ

ฉีกลิ้นอ้อถุยฉกแฉกหาได้

เลื้อยไปเลียแข้งเลียขาสรพิษ

ได้ชานางเขียวอกยาวลากคิน

สัตว์จะทำสงครามเคียดคินวิปริต

เลื้อยลิ้นคางคกเช่นเขี้ยวคายฤทธิ์

ปลิดขั้วขวากเลียหน้านามไปปลิวฯ

หลงเหลือระเร่ร้างระรีระริก

เบียดล่างพริกพริกคุดคี่

กระดานคว่ำเขี้ยวแวงลิ้นระริกกระริว

ระริกกระริวคินสัตว์จะทำสัตว์มนุษย์เอย

(สุรพล ปิณฑุเรศนิ 2535 : 51)

จากบทร้อยกรอง 2 ส่วน คือ “พันธุ์หมา” และ “สัตว์มนุษย์” เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนเปรียบทหารเป็นสุนัข ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงใกล้ตัวมนุษย์ ผู้เขียนแสดง “น้ำเสียง” รังเกียจที่เป็นเช่นนี้คงมีสาเหตุมาจากว่า สุนัขนั้นชอบของเน่าเหม็น แม้จะเลี้ยงให้อยู่ดีกินดีเพียงใด เมื่อมีโอกาสก็อดไม่ได้ที่จะเสพยาของโสโครก

ปี พ.ศ. 2535 เมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงในเดือนพฤษภาคม ที่ทหารทำร้ายประชาชน บทร้อยกรองชื่อ “ศาสตร์” ของ พจนาน พจนาทัทธน์ ได้เปรียบเผด็จการเป็นแรงแ้ง โดยอธิบายว่า แรงแ้งรู้จักวิธีฉีกกินซากศพอย่างชำนาญเพื่อให้อึดท้องแล้วก็เลิกราไป แต่เผด็จการรู้จักวิธีใช้อำนาจกดขี่ประชาชนไว้นานๆ โดยไม่ปล่อยง่ายๆ ซึ่งเหมือนกับเผด็จการที่ดูเหมือนจะกินยำนางแก่ประชาชน แต่ความจริงยังมีวิธีการสืบทอดอำนาจ ดังบทร้อยกรองว่า

ฝูงแรงแ้ง
บินลงแย่งซากศพ
เพียงหวังอึดก็อาจพลาด
หากมิรู้ศาสตร์แห่งการฉีกศพ
เผด็จการ
ต่างกับแรงแ้ง
ตรงที่รู้ศาสตร์ของคนอย่างแม่นยำ
อยู่อย่างไรหนอ
จึงจะนิ่งและนาน
บนหลังประชาชน

(พจนาน พจนาทัทธน์ 2535 : 22)

ในภาพที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขัน การกล่าวสาปแช่งสิ่งชั่วร้ายนับเป็นผลดีต่อจิตใจ เผด็จการก็เป็นสิ่งชั่วร้ายอย่างหนึ่งที่ถูกแช่ง บทร้อยกรองชื่อ “ร้ายแข่งทูลชาติ” ของวสันต์ สิทธิเขตต์ ผู้เขียนเลียนแบบโอองการแข่งน้ำในสมัยอยุธยา สาปแช่งความไม่ดีต่างๆ โดยเชิญแผ่นฟ้า, ดวงอาทิตย์, พระจันทร์, ดวงดาว, มหาสมุทร, พระเพลิง, สายลม, แผ่นดิน และประชาชนทั้งหลายให้มาเป็นพยานในการสาปแช่งพวกโกงกินบ้านเมือง, พวกใช้ปืนฆ่าประชาชน, พวกค้ายาเสพติด, พวกเจ้าพ่ออิทธิพล, พวกกดขี่ข่มเหง, ลัทธิเผด็จการและพวกนักเขียนที่ไม่สร้างสรรค์ ให้ตายอย่างทรมาณ ดังตัวอย่าง

จึงแผ่นฟ้ากว้าง ช่วยดู	จึงอาทิตย์แรงกล้า ช่วยดู
จึงจันทร์ราแฉ่ม ช่วยดู	จึงคาราพราวพร่าง ช่วยดู
จึงมหาชล ช่วยดู	จึงเพลิงแรงร้อนนั้นช่วยดู
จึงสายลมมหิทธิรา ช่วยดู	จึงแผ่นดินไพศาล ช่วยดู
จงประชาชนผอง ช่วยดู	ใครคคโกงชั่วช้า
ใครกาจกล้ากินเมือง	ใครก่อเคืองเข็ญคค
ใครปลดเปลื้องไปลิ้น	ใครเล่นลิ้นข่มขืน
ใครใช้ปืนคาบปราบชน	ใครเล่นกลกลอบโกง
ใครมันอยู่โยงผลาญชาติ	ใครสร้างย่านาจมหิพ
ใครครองดินทั่วไทย	ใครค้าผงค้ายา
ใครมาเพี้ยเหี้ยท่า	ใครเข่นฆ่าคนเข็ญ
ใครเป็นคนสั่งสมุน	ใครเลี้ยขุนมือปืน
ใครยืนเหยียบกบาลคน	ใครฉ้อฉลฉนาคกร
ใครสอนเทศน์ธรรมอัสตัย	ใครเหยียดยศอวิชา
ใครปากกาสาริยา	ใครกอปรกรรมคำช้า
จงเปิดโปงโฉมหน้า	ต่อชนฯ
จงไฟเผาไหม้มัน จนตาย	จงน้ำซัดกระแทกจนตาย
จงแผ่นดินแยกดูบ จนตาย	จงสายฟ้าผ่าร่าง จนตาย
จงหอกคาบหลาวทิ่ม จนตาย	จงกระสุนปืนทะลวง จนตาย
จงตีนประชากระบี่บ จนตาย	
คืบศอกจ้งหายนะ	ทะลายทูลชาติฉ้วน
มवलประชาหล้าฉ้วน	สุขสานต์ สงบเย็นฯ

(วสันต์ สิริพิเศตต์ 2535 : 45)

หรือในบทร้อยกรอง “โองการแข่งชกหักกระดูก” ของ นก สีสอน ก็สถาปนาผู้นำ
ระบอบเผด็จการเข้าปกครองบ้านเมืองจนทำให้เกิดเหตุการณ์เข่นฆ่าประชาชนอย่างไร้คุณธรรม ผู้
เขียนขอสถาปนาให้บุคคลกลุ่มนี้พบแต่ความชั่วร้าย อย่าให้มีแผ่นดินอยู่ อย่าให้ได้เป็นใหญ่ในบ้าน
เมือง ให้ตกนรกและพบกับความทุกข์ทั้งปวง ดังตัวอย่าง

โอม...สยัมพินาศแล้ว	ไม้ตลาดแคสั่วกลียุก
เผด็จการรุกรทำลาย	กรุงเทพฯ กลายเป็นนรก
กองทหารยกทัพปราบ	จับไพร่ราบคักค้ำ
ไล่ต้อนผู้ร้ายคือถ่อย	ให้ยับย้อยเป็นจวน
แต่มันหมุนกระบอกรบ	สนองคือประชาชน
มันปลอมปนความถูกต้อง	ฆ่าพี่น้องชาวไทย
จึงส่งใจสาปแช่ง	แห่งพวกขุนอภัยศ
ปรากฏแต่อัปปริย	อย่าให้มีแผ่นดินอยู่
อย่าควรคู่ผู้นำ	ให้ตกนรกคำขุมโลกันต์
ให้กรรมตามทันในไม่ช้า	ไว้แผ่นดินกลบหนึ้นอนตาย
อย่าสุขสบายร้อยกัป	ร่างถูกสับถูกทิ้ง
คำสาปคำโกรธจึง	ส่งให้เผด็จการ ทุกคนเทอญ.

(นก สีทอง 2535 : 49)

หลังการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 นายชวน หลีกภัย ได้เป็นนายกรัฐมนตรี บ้านเมืองหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬยังไม่สงบเรียบร้อย อาจกล่าวได้ว่า คณะรัฐบาลชุดนี้ ต้องบูรณะทั้งทางวัตถุและจิตใจของประชาชน

บทร้อยกรองชื่อ “อาเพศ” ของ นิด ระโนด ได้แสดงความเป็นห่วงประชาธิปไตยในรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ว่า อำนาจเก่าคือผู้สูญเสียอำนาจไป กำลังก่อตัว และมีแผนจะยึดอำนาจคืน โดยก่อความวุ่นวายขึ้น ทั้งเหตุการณ์รุนแรง เช่น วางระเบิด และข่าวลือ จึงขอให้ประชาชนพิจารณาให้ดี ดังตัวอย่าง

อำนาจเก่ากำลังก่อตัวขึ้น
 เมฆทะมึนกำลังจะคลุ้ม่าน
 โจรทำนาย-แผ่นดินจะร้าวราน
 เพราะพวกมามันจะกลับมาครองเมือง
 อำนาจเขื่องอย่างอย่างแยบยล
 มันหยิบยกหลายเรื่องราวมากล่าวอ้าง
 หวังจะสร้างกระแสให้สับสน
 เริ่มรวมรวมลูกน้อง เพื่อนพ้องคน

ปฏิบัติการมวลงนเป็นขั้นตอน
เพื่อต้นกลอนระบอบที่ขอบธรรม
ส่วนหัวเริ่มเคลื่อนไหวสู่ภายนอก
หางก็ออกมาสร้างความระต่ำ
มันสร้างความวุ่นวายหมายครอบงำ
ชาวประชาดาคำต่างมีนง
“มันประสงค์จะกลับคืนสู่บัลลังก์”

หวาดหวั่นว่าในไม่ช้าจะอาเพศ
จะเกิดเหตุร้ายแรงขึ้นอีกครั้ง
ขอพี่น้องมองประชาโปรคระวัง
และคอยฟังข่าวสารอย่างใกล้ชิด
ว่า-ข่าวใดเป็นบิด, ข่าวใดจริง
เผด็จการกำลังก่อตัวใหม่
ด้วยการสร้างเงื่อนไขไม่หยุดนิ่ง
จึงฉกฉวยโอกาสเข้าแอบอิง
เพื่อช่วงชิงการนำ...ครอบงำเมือง
“กลุ่มคนเลวกลับรุ่งเรืองให้รู้ไป”

(นิค ระโนด 2536 : 51)

ความต้องการที่จะให้ระบอบเผด็จการหายไปจากประเทศไทย เคือนแรม ปรกาศเรื่อง
เอาประเพณีลอยกระทงมาเป็นวิธีการที่จะลอยสิ่งไม่ดีลงแม่น้ำไปคืออำนาจโดยมิชอบ, ระบอบ
อภิสิทธิ์, ผู้นำเผด็จการและการปกครองระบอบเผด็จการ จึงถูกลอยไปด้วย ดังบทหรือกรอง
“ลอย” ดังนี้

ลอยอำนาจหน้าที่โดยมิชอบ
ลอยระบอบ “อภิสิทธิ์” คัดแก้ไข
ลอยผู้นำ “เผด็จการ” ให้ผ่านไป
ลอยลงในน้ำตาผู้อาดูร

ลอบทุกข์ลอบโศกให้สิ้นซาก
 ลอบความลำบากให้สิ้นสูญ
 ลอบกระทวงสังคมให้สมบูรณ์
 ต้องกวาดล้างปฏิภูม “เผด็จการ”

(เดือนแรม ประกายเรือง 2534 : 16)

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองที่สะท้อนภาพด้านการเมือง เกี่ยวกับการต่อต้านเผด็จการนั้น พอจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้สะท้อนเหตุการณ์ต่อต้านการทำรัฐประหารของคณะ รสช. ความรู้สึกรังเกียจ ขยะแขยง รัฐบาลที่มีทหารหนุนหลังอยู่ขณะนั้นที่ข่มขู่บังคับประชาชน โดยเปรียบเป็นสัตว์เครื่องจวน ตลอดจนสถาปนาให้ตายอย่างทรมาน ซึ่งเนื้อหาของบทร้อยกรองได้บันทึกรายละเอียดทุกแง่มุม

1.2 การสะท้อนภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2535 นับรวมแล้ว 60 ปี ที่ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่ช่วงเวลาดังกล่าวก็เกิดรัฐประหาร จึงมีหลายช่วงที่เผด็จการครองเมือง วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 เป็นอีกช่วงหนึ่งที่ประชาธิปไตยถูกลบไปจากประวัติศาสตร์การเมืองไทย

ประชาธิปไตย คือ ระบบการเมืองที่ประชาชนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นผู้กำหนดตัวผู้ปกครองและนโยบายของรัฐบาล โดยผ่านวิธีการเลือกตั้ง ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างเสรีและมีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีการสับเปลี่ยนตัวผู้ปกครองประเทศตามความต้องการของประชาชน (เจริญ สุภาพ 2531 : 120-121) ช่วงที่ประเทศไทยขาดกิจกรรมทางการเมืองลักษณะนี้ ได้มีบทร้อยกรองสะท้อนภาพประชาธิปไตยหลายแง่มุม มีทั้งการบรรยายภาพที่เป็นอยู่และการเรียกร้องอยากได้ประชาธิปไตยคืนมา

ชาติน เป็นนักเขียนคนหนึ่งสะท้อนภาพประชาธิปไตยของไทยไว้ในบทร้อยกรองชื่อ “หวันนักจะหักสา” โดยเปรียบเทียบเป็นคนอายุ 59 ปี (2534) แม้จะผ่านช่วงวัยของความหนุ่มสาวมา แต่การทรงตัวอยู่ได้ก็มีเพียงไม้ไผ่สาๆ พุงกายไว้เท่านั้น ไม้ไผ่ที่คอยค้ำให้คนไม่ล้มลงไปกับพื้น เปรียบเหมือนแรงสนับสนุนให้ประชาธิปไตยคงอยู่ ซึ่งถ้าไม้นั้นแข็งแรงก็หมายถึงประชาธิปไตยต้องรุ่งเรืองต่อไป ดังตัวอย่างบทร้อยกรองดังนี้

หลังองุ่น	มือเกาะกุมไม้ผุ
ห้าสิบเก้าคืออายุ	เลขล่วงแล้วหลายเรื่องราว
สองแขนสืบล้ำ	ทั้งสองขามแกร่งกร้าว
ร่องรอยความรวดเร็ว	ปรากฏพ้องในสองตา
หง่าเหงือกห่อมงกเงิน	กระชกเค้นกระแ่งขา
ระรอยความขรา	จึงก่อเกิดก่อนกาลควร
แรกครั้งเมื่อแรกคลอ	ก็แฉกออกกระอักอ้วน
ซัดซ้ำไซเซชวน	กระดิกคุ่มกระดืบคิน
ปวกเปียกกายเปลี่ยนแปล	ว่าอ่อนแอวยก่อนเกิน
บ่พร้อมจะเผชิญ	ผจญโลกเผด็จการ
ตัวตนพอเคิบโต	ก็เผไผไผล่หย่อนยาน
ร่วงโรยชรากาล	หคเหี่ยวแห้งเร็วแรงรา
อยู่ไหนหนอวัยหนุ่ม	ความชื่นชุ่มแห่งอาชา
ฉกฉกรรจ์กล้า	หาญฮึกเหิมเคิบเต็มใบ
แสนเงินถ่อสังขาร	ล่อยคืบคลานค้ำไม้ไผ่
กันกายไม่แกว่งไกว	หยัดยืนก้าวยังยืนกาล
เปลี่ยนใหม่ก็ไม้เท้า	ก็อันเล่าเก่าโบราณ
ใช้อยู่ยาวนาน	ก็ไผ่ผุอยู่อันเดียว
อย่าว่าถึงซ้าซึก	ให้เร่วนักก็หวาดเสียว
ไผ่หักลงพลัดเดียว	จะจบเกมจะเจ็บกาย
ความหวังหรือทั้งหมด	อนาคตหรือความหมาย
ความเป็นหรือความตาย	ก็ขึ้นอยู่ไผ่ผุ
รุ่งโรจน์หรือร่วงแรง	แล้วแต่แรงของไม้ค้ำ
หวั่นนักจะหักล้ม	โศกะตา..ประชาธิปไตย

(ชาด้น 2534 : 45)

ภาพของประชาธิปไตยที่ชาด้นแสดงให้เห็นคือ เมื่อแรกกำเนิดในประเทศไทยนั้นก็ไม่มีสมบูรณ์ เพราะต้องผจญกับเผด็จการอยู่เสมอมา บทร้อยกรองที่ว่า “เปลี่ยนใหม่ก็ไม้เท้า ก็อันเล่าเก่าโบราณ ใช้อยู่ยาวนาน ก็ไผ่ผุอยู่อันเดียว” นั้นแสดงให้เห็นถึงฐานของประชาธิปไตยที่ยังไม่แน่นอนหนาพอ แนวคิดนี้ตรงกับ สมคิด สิงสง จากบทร้อยกรองชื่อ “ประชาธิปไตยยังไม่

มา” ว่า ถึงจะผ่านเหตุการณ์ต่างๆ แล้วมากมาย มีคนตายมาแล้วเท่าใด แต่ประชาธิปไตยก็ยังไม่
มีดังบทร้อยกรองดังนี้

รอ-รอมมาแล้วหลายชั่วคน
ยังไม่เห็นหนทางสิ้น
อีกก็ศพอจะทบทว่าท่วมธรณิน
สิ่งที่รอ หวังถวิล จึงเป็นจริง

ประชาธิปไตย...ยังไม่มา
ยังไม่มีดอกหนวยอย่างถลอกกลิ้ง
มีอยู่แต่ในนามที่ยังอิง
รูปธรรมถูกทิ้งลงเหวลึก

ประชาธิปไตย...ยังไม่เกิด
รอไปเกิดชาติหน้าตอนศึก-ศึก
เพียงแหงนหน้ามองฟ้าจอย่านึก
หากมองคืนแล้วตรองตรึก พอนึกเออ

(สมคิด สิงสง 2536 : 21)

หลังการเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม 2535 พล.อ. สุจินดา คราประยูรได้เป็นนายกรัฐมนตรี ตามหลักการแล้วถือว่าเป็นประชาธิปไตยในส่วนหนึ่ง เพราะมีพรรคการเมือง มีการเลือกตั้งทั่วไป แต่กระแสนักค้านอยู่บนหลักการสำคัญ 2 ประการคือ (สารคดี 2535 : 87)

1. กัดค้านการสืบทอดอำนาจของเผด็จการ รสช.

เนื่องจาก พล.อ. สุจินดา คราประยูร เป็นหนึ่งในคณะ รสช. ซึ่งทำการรัฐประหารล้มรัฐธรรมนูญ การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงเป็นการเข้าสืบทอดอำนาจเผด็จการของคณะ รสช. อย่างเห็นได้ชัด

2. กัดค้านรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญซึ่งร่างภายใต้อำนาจของคณะ รสช. เป็นรัฐธรรมนูญที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยหลายประการ ทั้งนี้เพื่อเปิดช่องทางสำหรับการสืบทอดอำนาจของคณะ รสช. เช่น นายกรัฐมนตรีไม่ต้องมาจากการเลือกตั้ง จำนวนสมาชิกและอำนาจของวุฒิสภามีมาก และประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา เป็นต้น

ช่วงเวลาเดียวกันกับเสียงคัดค้านรัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย บทร้อยกรองของ
ผู้ตาย 1988 ชื่อ “ดอกประชาธิปไตย” ได้แสดงความเสียดายที่ประชาธิปไตยเกิดแล้วไม่คงทน
คงตัวอย่าง

ดอกเอ๋ยดอกประชาธิปไตย	ผลิดอกมีทันไรก็ร่วงหาย
ทั้งกลิ่นหอมที่ก่อนขจรขจาย	เก็บวิญญาณร่วงหายละลายเอ๋ย
.....บานเป่งเหมือนแก่งกล้า	เผยหน้าแค่เดียวเดียว
ข้ามวันก็ซีดเซียว	ทั้งกลีบเหี่ยวลงชบดิน
ได้มาก็เสียไป	ทั้งทั้งไทยยังฉวัด
โหยหาอยู่อาจิน	มาจากลับกับสายลม
สร้างบานทำการกล	และลงชนให้หลงชม
เจียนตายเหมือนนางงม	กระอักพิษประคิษฐ์ลง
คอกงามอาบอำนาจ	งามพิลาศน่าแหนหวง
เสียดายถูกเค็ดควง	ขยี้ดอกด้วยมือมาร
ดอกเอ๋ยดอกอุทิศ	ซึ่งเขาเกิดเป็นชีวิตเพื่อล้างผลาญ
ส่งกลิ่นอันสกปรกตกประจาน	เมื่อไหร่จะอันตรายลับบ้านเอ๋ย

(ผู้ตาย 1988 2535 : 21)

บทร้อยกรอง “ดอกประชาธิปไตย” ผู้เขียนเปรียบประชาธิปไตยเป็นดอกไม้ที่บาน
แล้วก็เหี่ยวอย่างรวดเร็ว เมื่อเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงก็คือ ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญใช้
แต่รัฐธรรมนูญนั้นกลับไม่เป็นประชาธิปไตยเหมือน “สร้างบานทำการกล และลงชนให้หลง
ชม” นอกจากนั้น ผู้เขียนยังเปรียบเผด็จการที่แผ่ตัวเข้ามาเป็นดอกอุทิศ ที่ไม่เป็นที่ต้องการเลย

ในบทร้อยกรองชื่อ “กะลาและป้า” ของสุรค์ ตุลาคม ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็น
ว่า ประชาธิปไตยนั้นเหมือนถูกกะลาครอบ ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จึงเป็นเพียงความฝัน อยู่ใน
กะลาที่อึดอัด ข้างนอกกะลาก็มีซากศพและเสียงร่ำไห้ อุคมการณ์ประชาธิปไตยจึงย่ำอยู่กับที่ไม่
ไปถึงไหน คงตัวอย่างบทร้อยกรองดังนี้

ประชาธิปไตย	แนวคิดใหม่มุ่งวิมาน
เรื่องรู้งวดหวังหวาน	วิมานคับอับกะลา

นอกกะลาร้างไว้	ซากศพเคลื่อนไปกลบหล้า
ซากคนซากไม้ป่า	ซากน้ำซากฟ้าซากดิน
ซากร่างวิญญานร่า	ถูกเหยียบซากซ้ำขบสิ้น
อุดมการณ์แผ่นดิน	วงแว้งวินในกะลา

(ศุกร์ ตุลาคม 2535 : 51)

จากการวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่ผู้แต่งสะท้อนภาพการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย แสดงให้เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยยังไม่มั่นคง การทำรัฐประหารคือการทำลายประชาธิปไตยให้สะดุดหยุดลงเป็นช่วงๆ ช่วงละประมาณ 1-2 ปี และทำการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเอื้อต่อการสืบทอดอำนาจของคณะ รสช. เป็นเรื่องที่ประชาชนต้องคัดค้านอย่างถึงที่สุด

1.3 การสะท้อนภาพการเลือกตั้งทั่วไป

การเลือกตั้งทั่วไป หมายถึง การที่ประชาชนแสดงเจตน์จำนงในการเลือกตัวแทนไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร เป็นการเลือกตั้งพร้อมกันทั้งประเทศ ซึ่งผลของการเลือกตั้งคือตัวกำหนดคณะรัฐบาลที่บริหารประเทศ

ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ประเทศไทยมีการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ในวันที่ 22 มีนาคม 2535 เป็นการเลือกตั้งหลังจากเกิดการปฏิวัติโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือเรียกย่อๆ ว่า คณะรสช. ครั้งที่ 2 ในวันที่ 13 กันยายน 2535 เลือกตั้งทั่วไปหลังเกิดเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม

การเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม 2535 อยู่ในสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ซึ่งมาจากการแต่งตั้งของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นการเลือกตั้งท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า รัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า นายกรัฐมนตรีเป็นใครก็ได้ไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง

บทร้อยกรองที่สะท้อนการคัดค้านผู้นำที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ชื่อ “สิ้นหวัง” ของ นิค ระโนด แสดงความคิดเห็นว่า ทันทีที่รู้ข่าวว่าจะมีการเลือกตั้งก็สิ้นหวังเสียแล้ว เพราะสิ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เหมือนจงใจสืบทอดอำนาจของคณะ รสช. โดยเฉพาะตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น เหมือนปูทางไว้แล้ว “ให้ ส.” คือ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เป็นนายกรัฐมนตรีดังบทร้อยกรองดังนี้

เลือกเขี่ยเลือกตั้ง
 ข้าสิ้นหวังทันทีเมื่อมีข่าว
 การรุกรบสืบอำนาจผูกขาดยาว
 ให้ ศ. ก้าวขึ้นมาเป็นนายกฯ
 “ยึดอำนาจเพื่อบ้านเมืองได้เรื่องรุ่ง
 จะไม่ยุ่งการเมือง” เรื่องตลก
 เพราะธาตุแท้เผยให้เห็นเป็นคนงก
 เตรียมจะฉกตำแหน่งแห่งเมืองเอย
 (นิค รโนค 2535 : 16)

จากบทร้อยกรอง “สิ้นหวัง” นี้ ได้ยกเอาคำพูดของคนในคณะ รสช. ที่พูดว่า “ไม่ยุ่งการเมือง” มาเพื่อย้ำเตือนว่า การที่กลุ่มคนคณะนี้ประกาศเสมอว่า ทำการปฏิวัติเพื่อประเทศชาตินั้น เมื่อถึงวันเลือกตั้งประชาชนก็ได้รู้ว่าแท้ที่จริงทำเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคนะ รสช. เอง

แต่อย่างไรก็ตาม คณะ รสช. ก็ได้แสดงความจริงใจจัดการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ ในอดีตการเลือกตั้งทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ มักถูกตั้งข้อสังเกตเสมอว่ามีการซื้อขายเสียงกันมาก คณะรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน โดยการสนับสนุนของ รสช. จึงจัดตั้งองค์กรกลางดูแลการเลือกตั้งขึ้น

ประเวศ วะสี (2535 : 14-15) กล่าวถึงองค์กรกลางดูแลการเลือกตั้งว่า องค์กรกลางคาดหวังการเลือกตั้งไว้ 3 ประการคือ

1. ไม่มีการซื้อขายเสียง
2. ไม่มีการโกงการลงคะแนน
3. คนดีได้รับการเลือกตั้งไปทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

แต่จากการศึกษาบทร้อยกรองในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป 22 มีนาคม 2535 นี้ พบว่าการคาดหวังการเลือกตั้งขององค์กรกลาง ยังไม่บรรลุจุดหมายเพราะยังมีการซื้อขายเสียง มีการฆ่าหวั่นของคู่แข่งเสียชีวิตไปหลายคน การต่อสู้กันเพื่อไปสู่อำนาจตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้นเป็นเส้นทางแห่งความชั่วช้าสามานย์ ดังภาพสะท้อนจากบทร้อยกรองชื่อ “ฤดูใหม่” ของ ศิริวรรณ แก้วกาญจน์ ดังนี้

บารมีจาก (นัก) การเมือง ก็ได้รับ

ทีละนัด (โป้ง) ทีละชุด (โป้ง โป้ง โป้ง) ทีละร่าง

ร่วงร่า ร้องคราง ก่อนซึพดับ

หลายแสน หลายหมื่น มือป็นรับ

ขึ้นอยู่กับคำตัว...หัวคะแนน

(จิก ย่านตาขาว 2535 : 51)

การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่นิยมปฏิบัติและประสบความสำเร็จคือ การค้นหาเสียงถึงตัว การปราศรัยในที่ประชุมสาธารณะ การใช้หัวคะแนนหรือจัดคนช่วยหาเสียง การสร้างสาธารณะประโยชน์ การใช้แผ่นป้ายโฆษณาและใบปลิว การบริจาคเงินเพื่อสาธารณกุศล การแจกสิ่งของ การสัญญาให้ประโยชน์หรือกระทำกิจกรรมบางอย่างให้ภายหลังได้รับเลือกตั้ง และที่นิยมกันมากที่สุดคือ การซื้อเสียง วิธีหาเสียงที่ได้ผลมากที่สุด ก็คือการค้นหาเสียงถึงตัวประชาชนและรองลงมาก็คือการซื้อเสียง ซึ่งทุนแรงและสะดวกกว่าวิธีแรก โดยเฉพาะเมื่อมีเวลาหาเสียงจำกัด เช่นการเลือกตั้งหลังการยุบสภา และมีการปฏิบัติรัฐประหาร (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2535 : 3) ซึ่งการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 2 ครั้ง ในช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้ใช้วิธีการหลากหลายเช่นเดียวกัน

บทร้อยกรองชื่อ “เทศกาลแห่งเสียงสวรรค์” ของ โชคชัย บัณฑิต กล่าวถึงวิธีการหาเสียงของผู้สมัครว่ามีหลายรูปแบบ ทำให้เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็น เช่น คนทุกข์ยากก็ได้รับการยกย่อง คนที่เคยเป็นนักเลงก็ทำตัวอ่อนน้อม มีการแจกสิ่งของมากมาย ชาวบ้านจึงสุขสบายในช่วงเลือกตั้ง แต่พอผ่านไปก็กลับมายากจน ขาดคนช่วยเหลือเหมือนเดิม ดังบทร้อยกรองดังนี้

คนทุกข์เป็นคนรกรรพ์	ฟากสวรรค์อลเวง
คนกร่างกลับค้อมเกรง	คนนักเลงกลับเกรงใจ
คนเท็จกระทำสัตย์	คนตระบัดกลับเป็นไ้
คนเลวคนจัญไร	รีบบไหว้คุณความดี
ชาวนาหรือชาวไหนด	ทั้งชาวไร่ในบุรี
ชาวสวนประมงมี-	-แต่ปรีดีเปรมเกษมสานต์
ถนนก็ตรงแนว	ล้วนคลองแคล้วศฤงคาร
เจ้าท่าปาเพ็ญทาน	เพื่อผ่านบุญการจุนเจือ
คนทุกข์กลายเป็นเทพ	ล้วนเทพสุขสนุกเหลือ

เคยกัดแต่ก้อนเกลือ	กลับแตกเนื้อเขาเผื่อนุญ
คนทุกข์เป็นคนรรรพ์	ในช่วงวันเขาหวานทุน
เลือกตั้งหมดเงินทุน	ถูกต้มตุ๋นคือประชา
ปวงเทพตกได้ดูน	เพราะหมดบุญสิ้นเบิกบาน
เคยจน-จนคักคาน	จบเทศกาลเสียงสวรรค์

(โชคชัย บัณฑิต 2535 : 16)

เหตุที่ประชาชนรับเงินจากผู้สมัคร รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น
 นฤมิตร ประพันธ์ ได้แสดงทัศนะว่า เกิดจากความจนที่รัฐบาลไม่สามารถช่วยเหลือ ดังบทร้อย
 กรองชื่อ “เพียงแสนสนั่นสนตฤคุ” ดังนี้

คือเขาผู้เปล่าเปลี่ยว	และโคดเคี้ยวแต่ไรมา
ได้ชื่อว่าประชา	เพียงเพราะบัตรประชาชน
กราในงานไร่นา	หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ฝน
อยู่มาประสาน	ประสาเจียมและเตรียมใจ
เคยหรือซึ่งมือรัฐ	ยื่นมาปิดพิบัติภัย
ถ้าเคยมิเห็นใคร	มีแต่แรงสาหัสจันทน
วันหนึ่งจวบถึงกาล	เลือกตั้งผ่านมามากหน
มีเพียงสิทธิ์เสียงตน	พอขายคำพอค่ามี
รัฐยังตั้งรังเกียจ	เผ้าหยามเหยียดจนสิ้นดี
รับทรัพย์ก้นบึ้ง	ว่าขายชาติอนาใจ
หากรัฐจัดให้พร้อม	เสียงเขาย่อมมิขายใคร
นี้ถนัดอยู่ไกล	ก็อย่าหยามประณามกัน
เขาสิ้นเหมือนดินแล้ง	ที่โหยแห่งมานานวัน
ฝอยฝนคือความฝัน	ดินย่อมมีความปริดา
แสนสนั่นสนตฤคุ	โซ่หยุคอยู่มีสร้างชา
งานเลี้ยงพอเลิกรา	คนไร้ค่าคือหน้าเดิม

(นฤมิตร ประพันธ์ 2535 : 16)

ชาวไร่ชาวนานั้นยากจนอยู่แล้ว เมื่อมีผู้หยิบยื่นเงินให้แม้เพียงเล็กน้อยเขาย่อมมีความ
 ยินดี แต่รัฐมักจะประณามว่าเขาเป็นพวกขายชาติ แต่รัฐเองก็ไม่เคยช่วยเหลือพวกเขาเลย ถ้ารัฐ

ให้เพียงพอเขาก็คงไม่ทำเช่นนี้ พันธกานท์ ตฤณราชกูร์ ก็เป็นนักเขียนอีกผู้หนึ่งที่สะท้อนภาพความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองช่วงเลือกตั้ง และหลังเลือกตั้งกับประชาชนในบทร้อยกรอง “ปีศาจแห่งฤดูกาล” ดังนี้

แล้วปีศาจตัวร้ายเริ่มร้ายร้อง	อุโฆษเสียงกู่ก้องตามท้องทุ่ง
เป้าหมายคือ ปู่ ย่า ตา ยาย สูง	เพียงผดุงฐานเสียงมาเลี้ยงตน
พรีลามปากสำราญถ้อยอย่างคิບค่าน	พรีอุดมการณ์นโยบายร้ายเหตุผล
เริ่มสำแดงอิทธิฤทธิ์อิทธิพล	ว่า “ข้านี้แหละคนที่ทำจริง”
จะลบล้างความทุกข์ที่รุกรส่ำ	จะสร้างความเที่ยงธรรมท่าทุกสิ่ง
จะแก้ไขปัญหอย่ำประวิง	จะไม่ทอดทิ้งพี่น้องเรา
จะสร้างสะพานสร้างฝายให้ย่ำเห็น	จะหาเดินที่ให้วัดให้สุหร่า
จะประกันราคายางที่สร้างเขา	จะบรรเทาทุกข์ทุกขยากเรื่องปากท้อง
แล้วปีศาจโอบบิน ไปดินใหม่	ทิ้งวาทะจัญไรให้กู่ก้อง
กับโปสเตอร์มากมายไว้ก่ายกอง	คิดฝ่าห้องคิดค้นไม้ไผ่รายทาง
เมื่อปีศาจไปแล้วไม่หวนกลับ	เป็นปีศาจสับปรับที่ลับร้าง
เข้าสู่เมืองกรุงทั้งทุ่งบาง	สู่หอคองงาช้างอย่างใจเย็น
ใครจะอยู่อย่างไรกูไม่สน	ใครจะจนอย่างไรกูไม่เห็น
ใครจะอยู่ใครจะตายใครจะเป็น	หาใช่ประเด็นที่กูจะผู้ผดุง
แล้วปีศาจตัวใหม่เริ่มร้ายร้อง	อุโฆษเสียงกู่ก้องตามท้องทุ่ง
เข้าสู่บเลียด ปู่ ย่า ตา ยาย สูง	หมายมุ่งตอกคำย่ำตำนาน
ตำนานความยากจนแห่งชนบท	เริ่มปรากฏทาสแห่ออกแผ่ข่าน
เป็นความแห้งแล้งเหือดคุเคือคาล	ทั้งม่านแผดรังสีขี้นา
ดินแยกแตกร้างอย่างร้าวรวด	คือความเจ็บปวด ความเสดสา
แล้วผู้เฒ่าเปล่งคำร้องก้องออกมา	“โธ่เว้ย ปีศาจหมา ไม่มาแล”

(พันธกานท์ ตฤณราชกูร์ 2535 : 21)

บทร้อยกรอง “ปีศาจแห่งฤดูกาล” ผู้เขียนเปรียบผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส. เป็นปีศาจ ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ปีศาจก็ออกมาเสียง ซึ่งผู้แต่งใช้คำว่า “สำราญถ้อย” เพราะฉะนั้นถ้อยคำที่พูดหาเสียงจึงเป็นการคุยโอ้อวดเกินจริงและเชื่อถือไม่ได้ การให้สัญญาว่าจะแก้ปัญหาของประชาชน การจะสร้างสาธารณูปโภค ให้วัดอุทิศของ และการ

ประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร จึงเป็นเพียงคำพูดที่ไม่มีหลักประกัน เมื่อการเลือกตั้งผ่านไป ผู้สมัครได้เป็นผู้แทนราษฎร ก็ไม่ได้กลับมาเหลียวแลราษฎรอีกเลย

การมองการเลือกตั้งในด้านลบยังมีอีกมาก ที่เป็นเช่นนี้คงมีสาเหตุมาจากภาพของผู้แทนราษฎรในอุดมคตินั้น คือผู้อุทิศตนเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง แต่ความเป็นจริงนั้นผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่กลับใช้ตำแหน่งเพื่อสร้างอำนาจ ซึ่งอาจจะเป็นอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมก็ตาม บทหรือกรอง “สยบซ้ำ” ของ อินทปุตโต สะท้อนภาพการเลือกตั้งหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็น “กาสิโน” ดังนี้

ยุทธกาฬผี ปากกล้า	เริงกล
ทั่วแห่งทุกทางหน	กระหิมห้าว
ศึกชิงประชาชน	ทวิช่วง
ก้าวต่างก้าวอย่างก้าว	ต่อก้าว “กาสิโน”
บางเกมบางบทกร้าว	เกินการณ์
เปิดฉากลากเชิงชาญ	โฉดใช้
ผูกมัดกลับล้างผลาญ	ผิดเพศ มนุษย์พ่อ
ออกตกเหนือสุดใต้	ต่อต้องถึงตาย
เมามายบนเล่ห์แมน	จิตหมอง
หวังคร่ำสឹทรียึดครอง	ประเทศข้าม
ล้วนหลายหลากเล่ห์ประลอง	เหลียมกิลส แลวนา
ห้ามเหอะห้ามต่อห้าม	ยิ่งห้ามยิ่งหา
ตุลาพาชพฤษภัน	ผ่านผัน
ผนีกหว่างช่วงคืนวัน	อคิดไว้
ตริงสลักเพิ่มนิรันดร์	ตราบโลก สลายแฮ
ตุลโหดพฤษภให้	อย่างให้เปล่าหาย
หมายไครจงเร่งเข้า	รับขน
พลิกกลับสถานการณ์	กอบกู้
อย่าหมายมุ่งเลือกมาร	ผีโชนค นามแม่
ที่สืบสามกันยี่สุ	สยบซ้ำอุบาทว์สูญ

(อินทปุตโต 2535 : 16)

ผู้เขียน “สยบซ้ำ” ใช้คำว่า “ศึกชิงประชาชน” แทนคำว่าเลือกตั้งย่อมแสดงให้เห็นว่าการเลือกตั้งมีความสำคัญมากในระบอบประชาธิปไตย ถ้าใครสามารถ “ชิง” ประชาชนได้มากก็คือผู้ชนะ สามารถจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศได้ ดังนั้นภาพที่ปรากฏจึงเป็นการต่อสู้ที่รุนแรง ผู้เขียนยกเอาความเหี้ยมโหดของเหตุการณ์เดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 2519 และ พฤษภาคม 2535 มาเป็นข้อเตือนใจว่า เหตุการณ์อย่างนั้นจะไม่เกิดขึ้นอีกถ้าประชาชนไม่เลือกกลุ่มบุคคลที่เคยทำร้ายประชาชนมาแล้วเข้าไปในสภาอีก

การเชิญชวนให้ประชาชนไปเลือกตั้ง โดยยกเอาเหตุการณ์พฤษภาทมิฬมาเป็นแรงจูงใจ ยังปรากฏในบทร้อยกรองชื่อ “จำได้ไหม” ของ เราส์ มหาราชกูร์ โดยผู้เขียนถามผู้อ่านว่า เหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้น ประชาชนล้มตายและบาดเจ็บ ใครเป็นผู้สังฆ่า ใครเป็นผู้ฆ่า มีพรรคการเมืองพรรคใดหนุนหลังอยู่บ้าง มีผู้แทนราษฎรคนใดสนับสนุน และผู้ใดคัดค้าน

ผู้เขียนได้ขอร้องให้ประชาชนรำลึกถึงเหตุการณ์นั้น เมื่อถึงวันลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่าได้เลือกคนที่เป็นผู้ทำให้เกิดความรุนแรง ดังบทร้อยกรองดังนี้

จำได้ไหม วันใจ เราเจ็บร้าว

วันที่น้ำ ตาพราว พรูอาบหน้า

วันที่เลือด อาบร่าง ปวงประชา

วันที่มัน เข่นฆ่า ประเทศไทย

จำได้ไหม มันใคร ผู้สังฆ่า

มันผู้เป็น หัวหน้า สังและใช้

มันผู้เป็น ตัวรอง เป็นกลไก

มันผู้เป็น คนรับใช้ นำเพชฌฆาตมา

จำได้ไหม พรรคใด ร่วมมือบ้าง

พรรคใดอยู่ ฝ่ายข้าง ผู้สังฆ่า

พรรคใดหนุน ให้เขา เข่นประชา

พรรคใดอื่น เชิดหน้า อยู่ข้างมาร

จำได้ไหม ส.ส.ใด มือเปื้อนเลือด

ตัวไหนช่วย ทหารเชิด อย่างหน้าค้ำ

ตัวไหนเห็น การฆ่า แล้วสำราญ

ตัวไหนออก มาค้ำ การข่มขู่

โปรดงำหน้า เอาไว้ ให้ดีเถิด
 อย่าให้ได้ ผุคเกิด อย่าโอบอุ้ม
 อย่าเลือกเข้า นั่งสภาฯ ที่ประชุม
 ค่าให้จุ่ม ดีให้ชัก พวกพรรคมาร
 สืบตาม กันยา วันฆ่าชัณฑ์
 เชิญชาวไทย ที่รัก ทุกทุกท่าน
 จงช่วยกัน เลือกคนดี ที่ต้องการ
 แต่อย่าผลอ เลือกมาร มาผจญเมือง
 (เราส์ มหาราชณ์ 2535 : 16)

เช่นเดียวกับบทร้อยกรองชื่อ “คอกสร้อยเลือกตั้ง” ของกบิลเมือง ธารชน ที่เตือนให้ประชาชนระวังพรรคการเมืองที่เคยสนับสนุนคณะ รสช. ว่าเป็นนักการเมืองที่ทุจริต และเป็นผู้ที่ลืมน การเลือกบุคคลกลุ่มนี้เข้าไปในสภาอีกครั้ง เมืองไทยจะไม่เจริญรุ่งเรือง ดังบทร้อยกรองดังนี้

เลือกเฮ้ยเลือกตั้ง
 พี่น้องไทยให้ระวังฟังคำขาน
 นั้นพรรคฟ้านั้นพรรคหินทมิฬมาร
 สาคป้ายสันดานพรรคการเมือง
 พุคฉ้อฉลของตนเพียงพันผิด
 หวังสถิตสถานกรุงขึ้นฟุ้งเฟื่อง
 วัวลิมขามหาหลงเงาอยู่เปล่าเปลือง
 จะประเทืองเมืองไทยเท่าไรเออ

(กบิลเมือง ธารชน 2535 : 16)

หรือในบทร้อยกรองชื่อ “มาสร้างตำนานใหม่ให้แผ่นดิน” ผู้แต่งระบุชัดเจนว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ควรเลือกคือ นักการเมืองที่ไม่มีอุดมการณ์ ผู้สมัครที่เปลี่ยนพรรคการเมืองบ่อย ผู้สมัครที่เป็นพ่อค้าของผิดกฎหมาย ผู้สมัครที่ชอบทุจริต และผู้สมัครที่เป็นสมุนเผด็จการ ดังนี้

หนึ่งเสียงที่กล้ากบฏ	อาจสร้างประวัติศาสตร์ครั้งมหาดใหม่
เลือกผู้แทนปวงชนของคนไทย	ใช่เลือกกลไก-เผด็จการ
เพียงหนึ่งสิทธิ์ที่ได้ไปใช้สิทธิ์	นอมิตรกุลคำมหาศาล
ล้างบางทรชนทมิฬมาร	บวงสรวงดวงวิญญาณวีรชน
พวกเก็บอุดมการณ์ใส่ลิ้นชัก	พวกเปลี่ยนพรรคสองปีสามสี่หน
พวกสับปลักร้อยลิ้นกะลวณ	พวกขำนนเผด็จการทาสเงินตรา
พวกบ่อน ช้อง ค้ายาค้าไม้	อย่าเลือกเข้าไปให้ขายหน้า
เลือกพรรคคึกคักมีปัญหา	ประคับรัฐภาพประเทศไทย
เพียงหนึ่งสิทธิ์ที่ไปกากบาท	อาจสร้างประวัติศาสตร์ครั้งมหาดใหม่
สานศรัทธาประชาธิปไตย	สร้างตำนานที่ยิ่งใหญ่ให้แผ่นดินฯ

(ประภายพฤษ์ จิตกาธาน 2535 : 16)

บทร้อยกรองสำนวนนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการไปใช้สิทธิ์ลงคะแนนของประชาชนว่า เพียงเสียงเดียวก็สามารถสร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองได้ คมเลนส์ ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่น่าสนับสนุนให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง แม้ว่าประสบการณ์ของประชาชนไม่ค่อยพอใจกับบทบาทของ ส.ส. และนักการเมือง ก็ขอให้ไปเลือกคนที่เห็นว่าดีที่สุดเข้ามาเป็นตัวแทน ความสำคัญของการเลือกตั้งในวันที่ 13 กันยายน 2535 ยังเป็นตัวบ่งชี้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย ดังตัวอย่าง

อย่าเพิ่งเพื่อสภามือนายกฯ
 ใครจะตกลงให้ใครนั่งได้แน่
 เพราะที่คาดคิดกันอาจผันแปร
 ถ้าเพียงแต่เสียงสวรรค์จะบันดาล
 เสียงสวรรค์คือเสียงเราเขาก็รู้
 เสียงเรายู่ทั่วหน้ามหาศาล
 ไปออกเสียงตามครรลองที่ต้องการ
 ใครจะค้านปรารภนาประชาชน
 จะนอนหลับทับสิทธิ์ก็คิดได้
 แต่จะนอนเรื่อยไปได้ก็หน
 ไม่พอใจผู้สมัครเลยสักคน

แล้วจะค้นหาใครแบบไหนกัน
 คนไม่ดีที่ฉาวเห็นคาวอยู่
 คนดีที่พอรู้ก็อยู่นั้น
 ไม่ได้ชั่วหมดสักหน่อยทั้งร้อยพัน
 พอเลือกสรรกันได้เป็นไรมี
 ก็ต้องออกจากบ้านยืนยันสิทธิ์
 ว่าไม่คิดรัฐประหารด้านทุกที่
 คินประชาธิปไตยมาให้ดี
 เราจะชี้ตัวนายกฯตกลงเอง
 (คมเลนส์ 2535 : 41)

หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ นักการเมืองและพรรคการเมืองได้รับสมญาว่า “เทพ” กับ “มาร” เทพหมายถึงกลุ่มผู้สนับสนุนผู้เรียกร้องประชาธิปไตย มาร คือ กลุ่มผู้สนับสนุน รสช. ถ้าเป็นพรรคการเมืองพรรคที่เป็นแกนนำในกลุ่ม “เทพ” คือ พรรคความหวังใหม่ พรรค ประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพ ส่วนพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำในกลุ่ม “มาร” คือ พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม และพรรค ประชากรไทย

ก่อนการเลือกตั้งมีผู้แทนราษฎรเปลี่ยนสังกัดพรรคการเมืองมีทั้งที่ย้ายจากเทพไปเทพ มารไปมารและมารกับเทพผสมกัน บทร้อยกรองชื่อ “ตามคู่ผู้แทน” ของเคียนแรม ประกายเรือง ได้สะท้อนภาพว่า เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ทำให้นักการเมืองที่สนับสนุนคณะ รสช. ต้องการล้าง ภาพลักษณ์ทางการเมืองที่เป็นผู้ทำร้ายประชาชน โดยการเปลี่ยนพรรคการเมืองใหม่ เพื่อให้ผล การดำเนินงานทางการเมืองบรรลุผล จึงมีวิธีการหาเสียงทุกวิถีทาง โดยเฉพาะการซื้อเสียง เมื่อได้ รับเลือกตั้ง สภาผู้แทนราษฎรจึงเต็มไปด้วย “มาร” ทั้งที่เป็นมารโดยแท้ และมารกลับใจ ดัง บทร้อยกรองดังนี้

(1) มารรวมพลเพื่อนพ้อง	พงศ์พันธุ์
รวมพรรคมาลงขัน	แข่งสู้
ลงนามสัตยาบัน	รวมเผ่า
เกาะกลุ่มหวังกอบกู้	เพื่อแก้สถานการณ์

(2) คำนานเลียดหนึ่งหน้า	ประวัติศาสตร์
จารึกบนกระดาน	แผ่นค้ำ
รอยเลียดหยศรินหยาด	เป็นหย่อม
ใครก่อกรรมโกยข้าว	แอบอ้างอาภรรพณ์
(3) โทษทัณฑ์มันผิดแท้	ทรชน
มือที่เบือนเลียดคน	คละคลุ้ง
เสียงสาปแข่งแรงจน	จิตหวน
จึงวิ่งเปลี่ยนแปลงมั่ง	โยกย้ายมารสของ
(4) ลองเปลี่ยนสีเปลี่ยนเสื้อ	ลงสวม
เหมือนนักมวยเปลี่ยนนาม	คู่น้อย
หาเสียงเพื่อส่วนรวม	ไปเรื่อย
เดินแจกหัวละร้อย	เร่งซื้อซื้อเสียง
(5) ลงทุนเพียงเล็กน้อย	ในสนาม
มารเปลี่ยนเป็นเทพงาม	สง่าแท้
เงินสามารถกวาดความ-	หวังใหม่
เนรมิตมิให้แพ้	เพื่อยงพม่าได้เสมอ
(6) เทพเจอมารเล่นไม้	ประสานมือ
แผนลึกเพราะผี กปรือ	อยู่พร้อม
หันหน้าร่วมหารือ	กันบ่อย
สภาใหม่จึงแวดล้อม	หลากล้วนมารสลองฯ!

(เดือนแรม ประกายเรื่อง 2536 : 19)

ผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือผู้มีเกียรติสูงยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน การปฏิบัติตนจึงควรที่จะประพฤติตนอยู่ในกรอบที่คึงาม คึงบทร้อยกรองชื่อ “ฝากความถึงผู้แทน” ของสว่าง ไชยสงค์ ดังนี้

ได้ดิบได้ดี	มีปีกมีหาง
อย่าลืมแนวทาง	ที่ให้สัญญา
สร้างโน่นทำนี่	จงมีสัจจา
เรารอคอยท่า	ผู้แทนแสนดี

ขจัดปัดเป่า	เรื่องเศร้าที่มี
ให้สุขเสียที	ก่อนม้วยชีวา
อย่าคว่นไผ่ผิน	โอบบั้นลับฟ้า
ทั้งชาวประชา	ให้ร้องระงม
สมองจงจำ	ด้อยค่าแสนคม
วาจากรรม	เคยพ่นออกมา
หากไม่ลืมเรา	จะเอาบูชา
บอกเทวดา	ให้ช่วยคุ้มภัย
เลือกตั้งคราวหน้า	จะกาเร็วไว
ซูเป็นขวัญใจ	ของปวงประชา
ลืมเราวันใด	ต้องให้คำค่า
“ผู้แทนบ้าบ้า	สมัยหน้าเจอดี”

(สว่าง ไชยสงค์ 2535 : 16)

เนื้อความที่ สว่าง ไชยสงค์ ต้องการเตือนให้รำลึกอยู่เสมอก็คือ การเป็นผู้แทนราษฎรนั้นประชาชนเห็นว่าเป็นการ “ได้ดิบได้ดี” เหมือนกับมีปีกมีหางเหมือนนกที่บินไปได้ตามต้องการ ผู้แทนราษฎรก็มีอภิสิทธิ์หลายอย่าง ผู้เขียนจึงฝากไว้ว่า อย่าได้ลืมสัญญาที่จะช่วยเหลือประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยาก หากยังจำคำพูดได้ ประชาชนก็จะให้การสนับสนุน ไม่ว่าเลือกตั้งอีกกี่ครั้ง แต่ถ้าได้รับตำแหน่งแล้วไม่กลับมาเหลียวแลการเลือกตั้งครั้งต่อไป ประชาชนก็จะไม่สนับสนุน

ผลการเลือกตั้งทั้ง 2 ครั้งคือในวันที่ 22 มีนาคม 2535 และในวันที่ 13 กันยายน 2535 มีลักษณะเหมือนกันคือ ไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับเสียงข้างมากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้ รัฐบาลทั้ง 2 รัฐบาลจึงเป็นรัฐบาลผสมที่มาจากหลายพรรคการเมือง ประชาชนเคยเห็นปัญหาที่เกิดจากการปรับนโยบายของแต่ละพรรคเข้ามารวมกันเป็นหนึ่ง ซึ่งปฏิบัติได้ยากเพราะแต่ละพรรคก็อยากคงนโยบายของตนไว้ แต่ก็อยากให้รัฐบาลบริหารงานเพื่อประชาชนให้ดีที่สุด ดังบทหรือกรองของสุขสวัสดิ์ ชลศิริ ชื่อ “กาพย์เห่ต้อนรับผู้แทน” ได้ขอร้องให้ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านร่วมมือกันทำงาน โดยฝ่ายรัฐบาลนั้นอย่าเกียจคร้านและเอาแต่พูดว่าจะทำหรือทะเลาะกัน ผู้เขียนเสนอการเลือกรัฐมนตรีว่า อย่าเลือกประเภท “โก๋ก๊วย” คือคนเลว แต่ต้องเลือกคนดี

ที่กล้าหาญเพื่อสังคม ส่วนฝ่ายค้านขอให้ค้านอย่างมีเหตุผล คือชี้ช่องทางให้รัฐบาลปฏิบัติ สิ่งใดที่ รัฐบาลทำถูกก็อย่าขัดขวาง ดังตัวอย่าง

เป็นฝ่ายรัฐบาล	อย่าเกลียดคร้านเฉื่อยเฉา
เร่งสร้างบ้านเมืองเรา	มิใช่เอาแต่คุย
เลือกรัฐมนตรี	อย่าเลือกที่โก้เก๋
ต้องเลือกคนกล้าลุย	กรุยทางสู่สิ่งดี
เมื่อนั่งทางฝ่ายค้าน	ต้องรู้งานหน้าที่
ค้านให้เหตุผลมี	ทั้งน้ำชี้ช่องทาง
ต้องค้านอย่างมีหลัก	มีน้ำหนักใจกว้าง
มิใช่ไปขัดขวาง	หรือค้านอย่างเกร
ผู้แทนรับบทบาท	นำพาชาติไม่เฉ
ประชาชนเขาเซ	ไม่ไซเซเซบเซ
จะรักนักการเมือง	ไม่แค้นเคืองเหมือนเก่า
ใครล้มกระดานเรา	คนเขาจะค้านเอง!!

(สุขสวัสดิ์ ชลศิริ 2535 : 16)

สุขสวัสดิ์ ชลศิริ เสนอแนวความคิดไว้ตอนท้ายว่า ประชาชนจะรักผู้แทนราษฎรหรือนักการเมืองก็อยู่ที่การปฏิบัติตนของนักการเมืองเอง นั่นคือ ต้องรู้และปฏิบัติตามบทบาทที่มีอยู่ และบทบาทที่สำคัญของนักการเมืองช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ก็คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย ดังที่ สมศักดิ์ ทวีทรัพย์ เสนอไว้ใน “ฝากถึงท่านสอสอ” ว่า ประชาชนเสียชีวิตในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬมาก็เพื่อต้องการรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย ขอร้องผู้แทนราษฎรอย่าได้ลืมเจตนารมณ์นี้ ดังบทหรือกรองว่า

อย่าลืมแก้รัฐธรรมนูญ	อย่าสูญเสียเจตนารมณ์
อย่าลืมเจตนายุคปลาย	ยอมตายแก้รัฐธรรมนูญ
หมกเม็ดให้ตกหมกเม็ด	เผด็จการเบ็ดเสร็จให้สูญ
เทคไทเทคธรรมจารูญ	เทคทุนประชาธิปไตย

(สมศักดิ์ ทวีทรัพย์ 2535 : 16)

ในช่วงการเรียกร้องประชาธิปไตย พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีศัพท์ทางการเมืองที่ใช้กันแพร่หลายคือคำว่า “หมกเม็ด” คำนี้มีความหมายว่า ซ่อนสิ่งชั่วร้ายไว้ในสิ่งดีงาม ในบทเรียกร้อง “ฝากถึงท่านสอสอ” ข้างต้น การกระทำที่ถือว่าเป็นการ “หมกเม็ด” คือรัฐธรรมนูญก่อนการเลือกตั้งในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2535 ในภาพรวมก็เป็นประชาธิปไตย แต่การกำหนดว่า นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง หรือการให้อำนาจวุฒิสมาชิกมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ถือว่าเป็นการ “หมกเม็ด” คือซ่อนสิ่งที่ขัดกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยไว้ในรัฐธรรมนูญ

การรวมตัวของพรรคการเมืองบริหารประเทศ ถือเป็นภาระอันยิ่งใหญ่ที่ต้องรับผิดชอบ ผู้ตาย 1988 เปรียบคณะรัฐบาลเป็นเรือที่มีประชาชนเป็นผู้โดยสาร เมื่อได้เรือใหม่ คือคณะรัฐบาลชุดใหม่ ใครๆ ก็ดีใจ ผู้เขียนเอาสถานการณ์ในวงเหล้ามาเป็นข้อเปรียบเทียบว่า ผู้แทนราษฎรที่เข้าร่วมเป็น “เรือ” ขอให้ยินดีพอประมาณ อย่าให้เป็นการค้ำสุราจนเมาหนัก เพราะเรือสำเภา เป็นรัฐนาวา คือเรือของประเทศ ถ้าเอาแต่สนุกสนานเรืออาจล่มได้ ดังบทเรียกร้อง “รัฐนาวา” ดังนี้

โน่นเรือใหม่ทอดสมอรอจะออก	รีบยกจอกยกแก้วได้แล้วหนา
ให้พอคึกทั้งข้าวทั้งเหล้ายา	เมื่อขึ้นมาเรือใหม่อย่าได้เมา
มิใช่เรือบริการสำราญเล่น	อย่าทำเช่นเรือทัวร์มามั่วเมา
ขึ้นเรือใหม่กินใหม่นั้นไม่เอา	ไซ้เรือเรา เรือก๊วน เรือส่วนตัว
เป็น “รัฐนาวา” พาประเทศ	ข้ามพ้นเขตหายนะพ้นส้ว
ช่วยกันพายทั้งผองไม่ต้องกลัว	หากยังมั่วเหลวไหลเป็นได้จม

(ผู้ตาย 1988 : 16)

กระบวนการเลือกตั้งที่เริ่มตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย การเตรียมการเลือกตั้ง การรับสมัครเลือกตั้ง การหาเสียงของผู้สมัคร การลงคะแนนเสียง การประกาศผลการเลือกตั้ง ถึงการจัดตั้งรัฐบาล เป็นกระบวนการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย บทเรียกร้องที่เผยแพร่ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้สะท้อนภาพกระบวนการต่างๆ ไว้ครบถ้วน อีกทั้งผู้เขียนยังได้แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่างๆ ไว้มากมาย นับตั้งแต่เรื่องรัฐธรรมนูญที่ปูทางให้คนของคณะ รสช. เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งบทเรียกร้องส่วนใหญ่แสดงการคัดค้าน วิธีการหาเสียงที่บันทึกไว้ในบทเรียกร้องส่วนใหญ่เป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง เช่น

การซื้อเสียง การใช้อิทธิพลข่มขู่ และการให้สัญญาว่าจะให้สิ่งของกับประชาชน เป็นต้น เนื้อหาสำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ การเสนอแนะและให้ข้อแนะนำในการเลือกผู้แทนราษฎร กลุ่มบุคคลที่ผู้เขียนไม่ต้องการให้ประชาชนเลือกคือผู้เคยทำลายประชาธิปไตยจากเหตุการณ์ปฏิวัติและพฤษภาทมิฬ และเนื้อหาในบทร้อยกรองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไปที่สำคัญคือ การแนะนำรัฐบาลเรื่องการบริหารประเทศ จึงนับว่าร้อยกรองได้แสดงบทบาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้อย่างสมบูรณ์

1.4 การสะท้อนภาพนักการเมือง

อำนาจอธิปไตยคืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ แบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ และ ฝ่ายนิติบัญญัติ

นักการเมืองคือผู้มีอำนาจในฝ่ายบริหารในฐานะคณะรัฐบาล และฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสมาชิก ซึ่งมีหน้าที่สำคัญคือ ออกกฎหมายปกครองบ้านเมือง

สังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 เป็นช่วงที่นักการเมืองมีบทบาทโดดเด่น ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองเกิดขึ้น ผู้เขียนบทร้อยกรองในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม จึงนำเอาพฤติกรรมของนักการเมืองมาเป็นข้อมูลในการเขียนได้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

ช่วงที่มีการหาเสียงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป พฤติกรรมของนักการเมืองเป็นที่สนใจของคนทั่วไป สิ่งที่เคยกระทำไว้ในอดีตก็มีผู้หยิบยกขึ้นมากล่าวถึงอีก โดยเฉพาะเรื่องที่ไม่ดีดังบทร้อยกรองของ กร ศิริวัฒน์ ชื่อ “อุดมการณ์หมาจิ้งรี้น” ได้กล่าวถึงนักการเมืองว่าเปรียบเหมือนสุนัขที่ไม่มีเจ้าของ มักเร่ร่อนหาอาหารไม่มีที่พักพิงแน่นอน พอได้กินอิ่มท้องก็ไม่เคยนึกถึงบุญคุณผู้ให้ ดังตัวอย่าง

คนเรียกข้าหมาจิ้งรี้น	ไว้เร้นซุกหัวอาศัย
ร่อนเร่พเนจรไป	จุดหมายที่ไหนไปมี
หัวโชนกตัวนอนซอก	คำกินหนาวยอกคือดี
ขดตัวนอนกลมลมตี	ขนชี้ชันสู้คู่แข่ง
ตื่นเช้าเชงกุกกุกนัง	สองหูคอยฟังสรรพเสียง
บ้านไหนมีงานกินเลี้ยง	ขอเพียงอิ่มท้องต้องไป
กระดุกหมูกะดุกไก่อ้วน	เศษเนื้อพออุ่นท้องไส้
มึนคืดถึงโทษประ โยชน์ใด	ขออิ่มเอาไว้เป็นพอ
ขอเพียงให้มีงานเลี้ยง	ส่งเสียงเห่าหอนขอ

อุดมการณ์ขี้เรื้อนเปื้อนคอ	ด้านขอเขากินทุกงาน
ไม่เคยคิดถึงบุญคุณ	คนจนคนอื่นอาหาร
อ้อมท้องคล้ายหิวบิกบาน	สิ้นเนื้อกระดูกชานจากไป
คืออุดมการณ์หมาขี้เรื้อน	แปดเปื้อนสังคมคืนใหญ่
เปื้อนผืนประชาธิปไตย	เปื้อนไทยให้เปราะละเลื้อน

(กร ศิริวัฒน์ 2534 : 51)

บทร้อยกรอง “อุดมการณ์หมาขี้เรื้อน” ได้สะท้อนภาพของนักการเมืองที่ไม่มีอุดมการณ์ มักเปลี่ยนพรรคการเมืองไปตามอำนาจเงิน กล่าวคือ ถ้าพรรคการเมืองใดให้เงินสนับสนุนมากก็สังกัดพรรคนั้น แต่ถ้าพรรคนั้นหมดทุนเมื่อใด ก็จะย้ายไปพรรคอื่นทันที ภาพสะท้อนนี้ตรงกับบทร้อยกรองของ กมล การกุศล ที่เปรียบนักการเมืองเป็นนก ซึ่งเปลี่ยนที่เกาะไปตามความสมบูรณ์ของต้นไม้ ดังบทร้อยกรอง “นกไร้ไม้โหด” ดังนี้

“ไม้คั่นนี้ไม่ค่อยดีแล้วที่รัก	เราควรจักปลีกตนไปต้นใหม่”
นกตัวผู้เอ๋ยเหงาเหงาเศร้าเศร้าใจ	“ดูซิใบร่วงหล่นจนเบาบาง”
นกตัวเมียเกาะกิ่งไม้มาใกล้ชิด	“ใยจึงคิดเอาใจออกไปห่าง
เคยฟังพาอาศัยไม้เว้นวาง	จะทิ้งขว้างหนีไปได้ไงล่ะแก”
นกตัวผู้ตรึงตรองหน้าหมองหม่น	“อีกไม่นานใบคงหล่นหมดต้นแน่
นุ้ยอำนาจขาดไปใครเหลียวแล	ขาดน้ำเงินยิ่งแย่ตายแน่นอน
ดูโน้นนกใหญ่ น้อยบินคล้อยแล้ว	คงตรงแนวหนองบัวงามนามกระฉ่อน
ทุ่งทานตะวัน แค้นผืนนิรันดร์	เกิดเรารอนรีบไปเคี้ยวไม้ทัน
ไม่ไปทุ่งก็ไปหนองมะน้อยรัก	ไปฟานักยัดเกาะให้เหมาะมัน
เมื่อบัวโรยเหี่ยวก้านทานตะวัน	เราค่อยผินหาที่ใหม่ต่อไปนะ”

(กมล การกุศล 2535 : 16)

“นกไร้ไม้โหด” เป็นสำนวนไทยมีความหมายว่า ถ้าไม้ไม่ดี (ที่อยู่โหดร้าย) นกก็ไม่อาศัย เมื่อตีความจากบทร้อยกรองนี้ก็คือ เมื่อพรรคใดไม่มีเงิน นักการเมืองก็หนี พรรคที่มีเงินมากก็มีผู้ต้องการเข้าเป็นสมาชิกมาก ดังบทร้อยกรองที่ว่า “ดูโน้นนกใหญ่ น้อยบินคล้อยแล้ว คงตรงแนวหนองบัวงามนามกระฉ่อน ทุ่งทานตะวัน แค้นผืนนิรันดร์ เกิดเรารอนรีบไปเคี้ยวไม้ทัน ไม่ไปทุ่งก็ไปหนองมะน้อยรัก ไปฟานักยัดเกาะให้เหมาะมัน เมื่อบัวโรยเหี่ยวก้านทานตะวัน เรา

ค่อยค้นหาที่ใหม่ต่อไปนะ” ชื่อ “หนองบัว” หมายถึงพรรคสามัคคีธรรม ส่วน “ทานตะวัน” หมายถึง พรรคความหวังใหม่ ทั้งสองพรรคมีเงินทุนสนับสนุนมาก จึงเป็นที่ต้องการของนักการเมืองในการเข้าเป็นสมาชิกพรรค และจากบทร้อยกรองที่ยกมาสองวรรคสุดท้าย ก็แสดงถึงพฤติกรรมของนักการเมืองว่า ทั้งสองพรรคการเมืองก็ไม่ใช่ว่าที่พึ่งสุดท้าย เพราะหากหมดเงินทุนสนับสนุนเมื่อใดก็จะย้ายพรรคใหม่อีกทันที

หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ นักการเมืองกลุ่มที่สนับสนุน รสช. บางคนต้องเปลี่ยนพรรคการเมืองใหม่เพื่อไม่ให้ถูกมองว่าเป็นผู้สนับสนุนเผด็จการ แต่ก็ได้รับคำเย้ยหยันว่าแม้จะเปลี่ยนไปอยู่ที่ใด ก็ไม่สามารถลบภาพการทำร้ายประชาชนไปได้ ดังบทร้อยกรองของ คมเลนส์ ชื่อ “เห็บ” ดังนี้

แตกฉานช่านเซ็นเป็นเชื้อโรค
เหมือนหมาตายเห็บชะโงกหาที่เกาะ
ชื่อนั้นหน้านี้มีจำเพาะ
คนหัวเราะเมื่อเห็นโคคเป็นแพ
จะเปลี่ยนชื่ออย่างไรเขาไม่สน
จะคืนรณอย่างไรไม่แยแส
พฤติกรรมทำไว้ไม่เปลี่ยนแปร
อีหื่อนี้แน่นเนรคุณ
เนรคุณข้าวแดงแกงร้อน
ที่เคยป้อนศรัทธาตั้งคาขุน
ให้เป็นตัวแทนไทยได้เจือจุน
เสียแรงหนุนอย่างไรไม่เชื่องเลย...

(คมเลนส์ 2535 : 41)

ผู้เขียนเปรียบนักการเมืองเป็นเห็บและคณะ รสช. เป็นสุนัข เมื่อประชาชนต่อต้านคณะ รสช. จนยุติบทบาททางการเมือง นักการเมืองก็ต้องหาที่พึ่งใหม่ แต่จะไปอยู่ที่ไหนประชาชนก็ยังจำได้ เพราะเคยทำความเจ็บช้ำไว้ให้ เกี่ยวกับการที่นักการเมืองพยายามลบภาพเลวร้ายในอดีตของตัวเองนี้ คมเลนส์ยังได้เสนอไว้ในบทร้อยกรองชื่อ “เรียกร้อง” ว่า นักการเมืองกลุ่มนี้เคยดู

หมิ่นประชาชน เมื่อถึงคราวที่ประชาชนลุกขึ้นสู้ ก็พยายามกลบเกลื่อนความคิด โดยการตั้งชื่อ
พรรคใหม่ แต่ประชาชนก็จับได้ จึงเป็นบทเรียนที่เจ็บช้ำของนักการเมืองประเภทนี้ ดังตัวอย่าง

คูหมิ่นถิ่นแคลนประชาชน
ก็หนที่ถูกลากไล่
แต่ยังหน้าหนาไม่สาใจ
ถ่มขากสารากให้คนเห็นกัน
เปลี่ยนสีเสื้อเสพประชาชน
รุมกันปล้นสิทธิ์แบ่งสัน
ตั้งชื่อพรรคนี้พรรคนั้น
คือพรรคเดียวอันควรชั่วกรณ
เรียกร้องศรัทธาประชาชน
ล้นไถ่ก็คนเห็นหมด
คราวนี้คนที่คิดคด
คอแหลคอแหลได้บทเรียน
(คมเลนส์ 2535 : 41)

พฤติกรรมของนักการเมืองประเภทต่อมาที่ร้อยกรองได้สะท้อนให้เห็น คือ การเอา
เรื่องส่วนตัวของฝ่ายตรงกันข้ามมาอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งบางเรื่องไม่เกี่ยวข้องกับนิติ
จึงเหมือนกับเป็นการประณามผู้อื่นเพื่อหวังให้ได้รับความอับอาย ดังบทร้อยกรองชื่อ “สาว
ใส่ในสภา” ของ ไม้หนึ่ง ก. ฤทธิ ดังนี้

สาวเยยสาวใส่
ใส่ใครใส่ใครเอามาสาว
ที่ละครที่ละครให้เกรียวกราว
ทีละเรื่องที่ละครวละแวงกัน
ใส่ดีๆ ไม่มีสาว
สาวแต่ใส่เน่าๆ เอามาหัน
ต่างฝ่ายต่างสาวพัลวัน
แฉกระสันทีละครจนหมดเยย
(ไม้หนึ่ง ก. ฤทธิ 2536 : 19)

การสาวไส้ คือ การเอาเรื่องที่ไม่ดีของใครก็ตามมาพูดเพื่อประจาน บทร้อยกรองชื่อ “น้ำลาย” ของเคื่อนแรม ปรากฏเรื่องได้กล่าวถึง การ “สาวไส้” ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่า ในตึกรัฐสภานั้นเปราะเปื้อนไปด้วยน้ำลายที่ ส.ส.นินทาว่าร้ายกันเอง เรื่องที่ขุดคุ้ยขึ้นมาเป็น เรื่องส่วนตัวในครอบครัว แต่ก็นำมาพูดประจานกันเพื่อหวังผลทางการเมือง ดังบทร้อยกรอง คือ

ลมปากมีพิษเพียง	เพลิงผลาญ
ลามทั่วทุกถิ่นฐาน	เที่ยงแท้
กระจายข่าวประจาน	ประจักษ์ แจ้งมา
น้ำนิงย้อมพ่ายแพ้	เพลิงยงพม่าคำเพลิง
เริงโรจน์โชติช่วงชั้น	ชวาลา
ปั่นป่วนตึกรัฐสภา	ภาพฟ้อง
น้ำลายชะโลมทา	ท่วมทั่ว
ไหลล้นเลอะเปื้อนห้อง	ห้วงเหวหิน
ไฉนเสียงลากไส้	ยาวสาว
ขุดเรื่องเบื่องหลังคา	คัดค้าน
ครอบครัวคู่หัวหนาว	เหน็บหน่วง
น้ำเน่าไหลนองบ้าน	สุดด้านทานไหว
การเมืองไทยยุ่งแท้	เที่ยวหนอ
หน้าที่ท่าน สอ.สอ.	สอ.ศอ
เมียบิโรฎกใครขอ	เสนอข่าว
จับเคียวคู่ต่อสู้	แอบสร้างพรางหลุม

(เคื่อนแรม ปรากฏเรื่อง 2536 : 19)

หรือบทร้อยกรองของ สายธารสิโป ชื่อ “เจ้าทำอะไรไหนบ้าง” ก็กล่าวถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่า พุดมากชนิด “พุดพ่ายน้ำลายช้อย” แต่ก็เป็นการใช้พูดเพื่อประโยชน์ส่วนตน ดังตัวอย่างบท ร้อยกรอง ดังนี้

ทำอะไรไหนหนอให้พอเห็น

ขี้ประเค้นเค้นซัดคนัดหน้อย
 มีแต่นั่งฟุ่มฟายน้ำลายย้อย
 ฟันปากพล่อยล้วนแต่เห็นแก่ตัว
 ทำอะไรโหนหนอพอฟังได้
 เปลืองน้ำลายกักกันทุกวันมัว
 ต่างฟาดฟันกันเพเลี้ยวเนี้ยว
 แล้วหคหัวเจียบหายทุกรายไป
 (สายธารสีโป 2535 : 16)

ในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ผู้แทนราษฎรแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่สนับสนุน
 คณะ รสช. และฝ่ายเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตย ผู้ตาย 1988 ได้สะท้อนพฤติ
 กรรมของ ส.ส. ที่สนับสนุน รสช. ไว้ในบทร้องกรองชื่อ “เจ้าไชโหม” ว่าไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่
 ให้ไว้กับประชาชนคอนหาเสียงว่าจะปกป้องคุ้มครองเมื่อมีภัย เมื่อเกิดเหตุร้ายกลับทำเฉยเพราะ
 หวังผลประโยชน์เพื่อตัวเองมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน คังบทร้อยกรอง ดังนี้

เจ้าหรือคือผู้แทน
 ชูแขนเขคหน้าหาเสียง
 ประกาศต่อผู้คู่เคียง
 ปกป้องสิทธิ์เสียงประชาชน
 เจ้าหรือคือผู้แทน
 หคมือหคแขนหคเหตุผล
 หายหัวหายหน้ามิกล้ำชน
 จ้านนอธรรมระย่ำจริง
 เจ้าหรือคือผู้แทน
 ปล่อยเขาคุแกลนทุกสิ่ง
 อำนาจมวลชนถูกปล้นชิง
 ยืนนิ่งตาปริบฉิบหายกัน
 เจ้าหรือคือผู้แทน
 วางแผนสอพลอกระสัน
 เจ้าทำอะไรเป็นจีนอัน

นอกเหนือแข่งกันเป็นคนใหญ่

เจ้าหรือคือผู้แทน

จอมืองอแขนทับสน

ไยไม่ฟังเสียงประชาชน

กู้องอิงอลประเทศไทย

เจ้าไข่ม้อย...ผู้แทน

คลังแค้นมากแล้วรู้ไหม

เจ้าใช้สิทธิ์เสียงได้ไป

เพื่อใคร...ประชาชน...หรือตนเอง

(ผู้ตาย 1988 2535 : 21)

ส่วน พระไม้ มองนักการเมืองว่า เป็นผู้ที่ปรับตัวไปตามสถานการณ์ภาพที่เห็นคือ บางครั้งนักการเมืองก็โหดเหี้ยมยิ่งกว่าโจร บางครั้งก็เรียบร้อยเป็นคนดี นักการเมืองเป็นผู้รู้จัก เอาตัวรอดทั้งด้วยการกระทำและคำพูด เป็นผู้รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยเฉพาะการทำเพื่อ เอาหน้า นักการเมืองต้องรู้จักเลี้ยงให้ตัวเองพ้นผิด รู้จักพูดผิดเป็นถูกหรือถูกเป็นผิด เพราะ ฉะนั้นในตัวนักการเมืองคนเดียวจึง “หัวเป็นสิงห์ หางเป็นสาว กลางเป็นเทพ” รวมกัน ดังบท ร้อยกรอง ชื่อ “นักการเมือง” ดังนี้

โหดยิ่งกว่าโจรห้าร้อย

เรียบร้อยยิ่งกว่าผ้าพับไว้

เขินยิ่งกว่าก้นบึงสมุทรไทย

ร่อนยิ่งกว่าไฟประลัยกัลป์ฯ

รู้หลบเป็นปีกรู้หลีกเป็นหาง

รู้ทางรู้ที่ปรับลีลัน

รู้คนรู้คนให้ครบครัน

รู้ทันรู้รอบระบอบเมืองฯ

ชื่อเขาก็จัดประหัดประหาร

ด้านเขาก็ดำไม่เป็นเรื่อง

กตเขาก็คักให้ขั้ดเคือง

จะรุ่งเรืองได้เพราะล้นปลิ้นปล้อนเป็นฯ

รู้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า	ผักชีโรยฟ้าให้ชนเห็น
เคี้ยวฝนแล้ง-น้ำท่วมรวมสาเหต	เอาให้เด่นเท่านี้เป็นปีไปฯ
เรื่องปัญหาคัดค้านการศึกษา	เรื่องปากท้องของประชาเป็นเรื่องใหญ่
สุขภาพโภชนาอนามัย	แล้วเมื่อไรจะระดมนโยบายฯ
มีวาทะเสียงในสภาจนน่าขัน	เข้าประชุมผี ปากกันหลากหลาย
คนนั้นเทพคนนี้มีมารมีมากมาย	ผลสุดท้ายหลีกหลบเข้ากบดานฯ
หัวเป็นสิงห์หางเป็นสางกลางเป็นเทพ	อีกเสบกลางสภามหาศาล
สัญญาที่เคยอ้างปฏิญาณ	ใช้โวหารเสียงได้ดังใจจงฯ
จะเป็นนักการเมืองผู้เรืองรุ่ง	ผดุงรักษ...พรรคพวกให้สูงส่ง
ต้องกลับขาเป็นคำดังจ๋านง	จะมั่นคงฟูเฟื่องการเมืองไทยฯ
โหดยิ่งกว่าโจรห้าร้อย	เรียบร้อยยิ่งกว่าผ้าพับไว้
เย็นยิ่งกว่ากันปิ้งสมุทรไทย	ร้อนยิ่งกว่าไฟประลัยกัลป์ฯ

(พระไม้ 2535 : 16)

บทร้อยกรอง “ตอสูญ” เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มองนักการเมืองในภาพลบ โดยแสดงความไม่พอใจรัฐมนตรีที่ทำงานไม่สำเร็จ ทำให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ เมื่อมีคนวิพากษ์วิจารณ์กลับแสดงความไม่พอใจ เป็นนักการเมืองที่ไม่พัฒนา งานทุกอย่างทำเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ดังบทร้อยกรองดังนี้

เล่นการเมืองในสภาหานายกฯ
 ให้หุ่นตกอกตันจนขวัญแขวน
 เล่นการเมืองให้เห็นเป็นผู้แทน
 แต่คนแสนสุคนธ์รัฐมนตรี
 เล่นการเมืองเป็นรัฐบาลค้านไม่ได้
 อยู่ตรงไหนที่วาร์กในศักดิ์ศรี
 ยี่ห้อไหนมีป้ายแขวนผู้แทนดี
 เกิดเป็นคนทั้งที่ไม่มียาง
 ไม่ยอมแก้สิ่งกีดกันอันควรขจัด
 ไม่ยอมพัฒนาหาผู้สืบทอด
 เพื่อประโยชน์โภชนผลทุกหนทาง

จากอามิสต่างต่างอย่างตะกราม
 พอช้าปากหยดเป็นสายน้ำลายกระสือ
 คีตคาปากตากคามือสะคือหลาม
 นีหรือผู้แทนทวยคนฮวยนาม
 นำคูหมื่นเหยียดหยามทรมานสิ้นดี
 (คมเลนส์ 2535 : 21)

และสิ่งเตือนใจให้ประชาชนจดจำเหตุการณ์พฤษภาทมิฬไว้เป็นบทเรียน คือการกระทำของนักการเมืองทั้งที่เรียกว่า เทพและมาร ว่าทั้ง 2 ฝ่าย ต่างก็เป็นต้นเหตุของปัญหา ไม่ควรประเมินว่าฝ่ายใดดีหรือเลวมากกว่ากัน เพราะในภาวะคับขันทุกฝ่ายต่างก็เอาประชาชนเป็นเกราะกำบังความผิดของตน คังบทร้อยกรองของสายธารสิโป ชื่อ “โลกมนุษย์ไม่มีเทพและมาร” ดังนี้

พรรคเทพพรรคมารพรรคปรต
 ถ้วนต้นเหตุปัญหาอันคราคร้า
 ประชาชนทั้งหมคควรจดจำ
 นรกสูงสวรรค์ค่าแล้วหรือไร
 ไซ้กระแสดั่งคิณิมิตหวัง
 ไซ้ปลุกฝังสรรค์สร้างทางสายใหม่
 ไซ้บทเรียนศึกษาพอเข้าใจ
 ไซ้ช่องทางสว่างไส้ประจักษ์ตา
 นันแค่ฉากละครตอนเริ่มต้น
 เพียงพื้นฐานอย่าสับสนหวันผวา
 อย่าเพ็งคิดตัดสินใจให้ราคา
 เทพมารปรตล้วนมาฮาหลอกลวงเรา
 เชื้อไค้ที่ไหนด-เหล่าอมนุษย์
 ครั่งถึงที่สุดของพวกเขา
 ย่อมแปดงร่างแปดงคนบันกันเอา
 ยานาเราไปไซ้คล้ายเหตุการณ์
 เพ่งพินิจคิดตรองให้ผ่องแผ้ว

จากกระบวนแถวแนวที่ผันผ่าน
 ชุบกัณบังถึงแท่นกระแสดาร
 คั่นรากเหง้าสาวตานครั้งผ่านมา
 แล้วจึงตัดสินใจในวันนั้น
 ประชาทัณฑ์ลงไปให้เห็นว่า
 โลกมนุษย์ไม่มีเทพและมารา
 เลือกบุญชนธรรมคาก็เพียงพอ
 (สายธารสีโป 2535 : 16)

ในขณะที่บทร้อยกรองส่วนใหญ่ตำหนินักการเมืองว่าไม่มีอุดมการณ์ หรือเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คมเด่นส์ กลับเห็นว่า นักการเมืองสามารถทำหน้าที่สมบูรณ์ได้ หากประชาชนเฝ้าดูตัวแทนของตนตลอดเวลา รัฐสภาจะดำเนินงานได้ราบรื่น ถ้าใช้กระบวน การรัฐสภา เมื่อมีปัญหาหนักหรือเบาที่แก้ปัญหตามระบบ ขอเพียงแต่อย่าให้คนอื่นที่ไม่ได้เป็น นักการเมืองโดยชอบธรรมมาใช้อำนาจบริหารก็พอ ดังบทร้อยกรอง “เรือ” ดังนี้

นี่คือสภาผู้แทน
 คนทั่วทั้งดินแดนเป็นผู้สร้าง
 มีขั้นตอนมีบุคคลตามหนทาง
 ที่มีได้เปลี่ยนร่างแต่อย่างใด
 เพราะว่ามีมหาประชาชน
 ดูแลตัวแทนตนทุกคนให้
 คำรงสิทธิ์และหน้าที่ที่มีไป
 จนถึงรอบเวลาใหม่หมุนเวียนมา
 จึงบัดนี้มีแต่เลือกผู้นำ
 จะพรรคไหนใครทำก็ไม่ว่า
 เป็นแต่หมู่ผู้แทนหาแกนพา
 รัฐนาวาสำโหมให้ต้องลอย
 จะหนักลมหนักคลื่นผืนแรง
 ข้อแข็งหรือจะล้ำถ่างลอย

ชาวบ้านไม่ค่าแม่แม่แต่น้อย
 แค่อย่ำป่อยทางเลื่อยคนอื่นคัด
 (คมเลนส์ 2535 : 21)

การสะท้อนภาพนักการเมืองของบทร้อยกรองที่เผยแพร่ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ผู้เขียนมองนักการเมืองว่าไม่มีอุดมการณ์เพื่อประชาชน การกระทำส่วนใหญ่เพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง เช่นการที่นักการเมืองสังกัดพรรคการเมืองใดอยู่ ตามหลักการแล้วนักการเมืองคนนั้นต้องมีอุดมการณ์ของพรรคการเมืองนั้น แต่ความเป็นจริงไม่ใช่เช่นนั้น เพราะเมื่อนักการเมืองเปลี่ยนพรรคใหม่แม้อุดมการณ์ของทั้ง 2 พรรคแตกต่างกัน นักการเมืองก็ไม่ได้ถือเป็นเกณฑ์ในการเข้าไปสังกัด ผู้เขียนบทร้อยกรองระบุชัดเจนว่า การย้ายพรรคการเมืองของนักการเมืองขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเงินเป็นสำคัญ เหตุผลรองลงมาคือ ต้องการเปลี่ยนภาพลักษณ์ที่ถูกมองว่าทำร้ายประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

พฤติกรรมของนักการเมืองในรัฐสภา นักการเมืองถูกมองว่าเป็นผู้ชอบพูดมากกว่าทำ เรื่องที่พูดเป็นการสาวไส้ฝ่ายตรงกันข้าม และเรื่องปกป้องผลประโยชน์ของพรรคพวกตน ภาพของนักการเมืองจากบทร้อยกรองจึงเป็นด้านลบเป็นส่วนใหญ่

1.5 การสะท้อนภาพเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

สืบเนื่องจากการปฏิวัติของคณะ รสช. เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 เป็นผลให้คณะนายทหารกลุ่มหนึ่งใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศไทย แม้จะมีการร่างรัฐธรรมนูญและจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป แต่รัฐธรรมนูญก็เปิดทางให้คณะนายทหารกลุ่มนี้เข้ากุมอำนาจปกครองประเทศต่อไปได้

ผลการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 พรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งเข้าสู่สภามากที่สุดคือ พรรคสามัคคีธรรม เมื่อรวมกับพรรคชาติไทย กิจสังคม ประชากรไทย และราษฎร แล้วก็มีคะแนนเสียงพอจัดตั้งรัฐบาลได้ กลุ่มพรรคการเมืองทั้ง 5 พรรคยินยอมบนแนวคิดที่จะผลักดัน พล.อ.สุจินดา คราประยูร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี แต่มีกระแสคัดค้าน ทำให้ต้องหันมาสนับสนุน นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมแทน แต่นายณรงค์ วงศ์วรรณ มีเรื่องพัวพันการค้ายาเสพติดตามรายชื่อในบัญชีดำของสหรัฐอเมริกา จึงไม่เหมาะสมในการรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคการเมืองทั้ง 5 พรรคจึงกลับไปสนับสนุน พล.อ.สุจินดา คราประยูร อีกครั้ง ประวัติศาสตร์การต่อต้านอำนาจเผด็จการจึงเกิดขึ้นจากผู้รักประชาธิปไตย

พล.อ.สุจินดา คราประยูร เคยประกาศเสมอมาว่าไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี “หลังการเลือกตั้งแล้ว สภาฯ. ก็จะหมดไปเองโดยอัตโนมัติ ผู้บัญชาการเหล่าทัพก็จะกลับไปทำหน้าที่ในกองทัพเพียงอย่างเดียว ที่พูดกันว่า พล.อ.สุจินดาจะเป็นนายกฯ พล.อ.อ.เกษมตรจะเป็นนายกฯ นั้น ขอยืนยันในที่นี้ว่า ทั้ง พล.อ.สุจินดา และ พล.อ.อ.เกษมตร จะไม่เป็นนายกฯ” (มติชนรายวัน 19 พฤศจิกายน 2534) ดังนั้นเมื่อ พล.อ.สุจินดา คราประยูร กลับคำพูดโดยรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงถูกคัดค้านและกล่าวหาว่าไม่มีวาจาสัตย์

การคัดค้านการเข้ารับตำแหน่งของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ถือเป็นประเด็นสำคัญร่วมกับประเด็นรัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย เหตุการณ์รุนแรงได้เกิดขึ้นเมื่อมีการประชันหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับผู้คัดค้าน ชีวิตเลือดเนื้อของประชาชนที่เสียไปเป็นประวัติศาสตร์ที่เลวร้ายที่คนทั่วไปเรียกว่า พฤษภาทมิฬ

บทร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้สะท้อนภาพความรุนแรงของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นสภาพเหตุการณ์ ความสะท้อนใจ และการกล่าวโทษผู้ที่ทำให้เกิดความรุนแรง

บทร้อยกรอง ชื่อ “เพื่อน” ของ กุณทิ พันธ์ทิธิ สะท้อนให้เห็นว่า ประชาธิปไตยต้องแลกมาด้วยเลือดและชีวิต ก็ครั้งต่อครั้งมาแล้วที่ประชาชนต้องต่อสู้และมีผู้ล้มตาย ผู้เขียนได้ให้คำมั่นต่อวิญญาณของผู้ตายว่า “ตายสิบเกิดแสน” คือมีผู้สิบทอดอุทิศการณประชาธิปไตยนี้ต่อไป ดังบทร้อยกรอง ดังนี้

ประชาธิปไตยเอ๋ย

ไม่เคยได้มาเหมือนอย่างฉัน

ก็วิญญาณก็หยดเลือดเชือกเคียนกัน

ประชาชนต้องประชันกันরাไป

เพื่อนเอ๋ยจงรับรู้

ความจริงจะอยู่ไม่สูญหาย

ตายสิบเกิดแสนแทนฟ้าทวย

พร้อมจะตายเพื่อประชาธิปไตย

(กุณทิ พันธ์ทิธิ 2535 : 51)

การต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ มีผู้สนับสนุนเป็นจำนวนมาก เฉพาะในกรุงเทพมหานครนั้น การชุมนุม ณ จุดนัดหมายแต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วมชุมนุมนับหมื่น โดยเฉพาะในคืนวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ที่ท้องสนามหลวงมีผู้ชุมนุมถึง 300,000 คน (สารคดี 2535 : 121) จึงนับเป็นพลังประชาชนอันยิ่งใหญ่ที่ร่วมกันต่อต้านเผด็จการ มืบทธัยกรองที่แสดงถึงพลังอันยิ่งใหญ่นี้ ชื่อ “สู่การเปลี่ยนแปลง ยุคความสับสน ประชาชนจงสามัคคี” ของ ชาวตา ชัยมีแรง ว่า ประวัติศาสตร์จะต้องจารึกวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ไว้ว่า มีประชาชนจำนวนมากรวมกันขับไล่เผด็จการ คำประกาศของผู้ชุมนุมก็ก้องไปทั่ว แสดงถึงความสามัคคีที่คัดค้านความไม่ชอบธรรมในแผ่นดิน ชงแห่งชัยชนะจึงปลิวไสวหากที่ใดประชาชนรวมพลังกัน คังบทร้อยกรอง คังนี้

ประวัติศาสตร์หน้ามือภีวัฒน์
แฉกัษัดความจริงอันยิ่งใหญ่
เมือขบวนแถวประชาชนไทย
อีกหนึ่งยุคถูกไล่เผด็จการ

กระแเสียงก็ก้องคำประกาศ
สุรนาทแห่งประชาผู้กล้าหาญ
จงกวาดล้างให้สิ้นทมิฬมาร
ปิดฉากเผด็จการแต่นี้

เพื่อเปิดม่านใหม่ที่วิวัฒน์
ให้ลมรักโชยพัดทุกถิ่นที่
ขบวนแถวประชาชนจงสามัคคี
เป็นชาติพลีเพื่อประชาธิปไตย

สู่การเปลี่ยนแปลงทุกแห่งหน
จงหยุดความสับสนอย่าหวั่นไหว
สามัคคีเท่านั้นจึงได้ชัย
จงพร้อมใจเถิดมหาประชาชน

อีกหนึ่งยุคตกคืนพิสุจน์ค่า
พิสุจน์ว่าใครทุเรศไร้เหตุผล
ย่อมถูกศาลพิพากษาประชาชน
ลงโทษทุกคนไม่ว่าใคร

รงผืนนัยยังพัคพรวปถิวสะบัด
รงแห่งการอภิวณอันยิ่งใหญ่
พัคพรวเพื่อประชาธิปไตย
จงอย่าหวั่นไหวประชาชน

(ขวาลา ชัยมีแรง 2535 : 16)

เมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา สังคมไทยเคยได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่สงบสุข คนไทยเป็นคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส จึงได้สมญาว่า “สยามเมืองยิ้ม” แต่ช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ภาพเหล่านี้ถูกกลบด้วย “เงามืดระบอบ” ดังที่ เสาวลักษณ์ บรรยายไว้ในบทร้อยกรอง ชื่อ “กสิยุค” ดังนี้

เงามืดระบอบทั่ว	ด้วยความชั่วเข้าครอบคลุม
ซากศพก็กองสุข	ฝูงแร้งรุมลงจิกกิน
ถึงกาลละวิโยค	ความทุกข์โศกมาเยือนถิ่น
หยดเลือดที่หลังริน	ซากฉีกปลิ้นตะกรุมกราม
ฝูงหมาก็เห่าหอน	ตะลุมบอนอย่างตำราวม
ดูคล้ายอย่างมูมาม	กระซอกคว่ำสาครกระจาย
ก็ซาก คอก็ซาก	เสียงแคว็กควักน่าใจหาย
เกลื่อนกล่นหล่นเรี่ยราย	ตะเกียกกายกระดืบคลาน
หยดเลือดกระเซ็นทั่ว	คดุกเคล้ำตัวจนแดงฉาน
หูดาก็เหลือกลาน	ซ้องล้างผลาญกันต่อไป
กลิ่นเหม็นคละคลุ้งทั่ว	ยิ่งเข้าชั่วน้ำลายไหล
กลิ่นเน่าขยิบไป	แรงแฝงไหม้ถลาบิน
ฝูงหมาที่จ้องจับ	เริ่มไล่จับจะจับกิน
ฝูงแร้งที่ครองถิ่น	เริ่มร่อนบินถลาไป

ละทิ้งจากซากศพ	เข้าสู่รบพุ่งหมาใน
ฟาดฟันจนแหลกไป	เลื้อยตามไหลละเลงปน
ความเจ็บเข้าแทนที่	เพียงนาทีกี่คำรณ
หวัหวัทุรนรณ	ทะลักด้นลงครอบคลุม
เงามืดทะมึนทั่ว	ซากความชั่วยังกองตม
หมุ่นอนเริ่มชุกชุม	ระริกุมกระคุบคลาน
แทะกินสิ้นทุกศพ	ซากเน่าซบลงแหลกราญ
เสพกินสิ้นกาลนาน	ตลอดกาล กาลีครอง

(เสาวลักษณ์ 2535 : 51)

“เงามืดทะมึน” ที่เสาวลักษณ์กล่าวถึงคือ กลุ่มเผด็จการ ที่เข้าปกครองประเทศ แล้วทำให้เกิดความรุนแรงขึ้น ฟุ้งแฟ้งและพุ่งหมาคือทหารรับใช้ที่ทำร้ายประชาชน ภาพของคนตาย กลืนเลือดที่คละคั่งยังยั่วให้ทหารเกิดความเมามันในการฆ่า เมื่อเหตุการณ์ผ่านไป แทนที่จะเป็น ความสงบร่มเย็น กลับมีเงามืดทะมึน ฟุ้งแฟ้ง และพุ่งหมา ชูดใหม่เข้าเช่นฆ่าไม่มีที่สิ้นสุด ภาพสะท้อนนี้ยังปรากฏในร้อยกรองของ จิฎา ชื่อ “จิตแผ่นดิน” ที่กล่าวว่า แผ่นดินไทยมีอาถรรพ์ การเข่นฆ่าประชาชนจึงเกิดขึ้นเหมือนบ้านเมืองไม่มีกฎหมาย ทหารเปรียบเหมือนเปรตผีที่ไร้คุณธรรมที่ทำค้ำหมิ่นเป็นเจ้าของประเทศ สมควรที่ประชาชนต้องร่วมมือกันต่อต้าน ดังตัวอย่าง คือ

แผ่นดินนี้อาถรรพ์
เกิดฆ่าฟันเลือดกระเซ็น
ข่มขู่อย่างเยือกเย็น
ทำเหมือนเป็นเชนคักปลา
แผ่นดินแห่งอธรรม
ก่อเวรกรรมกับประชา
คราบเลือดคาวน้ำตา
คุเคียดบ้านุกทุบตี
แผ่นดินไร้ข้อแป
ผู้คนแพ้พ่ายเปรตผี
หนีพระละความดี

กฎมพิพุ่งรุ่งเรือง
 แผ่นดินแหลกเหลวไหล
 ยุคคนไทยทิ้งบ้านเมือง
 จิตใจระคายเคือง
 เรื่องเลวร้ายเกิดทุกวัน
 แผ่นดินนี้ใครครอง
 ใครจับจอง...ไยนิ่งงัน
 อยู่เฉยทำไมกัน
 มัวแต่ฝันจนสิ้นเพื่อน

(ฉีกา 2535 : 51)

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬช่วงวันที่ 17-19 พฤษภาคม 2535 ถือได้ว่าเป็นช่วงที่รุนแรงที่สุด วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เวลา 18.05 น. มีประชาชนเกือบหมื่นคนชุมนุมกันแน่นหน้ากองสลาก ล้อมกำลังทหารในถนนราชดำเนินเอาไว้ โดยมีกำลังประชาชนอีกส่วนหนึ่งได้ชุมนุมกันแน่นถนนทุกสายที่เข้าสู่ถนนราชดำเนินกลาง ช่วงนี้ได้มีเสียงปืนดังเหมือนห่าฝนนานนับสิบนาที โดยบรรดากองกำลังทหารในถนนราชดำเนิน ได้นั่งคุกเข่าและยิงประทับปืนเรียงแถวยิงเข้าไปประชาชนที่โอบล้อมกำลังทหารไว้ วิถีกระสุนมีทั้งพุ่งขึ้นฟ้า และพุ่งลงพื้นดินใกล้แนวที่ประชาชนยืนชุมนุมกันอยู่ โดยมีวิถีกระสุนบางส่วน พุ่งตรงเข้าหาประชาชน หลังจากสิ้นเสียงปืน ประชาชนได้วิ่งกรูเข้ามาต่งตามจุดต่างๆ เหมือนเดิม โดยประชาชนได้เพิ่มจำนวนเข้ารายล้อมกำลังทหารมากขึ้น ในช่วงนี้ประชาชนถูกยิงเสียชีวิต บางศพถูกยิงตรงท้ายทอยกระสุนทะลุหน้าผากกระเจอย มันทมองโหลนองเต็มใบหน้าที่ย่ำแทบไม่ได้ (ผู้จัดการฉบับพิเศษ 2535 : 79-80) เหตุการณ์ที่ยกมาเสนอนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของความรุนแรงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่ทหารทำร้ายประชาชน

นักเขียนผู้ได้รับเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ย่อมรู้สึกสะเทือนใจ และได้ถ่ายทอดออกมาเป็นงานเขียนหลายรูปแบบ ในบทร้อยกรองที่ตีพิมพ์ในช่วงนั้นจึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤษภาทมิฬเป็นจำนวนมาก ส่วนแรกคือ “บาดแผล” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา

แผ่นดินดวงดาวร้างราน
 ทุกดวงวิญญาณหม่นไหม้

เสียงแรงที่เกิดเป็นไทย
เสียงใจที่เกิดเป็นคน

ชีวิตสิทธิ์เสียงเสียงผู้
เชิดชูธรรมนำหน
ต้องพลีก็ครั้งและก็คน
กว่าจะหลุดพ้นเผด็จการ

แผ่นดินดวงดาวเศร้าโศก
วิปโยคโลกร่ำระบือขาน
ครั้งนี้ปวดร้าวยาวนาน
ปีนคลั่งสังหารประชาชน

อภัยเขื่อนหน้าประวัติศาสตร์
เหมือนขาดลมหายใจไปทุกหน
มีแต่คำร่ำร้องของผู้คน
สะอื้นปนเสียงผู้อยู่ทุกทาง

แผ่นดินดวงดาวเศร้าโศก
แพร่พิษร้อนผ่ากร้าวกระ้าง
ชีพชนหล่นหายวาววาง
คลั่งค้ำคาใจไทยทุกคน

บาดแผลลึกร้าวทลายเลือด
รอเคียดฤดับดับสน
เพียงหวังอธิปไตยประชาชน
ผลผลิตมานแผลแก่แผ่นดิน

(จิระนันท์ พิตรปรีชา 2535 : 20)

บทร้อยกรอง “บาดแผล” ได้กล่าวถึงการสูญเสียที่ฝังแน่นอยู่ในหัวใจ ความปวดร้าว
นั้นมืออยู่ทุกหนแห่ง ไม่ว่าแผ่นดินหรือดวงดาว การเกิดเป็นคนและเป็นคนไทยที่ต้องตายด้วยปืน

ของทหาร เป็นความอัปยศของแผ่นดิน เป็นบาดแผลในใจที่ยังค้างคาใจว่าจะยุติเพียงเท่านี้หรือต่อสู้เพื่ออธิปไตยต่อไป

การสะท้อนภาพความโหดร้าย ยังพบได้ในบทร้อยกรองชื่อ “จารึกแห่งพฤษภามิฬ” ของ อัครนิ หฤทัย ว่า ภาพความโหดเหี้ยมต่างๆ คือการที่ทหารใช้พานท้ายปืนทุบตีประชาชน การใช้เท้ากระทุบและการยิงปืนเข้าสังหารอย่างทารุณ เมื่อมีคนตาย ทหารกลับสนุกสนานเหมือนมีวิญญาณของสัตว์บงการให้กระทำเช่นนั้น ดังตัวอย่าง

คือเสียงพานท้ายปืน	ในคำคืนอันชื่นโครม
คือเดือนที่ถึงโคม	แรงกระทุบอันเกินทาน
คือสายกระสุนตีก	ซึ่งเจาะลึกจนร่างตาย
คือเหยียบโหดสังหาร	อันฮึกเหิมหฤหรษ์
ไพร่เลวรุมทำร้าย	กลุ่มเป่าหมายอยู่เฝ้ามัน
ราวเคียดจึงฆ่าฟัน	ด้วยทารุณอยู่เต็มแรง
หลงไหลย่านาจรู	ความเป็นสัตว์จึงสำแดง
เป็นสัตว์ซึ่งเร้นแฝง	ในเครื่องแบบแต่เบื้องบรรพ

(อัครนิ หฤทัย 2535 : 49)

เหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยที่มีประชาชนมาชุมนุมกันมากมาย เคยเกิดขึ้นมาก่อนพฤษภามิฬแล้ว 2 ครั้งคือ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 การเกิดเหตุการณ์ครั้งที่ 3 ขึ้นจึงเหมือน “รอยเลือดเหือดแล้วย้อนไหล” ดังที่คมทวน คันธนู กล่าวไว้ใน “สำเนาได้สำนึก” ซึ่งการย้อนกลับของเหตุการณ์ นับเป็นความรุนแรงที่ผู้เขียนเห็นว่าเลวทราม ภาพของเหตุการณ์ที่ทหารฆ่าประชาชนจนเลือดนองถนนเป็นตำนานของการต่อสู้ การตายแต่ละครั้งจึงได้เสริมภาพกลับคืน ร่างกายของวีรชนที่ทับถมกันเปรียบเสมือนบันไดให้คนรุ่นหลังย่างก้าวแม้ทางข้างหน้าจะเป็นอย่างไรก็ตาม การตายของวีรชนจึงยิ่งใหญ่สำหรับผู้มีชีวิตอยู่ตลอดไป ดังร้อยกรองต่อไปนี้

● สามานย์,บ้านเมือง เรื่องเก่า

จำแล้ว จำเก่า หลายหน
เผด็จการ ผลาญนำ ประชาชน
เลือกคนอง ห้องถนน - คำนาน

ละศพ ละศพ ทบทำว
ต่อเนื่อง เรื่องราว กล่าวขาน
ละร้าง ละร้าง กลางลาน
ค่อยคืบ คืบสถาน เสร

รอยเลือด เหือดแล้ว ย้อนไหล
ละไทย ละไทย ไหลปรี่
รอยเท้า ก้าวถม ปฐพี
ละปี ละปี ไหลไป

เกมกล บนฐาน อ
แน่นสอ ทรรฆ ตัวใหม่
รอทั้ง โถมถีบ อธิปไตย
ชั่วเพียง ผลอโผล ให้มัน
วันนี้ วีรกรรม ส้าค่า

พรายแสง ศรัทธา ทอมัน
วันนี้ วีรชน นับพัน
พลีชีพ เน็ดฉัน เชิดชม

ขอผู้ อยู่หลัง รู้คิด
ว่ามี ชีวิต ทับถม
เป็นจัน บันใด คกอุดม
สั่งสม เสร คลอคม

ใจของ ผองเรา เท่านั้น
จักรวรรค์ สร้างทาง ข้างหน้า
เชื่อมร้อย รอยเท้า ศรัทธา
หลอมเลือด - น้ำตา ต่อแนว

บ้านเมือง เบื้องหน้า สาส์
ต้องหยัก ยืนทัพ รับแถว

สืบขึ้น บันได พรายแพรว
 คนแล้ว คนเล่า พราวพราว
 เมื่อนี้ ชีวิต วีรชน
 จึงไม่ ตกหล่น ลับหาย
 เมื่อนี้ ชีวิต อันวาย
 จักฉาย ฉานเชือ เมื่อนั้น !

(คมทวน คันธนู 2535 : 22)

เดือนพฤษภาคม เป็นช่วงต้นของฤดูฝน ความชุ่มน้ำกำลังจะเกิดขึ้นในแผ่นดิน แต่ฝนแรกที่ตกลงมาในปี 2535 กลับรินสายเป็นสีเลือด ดังที่ จิระนันท์ พิตรปรีชา สะท้อนความรู้สึกไว้ใน “ฝนแรก” ว่า ฝนเลือดที่ตกลงมานั้นเกิดจากฝนเหล็กที่ทะลวงร่างของประชาชน ฝนเหล็กคือถูกปืนที่ทหารใช้เป็นอาวุธ เลือดของผู้ตายที่หลั่งลงรดพื้นดินเปรียบเหมือนน้ำที่รดต้นกล้าแห่งประชาธิปไตย ดังบทร้อยกรองดังนี้

ฝนแรกเดือนพฤษภา
 รินสายมาเป็นสีแดง
 ฝนเหล็กอันรุนแรง
 ทะลวงร่างเลือดพรางพราว

หลั่งนองท้องถนน
 เป็นสายฝนอันชื้นคาว
 แผลกร่วงก็ดวงดาว
 และแผลกร้าวก็ดวงใจ

บาดแผลของแผ่นดิน
 มิรู้สิ้นเมื่อวันใด
 อำนาจทมิฬใคร
 ทะมึนฆ่าประชาชน

เลือดผู้จะสืบสาย
 ความตายจะปลุกคน

วิญญานจะทานทน
พิทักษ์เกิดประชารวม

ฝนแรกแทรกคินหาย
ฝากความหมาย ความทรงจำ
ฝากคืนให้ชุ่มคำ
เลี้ยงพิชก้าประชาธิปไตย

(จิระนันท์ พิตรปรีชา 2535 : 69)

การเข้าร่วมชุมนุมของประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ผู้ชุมนุมมีทุกเพศทุกวัย และทุกสาขาอาชีพ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้ออกสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้มาชุมนุมทางการเมือง ณ ห้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ผลการสำรวจมีดังนี้

จำแนกตามอายุ ผู้อยู่ในช่วงอายุ 20-29 ปีมีมากที่สุดคือร้อยละ 39.4 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 30-39 ร้อยละ 36.5 ช่วงอายุ 40-49 ร้อยละ 14.2 อายุ 50 ปีขึ้นไปร้อยละ 6.7 อายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 2

จำแนกตามการศึกษา พบว่าเป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 52 สูงกว่า ปริญญาตรีร้อยละ 14.5 และอีกร้อยละ 30.3 จบการศึกษาระดับอื่น

จำแนกตามอาชีพ พบว่าทำงานเอกชนมากที่สุด คือร้อยละ 45.7 รองลงมาคือ ข้าราชการ ร้อยละ 13.7 เป็นเจ้าของกิจการร้อยละ 13.7 เป็นนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 8.4 เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจร้อยละ 6.2 และประกอบอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 10.2 (สารคดี 2535 : 123)

จากการที่มีคนมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก บางคนเพียงผ่านมาก็เสียชีวิต ดังบท ร้อยกรองของ ไพฑูรย์ วงศ์เทศ ชื่อ “เจ้าของบ้าน” ดังนี้

ออกจากบ้านตั้งนานไม่ถึงบ้าน
มาล้มร่วงกลางถนนข้างถนน
แค่อินดูเขาก็สาครราดปิ่นกล
ต้องจำนนไปอย่างนี้อีกกี่นาน

ออกจากเห้ามาตั้งนานไม่ถึงเห้า
เหลือแต่ความโศกเศร้าให้ลูกหลาน

ออกจากแฟลตสะพานโค้งจากโรงงาน
มาถึงที่ปลัดวิญญาณให้เขายัง

ออกจากร่างวิญญาณหลุดจากร่าง
เหลือแต่เลือดคนนรึงเมืองผีสิง
ออกจากใจน้ำตาไหลญาติจริงๆ
ไหลรกร่างแน่นิ่งเหลือวิญญาณ

เหลือวิญญาณออกจากบ้านไม่ถึงเหย้า
เหลือแต่คำบอกเล่าลูกถึงหลาน
ว่าหลังเพ็ญวิสาขาน่ากันบาน
เจ้าของบ้านออกจากบ้านแล้วถูกยิง

(ไพบุลย์ วงศ์เทศ 2535 : 18)

จากบทร่ายกรอง “เจ้าของบ้าน” ผู้เขียนได้เปรียบเทียบไว้อย่างมีเหตุผลว่า ประชาชนคือเจ้าของประเทศ แต่ก็ถูกฆ่าในประเทศที่ตัวเองเป็นเจ้าของ จึงเป็นความเศร้าสลดใจของญาติพี่น้องที่จะต้องบอกเล่ากันต่อไปให้เห็นถึงความเหี้ยมโหดนี้

คงได้กล่าวแล้วว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมมีทุกเพศ ทุกวัย ในบทร่ายกรองของ ประเสริฐ จันคำ ชื่อ “หลังเลือดอีกกี่ครา จึงได้มาประชาธิปไตย” จึงเห็นภาพผู้ถูกฆ่าที่เป็นเด็กตัวเล็กๆ รวมอยู่ด้วย ดังบทร่ายกรองดังนี้

“แคคปายแรงจัดจ้า	เหงื่อท่วมหน้าใจร้อนรน
ข้างหลังคือฝูงชน	แลข้างหน้าคนถือปืน
สายลมไม่พัดพาน	ใจผู้หาญยังหวั่น
ปึงเปรี้ยวอยู่ตระครืน	เห็นท้าวล้มลงร่วงผลอย
เลือดแดงอาบทั้งกาย	ทาบทาเต็มด้วยริ้วรอย
เจ้าเอย, ทั้งใหญ่น้อย	ถูกกระสุนปลิดชีพพลัน
ใครสั่งใครบังอาจ	เข้าพิฆาตชาติเดียวกัน
โจนจึงเฆมามัน	เหมือนสัตว์ร้ายในร่างคน
มีเลือกผู้หญิง เด็ก	ตัวเล็กๆ เปะปะปน

ปาก้าตาล	ไอ้-ไอ้หนอดูกหลานไทย
หลังเลียดอีกก็ครา	จึงได้มาประชาธิปไตย
เขาลากซากศพไป	มิพบเห็นเจ้าอีกแล้ว

(ประเสริฐ จันคำ 2535 : 38)

ประเสริฐ จันคำ ได้แสดงความสลดใจที่ลูกหลานไทยต้องถูกฆ่าอย่างทารุณ บรรยา-
กาของการเผชิญหน้ากันท่ามกลางแดดที่ร้อนจัดนั้น ใจคนยิ่งร้อนรน เมื่อเสียงปืนดังเปรี้ยงร่าง
ของคนก็ล้มลง “เจ้าเอ๋ยทั้งใหญ่น้อย ลูกกระสุนปลิดชีพพลัน” นี่คือภาพสะท้อนว่า ทหารฆ่าได้
ไม่ว่าเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่

ถนนราชดำเนิน คือถนนที่เกิดเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองขึ้นแล้วหลายครั้ง ถ้าเป็น
สิ่งมีชีวิตก็คงรับรู้ความเศร้าโศกไปกับคนไทยด้วย คมสัน พงษ์สุวรรณ ได้กล่าวถึงสถานที่โศก
เคียงที่เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ คือ ถนนราชดำเนิน แม่น้ำเจ้าพระยา วัดราชนาค และ
สะพานผ่านฟ้าลีลาศ ต่างก็เศร้าสลดไปกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทุกที่ที่กล่าวมาคงจะแดงไปด้วย
เลือด คงตัวอย่างในบทร้อยกรองชื่อ “นิยายแผ่นดิน” ดังนี้

มือกุมขอสายเริ่มสายสี	สีเป็นเสียงคนตรีแผ่วโหยหา
ท่วงทำนองเนื้อคำคือน้ำตา	ประชาชนถูกฆ่าอีกครั้งแล้ว

เจ้าพระยาร่ำให้กับสายเลือด
ราชดำเนินแดงเดือดเป็นทิวแถว
ราชนาคเลือดคั่งไปทั้งแนว
ผ่านฟ้าไม่ผ่านแผ้วจากภัยพาล
ไอ้...แม่เจ้าพระยาจ๋า
ลูกหลานถูกเข่นฆ่ามหาศาล
เมื่อใดลูกประกาศอุดมการณ์
เมื่อนั้นเพลงประหารผลาญชีวิต
ต้องทับถมล้มตายอีกก็ศพ
จึงจกรู้ทวนทบทวนความถูกผิด
หรือว่าโลกไร้ธรรมนำความคิด?
หรือว่ายามหิตคือธงชัย?

ร่างแล้วร่างเล่าที่ร่วงล้ม ร่างนั้นจ่อมจมจนหม่นไหม้
 และร่างนั้นทุกคนคือคนไทย แล้วเป็นใคร? นำไทยตลอดมา

ก็ป็นไทย! นำไทย! ไปทั้งนั้น
 ไยระห่ำห้ามการเข่นฆ่า
 ชีวิตมิใช่เช่นผักปลา
 แต่ดูเหมือนราคาช่างต่ำนัก
 เส้นขอตามสายเสียงเครือสั่น
 บอกเหตุร้ายวันต่อวันว่าโศกหนัก
 ดอกไม้ที่อื่นให้ด้วยใจรัก
 กลับถูกเค็ดถูกหักอย่างโหดร้าย

พญาโศกโศกฉวีลแผ่นดินร้าว บรรทัดแห่งเรื่องราวสื่อความหมาย
 กว่าจะได้สิ่งดีต้องมีตาย นี่หรือคือนิยายของแผ่นดิน

(คมสัน พงษ์สุวรรณ 2535 : 16)

คมสัน พงษ์สุวรรณ ได้แสดงความเศร้าโศกว่า ทุกครั้งที่ประชาชนเรียกร้องความถูกต้องคิงาม สิ่งที่ได้รับตอบแทนคือความตาย บทร้อยกรองที่ว่า “ร่างแล้วร่างเล่าที่ร่วงล้ม ร่างนั้นจ่อมจมจนหม่นไหม้ และร่างนั้นทุกคนคือคนไทย แล้วเป็นใครนำไทยตลอดมา ก็ป็นไทยนำไทยไปทั้งนั้น...” เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่า นิยายแผ่นดินที่เกิดขึ้นก็คือคนไทยฆ่ากันเอง

ร้อยกรองอีกสำนวนหนึ่งที่สะท้อนความรู้สึกเจ็บปวด คือ “แผ่นดินแม่” ของจิระนันท์ พิตรปรีชา ผู้เขียนแสดงความรู้สึกผ่านแม่ธรณี ซึ่งมีความหมายได้ 2 ประการคือ แม่ธรณีที่หมายถึงแผ่นดิน และแม่ธรณีที่หมายถึงรูปปั้นข้างสนามหลวงด้านโรงแรมรัตนโกสินทร์ การเกิดเหตุการณ์บ่อนถนนราชดำเนิน แม่ธรณีทั้ง 2 แห่งอยากช่วยเหลือแต่ก็จมนปัญญา ดังบทร้อยกรอง ดังนี้

แม่ธรณีสะท้อนไหวในหัวอก
 น้ำตาตกถูกด้ามดาบข้างหยาบสูญ
 ที่ยังอยู่สู้สับสนหม่นอาดูร
 กับเส้นอุลหมองหมางกลางใจเมือง

เมื่อรองรับทัพบวชนอันถิ่นหลาม

แม่นั่งริมสนามพอรู้เรื่อง

สารพัดอัดแน่นความแค้นเคือง

ท้องถนนถึงนองเนื่องตลอดแนว

เมื่อล้มถึงแม่จะวิ่งเข้าไปช่วย

ติดขัดด้วยหนามรื้อทุกทั่วแถว

รำร้องหาความปราณีไว้ไว้แว

ได้แต่ศพถูกแก้วมาตระกอง

ลูกรักแม่ แม่ก็รู้ยั่วว่ารัก

แผ่นดินแม่ป่วยหนักลูกหม่นหมอง

ก็หมายสู้ภูแผ่นดินทวีพลรอง

ลูกจึงต้องเลื้อยคดออกแผ่นดิน

ธรณีนี้นี้เป็นพยาน

ความบ้าความตามานย์ความโหดหิน

กับการตายการคืนต่างกลืนกิน

รอดคลื่นสะสางยังค้างคา

แม่ธรณีสะท้านไหวอยู่ในอก

ผืนรกร้างลอยนวลล้วนอย่างหนา

ทั้งเล่ห์หลอกขอกย้อนซ่อนมายา

เกรงแก้วตาตกหลุมมันชุ่มตาม

แม่ธรณีร้องร่ำยับอกลูก

ยัดทางลูกแต่อย่ารีเร่งผลิผลาม

รู้จึงหวนกะเวลาพยายาม

ทำสงครามด้วยสมองลูกตรงคู

เพราะชีวิตเลือกเนื้อพิถีเพื่อแม่

ไซ้มีค่าเพียงแต่หนึ่งยกสู้

เมื่อล้มถึงไซ้แม่นั่งนั่งรอคู

ลูกก็รู้แม่เจ็บหนักสักเพียงใด

(จิระนันท์ พิตรปรีชา 2535 : 21)

จากบทร้อยกรองนี้ แม่ธรรมมีความเสียใจที่เห็นภาพประชาชนมากมายในท้องถนนต้องล้มตาย แม้อยากจะเข้าไปช่วยแต่ก็ทำไม่ได้ เพราะ “ติดขัดด้วยหนามร้ว” คือร้วถวดหนามที่นำมาขวางกัน ทั้งกำลังของทหารนั้นมีมาก สิ่งที่ได้ก็คือเอาศพเข้ามาทอดและเป็นพยานได้ว่าทหารคือผู้นำประชาชน ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ต้องได้รับโทษ แต่แม่ธรรมก็ยังหวั่นไหวในหัวใจ เพราะคราใดที่มาตรการยังล่อนวล อาจกลับมาสร้างความรุนแรงอีกได้ ดังนั้นจึงขอเตือนประชาชนให้ใช้สติในการต่อสู้ การผลิผลามจะทำให้เปลืองพลัง และเกิดการสูญเสียอย่างเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนี้

ความเสียหายอันเกิดจากเหตุการณ์นองเลือดในเดือนพฤษภาคม 2535 นอกจากทรัพย์สินสมบัติ และชีวิตของประชาชนแล้ว ยังมีผู้เรียกร้องเป็นจำนวนมากสูญหายไปโดยไม่รู้อย่างไร หลายฝ่ายสันนิษฐานว่า ผู้สูญหายกลายเป็นศพแล้วถูกนำไปทิ้งในที่ไม่มีใครเห็น มีข่าวลือว่า คนเห็นทหารเก็บร่างไว้วิญญาณของผู้มาชุมนุมใส่ในรอยีเอ็ม ซี ในหลายจุดที่ทหารใช้กำลังเข้าปราบปรามประชาชนอย่างหนัก อาทิ บริเวณโรงแรมรัตนโกสินทร์ (รอยัล) และบริเวณหลังกรมประชาสัมพันธ์ และกรมสรรพากร ตลอดจนบริเวณสะพานผ่านฟ้าฯ หลังกรมโยธาธิการ และย่านสะพานขาว บางกระแสถึงระบุว่ามีคนขนศพผู้ตายไปฝังไว้ในต่างจังหวัด เช่น กาญจนบุรี ปราจีนบุรี และราชบุรี เป็นต้น (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2535 : 10)

นักเขียนบทร้อยกรองได้แสดงความอาลัยประชาชนผู้สูญหายไว้หลายสำนวน บทแรกที่จะนำเสนอคือ “บาดแผลฤดูกาล” ของ ทิน ละออ ดังนี้

รินใสไหลผ่านหยาด
น้ำสะอาดตกจากตา
เพราะหมองผองประชา
รคเวลาการฆ่าฟัน

จิ้นยืมเพื่ออ้อมหน้า
สิ้นพฤษภาไหนเพื่อนฉัน
เร้นกายที่ใดกัน
หลังประจันไม่เจอเจอ

ข่าวคราวเขาว่าพบ
เพื่อนเป็นศพรดเงินเกร่อ
ข่าวคราวเขาว่าเกลอ
ข่าวเสนอกระดุกกอก

ข่าวคราวเขาว่าเพื่อน
สติเลือนเรื้อนเที่ยวท่อง
เพื่อไต่บันไคทอง
ปากเรียกร้องยุติธรรม

หลากข่าวสารเรื่องร้าวรวด
เรื่องเจ็บปวดเข้าเยียนย่า
ปมหายากควักสำ
เพราะระห่ำระยาไคร

บาดแผลฤดูกาล
แต่งแต้มปานเกิดขึ้นใหม่
มากเพื่อนผู้หายไป
กรีดแผลให้ฤดูกาล

(ทิน ละออ 2535 : 70)

บทร้อยกรองนี้แสดงความผูกพันระหว่างผู้อยู่กับผู้สูญหาย เพื่อนผู้เคยเห็นหน้า แต่พอสิ้นเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เหลือเพียงข่าวว่าเพื่อนตายและศพถูกเงินไปทิ้ง ข่าวบางกระแสก็บอกว่าเพื่อนได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจจนสติฟั่นเฟือน ข่าวที่ได้ยินล้วนแต่เป็นเรื่องร้าย ทำให้โกรธแค้นผู้สั่งฆ่าที่สร้างบาดแผลให้กับแผ่นดิน

เรื่องการรอคอยของผู้อยู่หลังกับผู้เดินทาง มีในเรื่องเล่าของไทยคือเรื่องเจ้าขุนทองที่ออกจากบ้านไปแล้วก็ไม่กลับมาอีก โดยที่คนคอยไม่รู้ว่ายังมีชีวิตอยู่หรือตายไปแล้ว เรื่องเจ้าขุนทองนี้ได้มีนักเขียน 2 คน นำมาเป็นโครงเรื่องในการแต่งร้อยกรองเกี่ยวกับการสูญหายของ

ประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ซึ่งสำนวนแรกชื่อ “ไร่ข้าวเจ้าขุนทอง” ของ ผู้ตาย 1988
 ดั่งบทร้อยกรองดังนี้

หั่งคำคืนเป็นครางก็ร้างข้าว
 ปล่อยเสียงกล่าวขวัญหาเจ้าสาหาย
 ไม่มีคนรู้เห็นว่าเป็นตาย
 ทิ้งนิยายควาขุนแห่งขุนทอง
 เหลือแต่รอยเลือดอาบเป็นคราบคล้ำ
 คอยคอย้ายยืนย่นวันสยอง
 ท่วมเศษซากกาหกศพซึ่งกลบกอง
 หลังมารครองครอบแดนผลาญแผ่นดิน
 ผ่านวันแล้ววันเล่ารอเจ้ากลับ
 หั่งปิ่นค้ำอกแม่แทบแคคั้น
 ยังคร่ำครวญหวนหาอยู่อาจิม
 มิได้ยินเสียงขานหลังม่านคว้น
 เหลืองทุ่งข้าวสีทองทาห้องทุ่ง
 เขียวผักบุ้งอวบฟิวคสีสัน
 คล้ายจักตั่งหน้าร้อนวันต่อวัน
 ทอคอยอดพันเส้นสายเหนือปลายนา
 รินน้ำใสไหลเกาะเขาชะตถึง
 เอื้อยฮ้อยอิงพื้นวันออกพรรษา
 ดอกข้าวร่วงโรยหลังคล้ายสังดา
 เหมือนน้ำตาแม่หลังสิ้นฝังใจ
 นกเอี้ยงกลับคืนคอนก่อนฟ้าคำ
 เปรียกเสียงพราดำนั้นนอนที่ไหน
 แผ่วรวิมลพรมพราวจากราวไพร
 แม่หนาวในเหน็บเนื้อทุกข์เรื่อรัง
 เขียวผักบุ้งปรุงแปลงเป็นแกงส้ม
 เลือดน้ำคัมเดมต่อรอความหวัง

จวบเดือนดาวคืนคดคกวงค์

แม่มกยัง...ไร่ข้าว...เจ้าขุนทอง...๑

(ผู้ตาย 1988 2535 : 16)

บทร้อยกรอง “ไร่ข้าวเจ้าขุนทอง” ได้สะท้อนความรู้สึกของแม่ที่ต้องสูญเสียลูกชายไปในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ หลังจากการทำร้ายประชาชนสิ้นสุดลง ก็เหลือเพียงรอยเลือดเป็นคราบคอยตอกย้ำให้คิดถึง ยิ่งมองเห็นทุ่งข้าวสีทอง ผักบุ้งอวบเขียวทอดยอบนผิวน้ำใสที่ไหลเลียบตลิ่ง น้ำตาของแม่มกรินไหล ยิ่งเมื่อเห็น “นกเอี้ยงกลับบินคอนก่อนฟ้าคำ” พร้อมกับเสียงร้องเหมือนถามกันว่า คำนี้จะนอนไหน แม่มกยิ่งร้อนใจหนัก แงสั้มผักบุ้งที่ปรุงรอบนเตาต้องเติมน้ำเต็มแล้วเติมอีกจนเดือนดาวลับฟ้า “แม่มกยังไร่ข้าวเจ้าขุนทอง”

ยังมีนิยายเจ้าขุนทองที่ ขวัญจิตต์ ชุมแก้ว ประมวลเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเข้ากับเนื้อเรื่อง โดยแสดงความรู้สึกของประชาชนที่ต้องสูญเสียสมาชิกในครอบครัว หรือญาติมิตรคนรู้จักไป การค้นหาฝันอุดมคติเหมือนคืนที่ท้องฟ้าไม่มีดาว จะเห็นก็เพียงดาวตกคือผู้เสียชีวิตเต็มไปทั่ว ภาพอย่างนี้กลับเป็นที่พอใจของผู้เข่นฆ่าเป็นอันมาก ดังบทร้อยกรองชื่อ “นิทานเจ้าขุนทอง” ดังนี้

มีคมีคเหลียวหามิเห็นหน
ไร่ดาวพรารบนผืนฟ้าหมอง
แหว่ยินเรื่องราวเจ้าขุนทอง
พร้อมเสียงร่ำร้องของผู้คน
พร่ำเพรียกเรียกหาบนเว้งหวา
เห็นเพียงคอกดาวทิ้งดวงหล่น
ลงมาเรียงรายในสายชล
เป็นธารเลือดเอ่อท้นธรณินทร์
ถามหาขุนทองอย่างหมองเศร้า
ทุกข์สุขรุมเร้ามิรู้สิ้น
สะใจไซ้ไหมมารทมิฬ
ที่เห็นแผ่นดินแหกกลาญ

(ขวัญจิตต์ ชุมแก้ว 2535 : 51)

เมื่อได้รับบาดเจ็บ คนป่วยย่อมต้องการการรักษาพยาบาล ในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ แพทย์และพยาบาลได้ทำหน้าที่อย่างน่ายกย่อง กองบรรณาธิการนิตยสารคดี (2535 : 14) กล่าวถึงคำให้สัมภาษณ์ของนายแพทย์ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้บาดเจ็บในคืนวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ ว่า “ตอนนั้นมีหมอบกับพยาบาลประมาณ 40 กว่าคนเป็นหมอผ่า คัดแต่งชุดเขียวสืบทว่าคน ส่วนใหญ่มาจากรามาวุธ ศิริราช ราชวิถี จุฬา เกิดสิน....เห็นกระสุน สาดเข้ามาหาคน พอสิ้นเสียงปืน คนก็ลุกขึ้นมาร้องโบกธง ร้องไปก็ถูกยิงกราด จากนั้นผมก็วิ่ง ลงมาข้างล่าง พบเดียวมีคนถูกห้ามเข้ามาสืบทว่าคน แต่ละรายอาการหนักทั้งนั้น ส่วนใหญ่โดน ลำตัวกับขา บางรายกระสุนเอ็มสิบหกทะลุปอด ทะลุท้อง โคนคอ หัวก็มี ผมเห็นตายทันทีสี่ ห้าราย... ตอนที่เกิดเรื่องเราไม่ได้ผ่าตัด เราหุคเลือด ให้น้ำเกลือ แล้วใส่ท่อหายใจ บางรายก็ ต้องปั๊มหัวใจกัน อย่างรายที่กระสุนเข้าปอด เลือดออกมาก ขนาดต่อท่อหายใจไว้สองท่อแล้วก็ ไม่ไหว”

คุณความดีของแพทย์และพยาบาลเป็นที่ประทับใจของคนทั่วไป ทวีปวร ได้ชมเชยไว้ใน “ดวงใจในเสื้อกาวน์” ดังนี้

“เมื่อเสื้อกาวน์ขาวสะอาดปราศมลทิน	เผชิญที่อบบุดตมัทธมน้องพี่
ล้วนมือเปล่าเข้าประจัญวันสังคลี	มารหรือมียับยั้งแม้ซังใจ
กระสุนกราดราชดำเนินเกินคาดคิด	ประชาธิปไตยอิสระจะหาไหน
นับหมื่นแสนแน่นเมืองหนูนเนื่องไป	เลือดหลังไหลไทยด้วยกันวันอัปยศ
เห็นเสื้อกาวน์แกร่งมนัสสองหัตถ์หาญ	พยาบาลมิเคยเหือดเลือดแดงสด
แต่ละแผลแต่ละคนทนวันทด	พญางิพมิละลศด้วยอดทน
ตระบัดจิตพิศวงถึงงงจัน	ที่อบบุดตมัทธพห้ำหั่นแสนสับสน
หวิวหวิวหวัดกรีดร้องก้องสากล	โลกอิงอดแดนพุทธศุขสามานย์
เสื้อกาวน์มันขันแข็งแรงศรัทธา	ผู้บาดเจ็บเข้ารักษาด้วยจิตหาญ
ถูกตะลึงเหยียบย่ำสำสันทน	เรอทนทานด้วยหน้าที่รักภักชีวิตร
อันดวงใจในเสื้อกาวน์ขาวสะอาด	หากเข้มแข็งแกร่งฉกาจประทับจิต
อำนาจใดไหนจะกล้ามาพิชิต	กู้ชีวิตก่อเกื้อเหนืออื่นใด
เธอคือผู้พยาบาลหวานเมตตา	สร้างศรัทธาผู้สิ้นหวังพลังใจ
ให้ความรักสลักล้ำด้วยน้ำใจ	เปี่ยมปราณีแม้ผู้ไร้ความเมตตา

เธอคือผู้พยาบาลบรรณานิจิต
ปราศการรุกรณกรรมคำวิญญาณ์

แปลสังคมวิปริตชีพไร้ค่า
เมื่อสัตว์ป่าเหยียบผยของครองแผ่นดิน

ด้วยดวงใจในเสื้อกาวน์ขาวสะอาด
ภารกิจอุทิศตนโลกยลยีน

เอื้ออาทรไทยทั้งชาติพิชิตต้น
ที่อบบุดทมิฬพ่ายแม่แก่เสื้อกาวน์

(ทวีปวร 2535 : 32)

“ดวงใจในเสื้อกาวน์” ได้ยกย่องความดีของนายแพทย์และพยาบาลว่า ท่ามกลางท่ากระสุนปืนที่ทหารยิงเข้าใส่ผู้ชุมนุม นายแพทย์และพยาบาลยังมีหัวใจที่กล้าแกร่ง สองมือเต็มไปด้วยเลือดแดงสด ผู้บาดเจ็บล้วนแต่มีแผลฉกรรจ์ แพทย์และพยาบาลบางคนถูกทหารทำร้ายตะลึง แต่ดวงใจอันขาวสะอาดก็อดทนเพื่อชีวิตของผู้บาดเจ็บ น้ำใจของแพทย์และพยาบาลให้ความเมตตาแก่คนทุกคน จึงเป็นผู้ประสานความแตกร้างของสังคมที่เผด็จการทหารก็ต้องพ่ายแพ้

เมื่อเหตุการณ์พฤษภาทมิฬผ่านไป คนทั่วไปก็ตั้งคำถามต่างๆ นานา ประเสริฐ จันคำตั้งคำถามไว้ใน “คำถามที่ต้องตอบ” ดังนี้

ขอถามถูกผู้ขายใจฉกาจ
คุณสามารถกลืนเลือดเขาได้ไหม
เลือดของเพื่อนร่วมชาติคือคนไทย
ที่ถูกฆ่าตายไปแต่เมื่อวาน

ปิ่น กระสุน ทั้งหลายผู้ใดซื้อ
ออกเงินจ้างคนถือรักษาบาน
ให้ปกป้องสถาบันมั่นคงนาน
นี่กลับมาสังหารผู้เป็นนาย

นายคือประชาชน ใช่หรือไม่
แล้วเหตุใดใจโหดทำเสียหาย
คนร้องขอมือเปล่าถูกยิงตาย
ถามหน้อยเถิด ลูกผู้ขายแบบไหนกัน

ถูกผู้ชายขี้ขลาดทิ้งทิ้งจะ
 ขาดล้มจมหายนะเห็นไหมนั้น
 ทำเพื่อนาย, โหนนายน, โหนรางวัล
 รับตำแหน่งก็ขึ้นโนนรก

ตอบมาสิ ตอบมาอย่า อูบนิ่ง
 ยิ่งแก้ตัวก็ยิ่งพูดโกหก
 ไล่ฆ่าคนกลางเมืองตั้งหลายยก
 คืบและเดือนสกปรก ว่าอย่างไร
 ตอบคำถามออกมาให้แจ่มชัด

อย่างพวกคุณนี่จัดประเภทไหน
 ตอบคำถามที่เขาปวดร้าวใจ
 ว่าผู้ใดเข่นฆ่าประชาชน
 ว่าหน้าไหนสั่งฆ่าประชาชน!

(ประเสริฐ จันคำ 2535 : 51)

“คำถามที่ต้องตอบ” เป็นคำถามที่ผู้เขียนถามเผด็จการทหาร คำถามคือ ทำไมจึงโหดเหี้ยมถึงกับฆ่าเพื่อนร่วมชาติ ได้เงินจากใครมาซื้อปืน และอาวุธ ทำไมจึงต้องยิงคนมือเปล่า ได้รับรางวัลอะไรตอบแทนจากการเข่นฆ่าประชาชน และคำถามสุดท้ายที่ต้องตอบให้ชัดเจนคือ ใครฆ่าประชาชน

เหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นแล้วก็ผ่านไป หากไม่นำเหตุการณ์นั้นมาเป็นบทเรียน บทร้อยกรอง “หลับ” ของ สิบสาย พงศธร ได้สมมติตัวเองเป็นผู้ตายในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ แล้วจะไปแฝงอยู่ในนาฬิกา คอยทวงถามว่า เขามีความผิดใดจึงถูกยิง ทำไมคนไม่มีความผิดคนอื่น ๆ จึงต้องล้มตาย แล้วใครที่กระทำเหี้ยมโหดกับประชาชน ดังบทร้อยกรองดังนี้

“ผมล้มหลับไปปลุกไม่ตื่น
 บังเอิญกระสุนปืนทะลุหลัง
 วางภาระหนักทั้งรักชัง
 อยู่เหนือความบดบังของสุลี

ผมล้มลงยังมีทันอิฐฐาน
 ออกมาจากบ้านเมื่อบ่ายสี่
 ปิดแล้วจากตั้งวันนี้
 ถัดขึ้นอีกทีคงโตทัน

ในรูปกายผมได้ถึงจุดจบ
 คุณอาจพบผมได้ในความฝัน
 เพราะกระแสดิจิตาฐารมณนั้น
 ย่อมเป็นนิรันดร์อมตา

วันนี้คือแล้วผมหลับก่อน
 มีคนอวรณ์อยู่พร้อมหน้า
 ผมจะไปแฝงอยู่ในนาฬิกา
 คอยบอกเวลาทุกโมงยาม

บนข้อมือทุกคนทั้งชายหญิง
 บอกนับความจริงหนึ่งสองสาม
 กระดิกเข็มเคลื่อนประชิดคอยติดตาม
 ทวงถามเพียงหนึ่งคำว่า “ทำไม”

ทำไมผมนั่งอยู่คีติ
 จึงมีลมวูบมากราวใหญ่
 นึกหนึ่งตัดชั่วหัวใจ
 ทำไมไม่ถูกลูกนายพล

ทำไมพี่สาวของเพื่อน
 เป็นแม่เรือนแสนคีมีเหตุผล
 กับสามีนั่งอยู่กลางหมู่คน
 วุบหนึ่งก็ถูกปล้นชีวิตไป

ท้าวทบอนาถกลาคเคลื่อน
 จะได้นอนบนเรือนก็หาไม่
 ถามว่า เท้าหนังของใคร
 ย่ำลงไปบนแผ่นหลังที่หมกคลุม

พี่น้องลูกท่านเมียท่าน
 นอนอยู่ในบ้านสุขสม

พยักขัมเริงร่าหน้าฮ้วนกตม
 ชื่นชมผลงานท่านปัญญา
 เอ้อ ! อีกหนอยก็ลืมทุกสิ่ง
 เพราะชายหญิงมีภาระกันถ้วนหน้า
 แต่...มือซ้ายอย่าลืมผูกนาฬิกา
 ไว้คู่เวลาที่นัดกัน

(สืบสาย พงศธร 2535 : 21)

ผู้เขียน “หลับ” ใช้เข็มนาฬิกาเป็นสิ่งเตือนใจว่า แม้วันเวลาจะผ่านไป แต่ถ้ามีความจำเป็นที่ประชาชนต้องกลับมาชุมนุมกันอีก ก็ขอให้ดูเวลานัดหมายได้จากเข็มนาฬิกา

มีบทหรือกรองชื่อ “กระจกเลือด” ของ ปราศ ราหุล เปรียบเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เป็นกระจกเงาที่สะท้อนสังคมไทยให้ทราบว่า สังคมไทยมีคำหยาบคือ ทหารยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แล้วทำร้ายประชาชน ดังบทหรือกรองว่า “คือตำแหน่งเมื่อแต่งเดิม เหมือนกระแจะเป้งเจิมจอมปลวกดิน เบื้องหน้านั้นอยู่ในกระจก คือแหวศาตระหนักสะทกถวิล ภาพผู้คนมากมายรายแผ่นดิน นอนสุกกลิ้นคาวเลือดจนเคียดแค้น” กระจกยังสะท้อนให้เห็นภาพของความโหดร้ายในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ คือ ประชาชนล้มตายเหมือนใบไม้แห้งเมื่อทหารยิงปืนเข้าไป ภาพของทหารถือปืนประทับไหล่แล้วเหนี่ยวไกยิงปืนเข้าสู่ฝูงชน และภาพที่ทำให้สลดใจคือประชาชนหนีความตายแล้วล้มลงคา้าง ดังบทหรือกรองว่า “ที่หลบหนีไม่ทันก็ถลันดับ ทั้งดวงตาประทับความหวั่นไหว ค้างแหวศาหม่นมัวแห่งหัวใจ ผากเอาไว้เบื้องหน้าผ่านฟ้านั่น” และบทหรือกรองทั้งสำนวน มีดังนี้

เป็นกระจกส่องหน้าเห็นคำหยาบ	ให้ตรองครีรองรอยพิษถ้อยแฝง
ให้น้ำยักษ์เผยฉากจากจำแลง	ให้หน้ากากสำแดงใบหน้าเดิม
คือยักษ์มารุ่งสวมเครื่องแบบใส	มีบังยศยิ่งใหญ่มาแต่งเสริม
ฤทธิ์กระสันตำแหน่งเมื่อแต่งเดิม	เหมือนกระแจะเป้งเจิมจอมปลวกดิน
เบื้องหน้านั้นอยู่ในใสกระจก	คือแหวศาตระหนักสะทกถวิล
ภาพผู้คนมากหลายรายแผ่นดิน	นอนสุกกลิ้นคาวเลือดจนเคียดแค้น
ราชดำเนินหน้าประชาราษฎร์	นอนเกลื่อนกลาดร่วงคล้ายใบไม้แห้ง
เมฆผ่านฟ้าฝ้ายคุมมาปลูกแรง	ท่ามกลางแสงสาดออกกระบอกปืน

มีพานท้ายปืนจับประทับไหล่	แล้วมือนั้นเหนียวไกวปลูกให้ต้น
ภาพคนไทยด้วยกันหัชคัมน์อื่น	ก็ล้มครืนแหลกร่วงกลางดวงไฟ
ที่หลบหนีไม่ทันก็พลับคับ	ทั้งดวงตาประทับความหวั่นไหว
ล้างแหวตาหม่นมัวแห่งหัวใจ	ฝากเอาไว้เบื้องหน้าผ่านฟ้านั้น

เมื่อกระจกหลายบานประสานทิศ	จึงฉายภาพให้พิศพนึกฝัน
ทุกชีวิตคือแก้วอันแพรวพรรณ	คือความหมายสำคัญความเป็นคน
กลางกระจกสีเลือดอันเดือดคุ	ล้วนประจักษ์ความหมายจากหลายหน
หลอมกระตุกความตายจากหลายคน	จึงได้ฉายภาพเน้นความเป็นจริง

(ปราศ ราหุล 2535 : 51)

การมองว่าเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นภาพสะท้อนของสังคมไทย ยังปรากฏในบท ร้อยกรองของ ประกาย ปรัชญา ชื่อ “โคมเมืองที่มีคม” ว่า เหตุการณ์ที่ถนนราชดำเนินเป็น ดำเนินของความขัดแย้ง ความตายและความจริง ซึ่งเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังนี้

หนทางที่เคยรู้มีรู้หน
จนสุดสายถนน จนภายหน้า
ราตรีนี้น้อยหนึ่งกลับตรึงตรา
วันเวลานิรันดร์ของฝันร้าย
ฝันแห่งราชดำเนินนี้เกินนับ
เกินตำนานแตกดับจะดับสลาย
ยังเป็นหลังลวดหนามคือความตาย
คนโถมกายทลายหนามคือความจริง
สะท้อนเงาคือสัจจะกระจกเงา
เงาขุนเขานิ่งพอ น้ำก็นิ่ง
ต่อสายลม ใบไม้จึงไหวติง
ท่านเค็ดดอกไม้ทิ้งจะยิ่งบาน
สะท้อนเงาคือสัจจะกระจกเงา
ในเมื่อท่านฆ่าเรา เราฆ่าท่าน

สายถนนสุดท้ายคือสายธาร
 เลือดหลังเดิมตำนานยาวนานนั้น
 หนทางที่เคยรู้มีรู้หน
 แต่ตลอดสายถนน คนยังฝัน
 ณ เบื้องอนุสาวรีย์จกมีวัน
 จบเวลานิรันดร์ของฝันร้าย

(ประกาศ ปรัชญา 2535 : 16)

เงาที่สะท้อนในกระจกเงาจากบทร้อยกรองชื่อ “โคมเมืองที่มีคน” คือ
 “เงาขุนเขานิ่งพอน้ำก็นิ่ง” หมายความว่า ทั้งเงาและวัตถุที่ทำให้เห็นภาพเงาต้องนิ่ง
 ภาพจึงจะนิ่ง หมายถึงสังคมไทยจะสงบสุขได้ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกัน

“ต่อสายลมใบไม้จึงไหวติง” หมายความว่า เพราะมีลมใบไม้จึงไหว หมายถึง เมื่อ
 รัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย ประชาชนจึงชุมนุมคัดค้าน

“ท่านเค็ดคอกไม้ทั้งจะยิ่งบาน” หมายความว่า เมื่อเค็ดคอกไม้ ก็จะเกิดกิ่งใหม่ขึ้นมา
 แทน หมายถึง เมื่อทหารเข่นฆ่าประชาชน ประชาชนก็จะยิ่งต่อต้าน

“ในเมื่อท่านฆ่าเราเราฆ่าท่าน” หมายความว่า การได้ตอบซึ่งกันและกัน หมายถึง
 เมื่อทหารยิงประชาชน ประชาชนก็ทำลายทรัพย์สินสมบัติ และสิ่งก่อสร้างของราชการเป็นการ
 ตอบโต้

และในบทสุดท้ายสะท้อนถึงความฝันของประชาชนว่า สักวันหนึ่งคงได้พบกับ
 ประชาธิปไตยที่แท้จริง

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่เป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองประเทศกับประชาชนมี
 ความรุนแรงที่สุด ช่วงวันที่ 17-21 พฤษภาคม 2535 บทร้อยกรองได้สะท้อนเหตุการณ์นี้ทั้งที่
 เป็นเสนอเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น การแสดงความรู้สึกสลดใจต่อภาพที่เห็น และการกล่าวโทษผู้ที่
 ทำให้เกิดความรุนแรงขึ้น

ภาพเหตุการณ์จริงที่เสนอก็คือความโหดร้ายของทหารที่ใช้ปืนยิงประชาชน ดังปรากฏ
 ในบทร้อยกรองชื่อ กลียุค ของเสาวลักษณ์ และ ชิดแผ่นดิน ของฉันทนา ภาพที่เห็นคือมีคนตาย
 แต่ละศพแดงไปด้วยเลือด รวมทั้งภาพทหารประทับปืนบนบ่า หันปากกระบอกสู่ประชาชน
 ส่วนความรู้สึกสลดใจนั้น เพราะประชาชนไม่มีอาวุธ จึงล้มตายแบบไม่มีทางสู้ ดังปรากฏใน
 ร้อยกรองของ จิระนันท์ พิตรปรีชา หลายสำนวน เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นก็ต้องกล่าวโทษผู้รับ

ผิดชอบ นั่นคือคณะนายทหารผู้ตั้งยิง คังบทร้อยกรองของ ประเสริฐ จันคำ ชื่อ คำถามที่ต้องตอบ ที่ต้องการหาผู้รับผิดชอบว่าเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้นใครเป็นคนสั่งฆ่าประชาชน

เหตุการณ์ทางสังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณกรรม เหตุการณ์พฤษภาทมิฬจึงปรากฏในบทร้อยกรองทุกแห่งทุกมุม ตามมุมมองของนักเขียนแต่ละคน

1.6 การเสียดสีทางการเมือง

ในระบอบประชาธิปไตย นักการเมืองต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และปฏิบัติตามขั้นตอนของนักการเมืองอย่างถูกต้อง ภาระของนักการเมืองจึงยิ่งใหญ่ การปฏิบัติหน้าที่ในบางครั้งจึงเกิดความผิดพลาดได้ จึงก่อให้เกิดการเสียดสีทางการเมืองขึ้น

การเมืองไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงช่วงสั้นๆ คือมีการปฏิวัติ การเลือกตั้งทั่วไป ความรุนแรงทางการเมืองจึงเกิดขึ้น ถือได้ว่าแนวความคิดทางการเมืองในช่วงนี้มีความหลากหลาย แบ่งออกเป็นกลุ่มเป็นฝ่าย และมีการโต้ตอบกันอยู่เสมอ การกล่าวเปรียบเปรย กระแทกกระทั้นและเหน็บแนม การให้สัมภาษณ์ของนักการเมืองผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร มีปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง บทร้อยกรองในนิตยสารรายสัปดาห์มีการกล่าวเสียดสีทางการเมือง ดังนี้

หลังการยึดอำนาจของคณะ รสช. เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 แนวปฏิบัติที่ถือกันมากก็คือ ต้องร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป บทร้อยกรองของ นิพนธ์ ไสสภาพ ชื่อ “ปัจฉา-วิสาขนา ตาปลาธิปไตย” ได้เสียดสีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เสียดสีการเลือกตั้งทั่วไป เสียดสีผู้แทนราษฎร และเสียดสีรัฐสภา ดังนี้

ป/ รธน. นี้คุณได้	เมื่อใด
วิ เมื่อรอสอซอไซ	ถึงปล้น
ป/ ขึ้นอกขึ้นในใจ	วานบอก
วิ โอ้ยอ้มเอมใจสั้น	คังได้กินมัน
ป/ เลือกตั้ง ณ ครั้งนี้	เป็นใจ
วิ แน่นอนประชาไทย	สคชื่น
ป/ สะ ฮ่าเป็นฉันทิด	ช่วยบอก แดงการณ
วิ ประชาแสนชื่นมื่น	อาบด้วยน้ำลาย

ป/	ผู้แทนแทนงวคนี้	ฉันโค
วิ	ไอ้พวกเราสบายใจ	ล้วงหน้า
ป/	สะเฮียเป็นอย่างไร	ไขขาว อีกที
วิ	เสื่อสิงห์กระทิงบัว	อีกแระด เริงรำ
ป/	สภาฯ จะอยู่ยัง	เท่าใด
วิ	นานเท่าไม่มีใคร	เช่นฆ่า
ป/	วะ เหวยเป็นยังง	แฉงคว่น
วิ	เมื่อบมีไฟกล้ำ	หาญเหยียบตาปลา
ป/	สะ ฮ่า ข้อนี้สำคัญ	เจียวนา
วิ	แน่แท้แนโหรา	ว่าไว้
ป/	ขนตุกทั่วกายา	เราหมด เพื่อนเอย
วิ	จงช่วยภาวนาไว้	อย่าฆ่าตาปลา
ปลง	แสนสงสารประชา-	ธิปไตย เฮย
	เพ็งจะหัดตั้งไข่	ก็ล้ม
	เริ่มจะแตกกิ่งใบ	กลับฟาด ล้มครืน
	มีแต่เปลือกกมาดัม	หลอกว่า แคนโน

(นิพนธ์ ไสภาพ 2535 : 16)

จากบทร้อยกรอง “ปัจฉา-วิสันา ตาปลาธิปไตย” สามารถวิเคราะห์เรื่องการเสียดสีทางการเมืองได้ดังนี้

1. การเสียดสีรัฐธรรมนูญ

ก่อนการเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 คณะ รสช. แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ 292 คน (สารคดี 2535 : 85) เพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2535 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 ของประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญให้อำนาจวุฒิสภามีสามารถลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ให้ข้าราชการประจำสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ และให้ประธานรัฐสภาคือประธานวุฒิสภาเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี จึงมีการเคลื่อนไหวของผู้ไม่เห็นด้วยอย่างกว้างขวาง

บทร้อยกรอง “ปัจฉา-วิสันา ตาปลาธิปไตย” เสียดสีรัฐธรรมนูญโดยตั้งคำถามว่า ได้รัฐธรรมนูญมาเมื่อใด ตอบว่าเมื่อคณะ รสช. มอบให้ ถามต่อไปว่าพอใจหรือไม่ คำตอบคือ พอใจมาก

เนื้อความที่แสดงการเสียดสีคือ บทสุดท้ายของบทที่ 1 ที่ว่า “ไอ้ย่อมเอมใจสันคั่งได้กินมัน” ซึ่งมี “น้ำเสียง” ประชดประชันว่า พอใจมากเหมือนกินมัน

2. การเสียดสีการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งทั่วไปผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องหาเสียง เพื่อให้ประชาชนเกิดความศรัทธา การหาเสียงโดยวิธีการที่สุภาพไม่ให้ร้ายคนอื่น พுகเพื่อโน้มน้าวจิตใจประชาชนอย่างมีเหตุผล นับเป็นวิธีการหาเสียงที่ดี แต่ภาพที่ปรากฏโดยทั่วไปมักจะตรงกันข้าม นิพนธ์ โสภาพ จึงได้เสียดสีว่า การเลือกตั้งครั้งนี้เป็น ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะประชาชนต่างข่มขืนไปด้วยน้ำลายของนักการเมือง

3. การเสียดสีผู้แทนราษฎร

ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีเป็นจำนวนมาก และมาจากหลายพรรคการเมือง มีทั้งคนดีและไม่ดี บทร้อยกรอง “ปจณา-วิสัยนา ตาปลาธิปไตย” ตั้งคำถามว่า ผู้แทนราษฎรเป็นอย่างไร และทำไมจึงเป็นอย่างนั้น คำตอบคือประชาชนพอใจมากเพราะได้ผู้แทนประเภท “เมื่อสิ่งหึงกระทั้งบ้าง อีกแรด เริงร่า” ซึ่งความจริงแล้วสัตว์เหล่านี้ล้วนแต่ชั่วร้าย การได้ผู้แทนราษฎรประเภทนี้มาจึงเป็นอันตราย

4. การเสียดสีรัฐสภา

รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาซึ่งมาจากการแต่งตั้ง และสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้ง

คำถามว่าสภาผู้แทนราษฎรจะอยู่ได้นานเท่าใด คำตอบคือ อยู่ได้ตลอดไปเพราะไม่มีใครกล้า “เหยียบตาปลา” คือแผลที่คณะ รสช. ทำไว้

เนื้อความในบทร้อยกรอง “ปจณา-วิสัยนา ตาปลาธิปไตย” ในตอนต้นแสดงความยินดีในรัฐธรรมนูญ ยินดีในการเลือกตั้ง ยินดีในตัวผู้แทนราษฎรและรัฐสภา แต่ในบทสุดท้ายกลับกล่าวเปรียบเปรย ประชดประชันว่า

“แสนสงสารประชา-	ธิปไตย เฮย
เพ็งจะหัดตั้งใจ	ก็ล้ม
เริ่มจะแตกกิ่งใบ	กลับฟาด ล้มครืน
มีแต่เปลือกมาดัม	หลอกว่า แกนใน”

การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของผู้นำทหาร ถูกมองว่าสืบทอดอำนาจ คังบทร้อยกรอง “คำสารภาพ” ของลูกแม่ของ คลองแค้น ดังนี้

รู้ทั้งรู้อยู่แก่ใจไยต้องถาม
 จะหาความตามรวนให้ป่วนหรือ
 เราช่วยรบร่วมฆ่ามากับมือ
 โฉนดๆเพื่อนรักชักเงงอน
 ถึงข้าไม่ประกาศอย่างอาจหาญ
 เขาใส่พานมาถวายไม่หลอกหลอน
 เพราะข้าวางแผนรุกทุกชั้นตอน
 แม้แอบซ่อนแอบสิ่งแต่จริงจัง
 ไม่ฟังหรือจะบอกให้ไยเพื่อนยาก
 ข้าวางหมากเหนือเมฆเสกมนต์ขลัง
 อย่าดูถูกดูแคลนว่าแผนจะพัง
 ข้าระวังทุกวิถีที่ก้าวเดิน
 เออ...ข้ายอมรับกับคำที่ย้ำอิง
 ยังไม่ถึงเวลาข้ามเลยเงิน
 อีกประการหากประกาศขาดเพลิดเพลิน
 กลัวเผชิญกับคู่แข่งแรงเสียดทาน
 สำหรับเอ็งต้องรอนอเพื่อนรัก
 อย่าเพิ่งชักอาวุธหยุดหัวหาญ
 ถึงเอ็งอยากมากมายเหลือประมาณ
 แต่เหตุการณ์ครั้งนี้ข้าสืรับ
 ไซ้จะหลอกหรือหักหลังรังกันท่า
 แต่คิวข้ามาถึงก่อนต้องจองจับ
 ส่วนเอ็งนั้นจงอยู่คู่กองทัพ
 ค่อยยับเมื่อข้าลาเวที
 นั่นคือความในใจไซ้ชัดเจน
 เคยเคลือบเคลงสงสัยหาใช่ไหมนี่
 หรือจะให้ยืนยันกันอีกที
 ว่าข้านี้ก็ “อยาก” มากกว่าเอ็ง

คำสารภาพที่ปรากฏในบทร้อยกรองนี้ เลียดสี ผู้นำทหาร กับนายทหารผู้ร่วมปฏิวัติว่า แม้จะปฏิเสธตลอดเวลาว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ก็แอบวางแผนอยู่ทุกชั้นตอน เป็นแผนที่ซับซ้อน โอกาสที่จะพลาดจึงยาก ที่เคยปฏิเสธว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้นก็เพราะยังอายและกลัวการต่อต้าน ส่วนคนอื่นให้รอโอกาสต่อไป

หลังเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับพระบรมราชโองการ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ในส่วนของรัฐสภาได้ประกาศยุบสภา และเตรียมการเลือกตั้งทั่วไป จากเหตุการณ์ทางสังคมช่วงนี้ คมเลนส์ ได้นำเรื่องราวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเหลืบแนม ดังปรากฏในบทร้อยกรองชื่อ “นิราศ” ดังนี้

สภาเอ๋ยเคยนั่งฟังถา
เคยหลับคาเก้าอี้สามสี่สมัย
ตั้งแต่นี้ต้องจรลีไกล
ไม่รู้ไปแล้วเมื่อไหร่จะได้มา

ไมค์ตัวน้อยคอยฟืออยู่นี่นะ
ถ้าได้เงินก็อาจจะกลับมาหา
คิดถึงวันฝากถ้อยร้อยเจรจา
ถูกประธานข้อนคำไมค์นะไมค์

คิดถึงห้องน้ำดีที่เดียวในโลก
ฉีแล้วยังมีโชคหาเงินได้
ขอจีร่าอำลาแสนอาลัย
เห็นฉีไหลเหมือนน้ำตาอึ้งอวรณ์

สภาเอ๋ยสภาโปรดเคยโคคร่ม
ตอนนี้ตรมหนักหนาขอลาก่อน
หาพรรคใหม่ไว้พักเป็นหลักคอน
หวังเงินย่อนชาวบ้านจนกลับมา

นิราศเป็นรูปแบบการแต่งร้อยกรองวิธีหนึ่งของไทยที่มีเนื้อหาบรรยายความรู้สึกขณะเดินทาง บทร้อยกรอง “นิราศ” ได้นำลักษณะของนิราศมาเขียนล้อเลียนผู้แทนราษฎรที่ต้องจากสภาเมื่อยุบสภาแล้ว เนื้อหาของร้อยกรองกล่าวถึงภาพของเก้าอี้ที่ใช้นั่งเวลาเข้าประชุม ซึ่งบางครั้งก็นั่งหลับ ภาพของไมโครโฟนที่ผู้แทนราษฎรเคยใช้พูดอภิปราย แล้วบางครั้งก็ถูกประธานสภาผู้แทนราษฎรดักเตือนผ่านไมโครโฟนนี้ ภาพของห้องน้ำที่นอกจากจะใช้ประโยชน์ตามปกติแล้ว ยังเคยมีข่าวว่า “ซื้อเสียง” กันที่นี้ด้วย และสุดท้ายเป็นการบอกเล่าที่ทำการรัฐสภา ที่ที่ผู้แทนราษฎรเคยหลบไม่เข้าประชุมบ้าง เพื่อย้ายพรรคใหม่และเตรียมตัวเลือกตั้งครั้งต่อไป

ช่วงที่มีการต่อสู้เข้มข้นทางการเมือง นักการเมืองแต่ละคนต้องวางแผนปฏิบัติให้เหนือคู่ต่อสู้ เผด็จ บุญหนุน ได้เขียนแนะนำวิธีการไว้ใน “คัมภีร์สะท้านฟ้า” โดยนำกลยุทธจากนวนิยายจิมมาเสนอ ดังนี้

บทที่หนึ่ง “พรางความอำมหิต”

โดยปกติความคิดชั่วของตัวก่อน
ทำทุกอย่างเพื่อไพร่ฟ้าประชากร
ที่ถอดถอนอำนาจธรรม...เพราะจำเป็น

บทที่สอง “ลิดเลี่ยนหนามเคียนโล่ง”

ใครดั่งโค้งเกินหน้าอย่าให้เห็น
จับมาดองห้องโถงผีโง่งเย็น
โซยกลิ้นเหม็นเน่าค้ำมาทั้งปี

บทที่สาม “ปลุกไขลงร่างทรงสู้”

นำกฎหมุ่สร้างกฎหมายจนได้ที่
ซึ่งหมกเม็ดหมกหมากกลมากมาย
สืบศักดิ์ศรีสืบอำนาจอุปาทว์นัก

บทที่สี่ “กู้กองไม้ครองภพ”

ลดกระแสนคลื่นชลบทกระพพหนัก
ปรับกระบวนสงวนท่ามานิ่งพัก
พอดังหลักได้ทีขยี้ซ้ำ

บทที่ห้า “รุกรบสยบขุน”

ให้อีกฝ่ายหัวหมุนวุ่นระส่ำ

แตกถอยร่นจนมุม...ยิ่งรุมซ้ำ
 รุกกระหน่ำตามประชิดปลัดชีวา
 บทที่หก “รอสู่นับบุญหนัก”
 ที่หลายพรรคพร้อมใจให้น่าหน้า
 คู่ตำแหน่งจอมยุทธสุคตโสภา
 ด้วยคัมภีร์สะท้านฟ้า...วิฆาณาร

(เผด็จ บุญหนุน 2535 : 21)

คัมภีร์สำหรับนักการเมืองที่หวังเป็นใหญ่ในวงการเมืองต้องปฏิบัติตามเนื้อหา 6 บท
 ดังนี้

- บทที่ 1 “พรางความขำขิด” คือปกปิดความชั่วของตัวเอง
- บทที่ 2 “ลิดเลี่ยนหนามโล่งเตียน” คือปราบปรามคนที่เก่งเกิน
- บทที่ 3 “ปลูกไขลงร่างทรงผู้” คือ หาคนสนับสนุนเป็นแนวร่วม
- บทที่ 4 “กู่ก้องไม่ครองภพ” คือทำที่ไม่ต้องการเป็นใหญ่
- บทที่ 5 “รุกรบสยบขุน” คือต่อสู้โดยเป็นฝ่ายรุก
- บทที่ 6 “รอสู่นับบุญหนัก” คือรอโอกาสที่จะมีผู้สรรทานำตำแหน่งมาให้

กลยุทธทั้ง 6 บท เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วนถี่ จะพ้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองของไทย ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2535 เช่น บทที่ 6 ที่บอกว่า “รอสู่นับบุญหนัก ที่หลายพรรคพร้อมใจให้น่าหน้า” ก็เป็นการเสียดสี ผู้นำทหารคนหนึ่ง อย่างชัดเจน

การเสียดสีทางการเมืองที่ปรากฏในงานร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 เป็นการเสียดสีประชาธิปไตยที่ได้รับหลังการยึดอำนาจของคณะ รสช. ว่ารัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และรัฐสภา ยังเป็นประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ มีการเสียดสีการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ของ ผู้นำทหาร ว่าตอนแรกทำเป็นไม่สนใจตำแหน่ง แต่แท้ที่จริงกลับวางแผนไว้ทุกขั้นตอน การเสียดสีผู้แทนราษฎรเมื่อประกาศยุบสภาว่า อาลัยอาวรณ์ในตำแหน่งและมีการเสียดสีคนที่ต้องการตำแหน่งใหญ่โตจะต้องฝึกวิทยายุทธถึง 6 ชั้นจึงจะประสบความสำเร็จ เหล่านี้เป็นภาพที่บทร้อยกรองสะท้อนต่อผู้อ่าน

1.7 การวิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล

หลังเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 13 กันยายน 2535 พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเข้าสู่สภามากที่สุด จึงได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ได้รับพระบรม

ราชโองการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี นับเป็นรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในทุกๆ ด้าน

แต่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬได้สร้างปัญหาเกี่ยวพันมา รัฐบาลของนายชวน หลีกภัย จึงต้องมีภาระหนักในการฟื้นฟูประเทศชาติให้กลับสู่ภาวะปรกติ ผลของวิกฤติการณ์ทางการเมือง ส่งผลถึงสถาบันหลักของประเทศ เช่น เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยการผลิตสินค้าและบริการนั้นได้หยุดชะงักในช่วงระยะวิกฤติโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นการหยุดผลิตเพื่อความปลอดภัยของพนักงาน ปัญหาในการนำเข้าวัตถุดิบ ตลอดจนปัญหาในการส่งออกสินค้าต่างๆ (เทียนกีระนันท์ และคนอื่นๆ 2535 : 28) เหล่านี้ เป็นความรับผิดชอบที่รัฐบาลต้องบริหารให้คืนกลับสู่สภาพเดิมให้เร็วที่สุด

การทำงานย่อมมีอุปสรรค การที่รัฐบาลแก้ปัญหาหลายอย่างยังไม่ได้ทำให้ถูกวิจารณ์จากนักวิชาการ ประชาชนทั่วไป และสื่อมวลชน ในบทร้อยกรองได้นำการทำงานของคณะรัฐบาลชุดนี้มาวิจารณ์ ดังวิเคราะห์ต่อไปนี้

บทร้อยกรองชื่อ “มโหรีรัฐเครื่อง 5” ของ นิพนธ์ ไสภาพ ได้กล่าวเปรียบเทียบบริษัทของนายชวน หลีกภัย เป็นวงมโหรี แต่การบรรเลงเพลงไม่น่าฟัง ทั้งที่มีเครื่องดนตรีถึง 5 ชิ้น ดังบทร้อยกรองดังนี้

เสนาะเสียงสำเนียงวิวกว้าว
 สดับแล้วท่วงทำนองไม่คล้องหู
 ถึงเสนาแต่ไม่เกาะใจคนดู
 ใครก็รู้ว่าถนัดเล่นคนละทาง
 ประชาธิปัตย์ นั้นถนัดระนาดเอก
 บทครูหาเสกจับนาโคชนคหาง
 กินทั้งหัวใจบ้ายไม่ปล่อยวาง
 เหมือนนวนนางกาภิมัวผิวหลายคน
 ความหวังใหม่ เกรียงไกรระนาดทุ้ม
 มะรุมมะตุ้มคอยจับให้สับสน
 เดี่ยวสอครบเดี่ยวขับขั้ให้วุ่น
 เดี่ยวเล่นกลบทผู้ร้ายหลายลีลา
 พลังธรรม นั้นชำนานูการเป่าปี่
 ด้อยระริคค์คี่คี่คี่นักหนา

ท่วงทำนองหวานแหว่เหมาะเพราะอุรา
 แต่นิจจาเป็นเพียงเป่าให้ควายฟัง
 เอกภาพทราบถนัดเครื่องเสียงทุ้ม
 จึงเข้ากลุ่มซอฮู้ดีเครื่องหนัง
 ถึงจะลี ดิโป ไม่ค่อยดัง
 พอให้ฟัง ฮู้ อี ฮ้อ คลอทำนอง
 กิจสังคม นั้นนิยมทางฉาบดัง
 ไม่เคยนั่งฉาบฉาบสนั่นก้อง
 กระทบกระแทก แฉกคั่น ตะบันทำนอง
 ใครจะร้องเล่นผิดถูกช่างหวั่น
 มโหรีรัฐเครื่อง 5 ฟังน่าฆ่า
 ล้วนแต่ทำหน้าที่คึกคึกมัน
 ผสมวงเพราะร่วมลง โลง เคียวกัน
 แต่อัศจรรย์ต่างชั้นเล่นคนละคีย์

(นิพนธ์ โสภภาพ 2536 : 21)

มโหรีเครื่อง 5 คือพระครุร่วมรัฐบาล 5 พรรคคือ ประชาธิปัตย์ ความหวังใหม่
 พลังธรรม เอกภาพ และกิจสังคม เปรียบเทียบเป็นเครื่องดนตรีแต่ละชนิดดังนี้

พรรคประชาธิปัตย์ เปรียบเหมือนระนาดเอก กล่าวคือเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล
 ชุดนี้ เนื่องจากมีหลายพรรคมารวมกัน จึงถูกเปรียบเป็นนางกากีในนิทานเรื่อง กากี ซึ่งมีสามี
 หลายคน

พรรคความหวังใหม่ เปรียบเหมือนระนาดทุ้มที่คอยสอดคอรับในวงมโหรี หมาย
 ความว่าพรรคความหวังใหม่ เป็นพรรคที่ถูกพรรคมีอุดมการณ์ต่างกัน จึงเกิดข้อขัดแย้งอยู่เสมอ

พรรคพลังธรรม เปรียบเหมือนปี่ที่ฟังแล้วไพเราะ หัวหน้าพรรคคือ พลตรีจำลอง
 ศรีเมือง เป็นผู้ที่พูดดี แต่ไม่มีใครรับฟัง

พรรคเอกภาพ เปรียบเหมือนซอฮู้ ที่เมื่อเล่นแล้วเสียงไม่ดี หมายความว่าการบริหาร
 งานก็ยังไม่เป็นที่พอใจ

พรรคกิจสังคม เปรียบเหมือนฉาบทุ้มที่เสียงดัง หมายความว่า ถูกพรรคกิจสังคม
 หลายคนชอบพูดกระแทกกระทนคนอื่น

การเปรียบรัฐบาลเป็นวงดนตรีแล้วบรรเลงไม่ไพเราะ จึงเป็นการวิจารณ์รัฐบาลว่า
บริหารงานบกพร่อง ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข การวิจารณ์นี้ยังปรากฏในงานร้อยกรองของ ผุ่ น
ฟ้า รุสสีน ชื่อ “สำเนาตำตกรัฐบาลชวน” ดังนี้

ยุคประชาธิปไตย
แม้ระบอบจะดีที่สุด
ปัญหามีสารพัด
ปัญหาภายนอกยิ่งใหญ่
เรื่องปากเรื่องท้องของราษฎร
มัวมาทะเลาะเบาะแว้ง
ใครคิดโครงการหมิ่นล้าน
เล่นเกม ล.ลึงจับหลัก
ทางคางทางค่านทางควน
เล่นเหลี่ยมเล่นเล่ห์ลึกลับ
นายทุนทั้งไทยและเทศ
เขาไม่มีความมั่นใจ
กฎเกณฑ์ที่เคยวางไว้
เป็นเหตุเศรษฐกิจพังยับ
ผู้นำหัวคั่วคั่ง
ทุกอย่างมารุมมาตุ้ม
ลูกจ้างจับกังกรรมกร
นับไล่ไปทั้งกระบวน
กระนั้นยังนับไม่ถ้วน
เขาทุกข์เขาชุกเขาเข็ญ
ผลผลิตที่ได้มานั้น
ทุกสิ่งทุกอย่างดังกล่าว
เพราะเรื่องทุกอย่างเป็นจริง
ปัญหาที่อ้างยังน้อย
หากรัฐบาลไม่แก้

ใครบอกไม่มีปัญหา
หากผู้นำเสื่อมทรุดก็สุดระอา
ใยไม่ขจัดปิดเป่าปัญหา
แต่ปัญหายากในกลับใหญ่ยิ่งกว่า
ไม่มีใครสามารถขจัดปัญหา
มัววางหมากแก่งกั๊กกันเหมือนหมา
ก็ไม่ให้ผ่านเพราะกลัวเกินหน้า
แต่ภาระหนักตกกับประชา
ก็ยังป่วนปั่นอันรดไฟฟ้า
สัญญาหลายกลับไม่เป็นสัญญา
จึงเขาเป็นเหตุที่ต้องบอกลา
เพราะผู้นำเมืองไทยไม่มีน้ำยา
แต่กลับไม่ใช้กฏกติกา
เกือบกูไม่กลับเสียแล้วแหละหนา
จะจริงไม่จริงก็ดูที่ท่า
ทุกสิ่งมาสุ่มเป็นปมปัญหา
ต่างก็เคียดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า
ขอเชิญนายชวนไปดูชานา
เพราะยังมีชาวสวนยางพารา
ทุกถ้อยประเด็นชี้เห็นปัญหา
ถูกสับถูกหั่นจนไร้ราคา
มิใช่เรื่องราวจะกู้ขึ้นมา
ไม่มีการอิงนิยายมาษา
แต่ปัญหายังคอยรื้อแผลปัญหา
ก็อย่ามัวอย่าเฝ้าให้เสียเวลา

จะบอกทางออกทางหนึ่ง
วิธีที่ดีที่สุด

แต่ไม่ใช่หมายถึงการยุบสภา
คือหยุดก่อกรรมด้วยการอำลา

(ขุนฟ้า รุสสีดิน 2536 : 21)

บทร้อยกรอง “สำเนาสำคัญรัฐบาลชวน” คำนิทานทำงานของรัฐบาลที่ไม่สามารถแก้
ปัญหาของประชาชนได้ ผู้เขียนบอกถึงสาเหตุว่ามาจากรัฐบาลขัดแย้งกันเองในพรรคร่วมรัฐบาล
พรรคใดเสนอโครงการสำคัญก็จะถูกกีดกันเพราะกลัวว่าจะมีผลงานดีกว่า เหตุนี้ทำให้นักลงทุนไม่
มั่นใจในเสถียรภาพ เศรษฐกิจจึงไม่ดี ปัญหาชาวนา ลูกจ้างกรรมกร ชาวสวนยางพารา ต่างก็
ทนทุกข์กับปัญหาต่างๆ เช่นผลิตผลทางการเกษตรราคาตกต่ำ หากสถานการณ์เป็นอย่างนี้ ผู้
เขียนขอให้รัฐบาลลาออก เพื่อที่คนอื่นจะได้เข้ามาบริหารแทน

นิค ระโนด ผู้เขียนบทร้อยกรองชื่อ “ป่วย” มีแนวคิดตรงกันกับขุนฟ้า รุสสีดิน ผู้
เขียน “สำเนาสำคัญรัฐบาลชวน” คือ การที่รัฐบาลบริหารงานไม่สำเร็จก็เพราะคนในพรรคร่วม
รัฐบาลขัดแย้งกันเอง ดังบทร้อยกรองดังนี้

เดือนต่ำดาวตก	นายฯ สัมป่วย
ถึงคราวควงชวย	ชวนป่วยการเมือง
เมืองไหนเมืองไหน	เมืองไทยฟูเฟื่อง
เมืองที่รุ่งเรือง	ด้วยเรื่องยุ่งลาย
ปัญหาหอบด้าน	หัวท่านเริ่มส่าย
ศัตรูมากมาย	พันธมิตรหมางเมิน
ศึกนอกยิ่งใหญ่	ศึกในก็เผชิญ
ศึกรุกเหลือเกิน	เดินหนีไม่ทัน
รัฐบาลเซชวน	ท่านชวนป่วยป็น
เพราะมากพรรค, พันธุ์	ฟาดฟันกันเอง
พรรคกิจสังคม	ถล่ม-ข่มเหง
พลังธรรมไม่เกรง	ยำ-ไร้ผลงาน
พรรคความหวังใหม่	ร่วมใจประสาน
ออกอัครรัฐบาล	วิจารณ์อีกราย

ประชาธิปัตย์	ออกหมัดพราวพราย
วางท่าทำทาย	ออกลายไม้แพ้ว
การเมืองก็ยุ่ง	การมุ้งก็แย
ทุกอย่างผันแปร	เพราะแผลปริร้า
ยังอยู่นานวัน	แผลนั้นยิ่งยาว
ยังเจ็บยิ่งฉาว	ยิ่งยากเขียวยา
คนที่เจ็บหนัก	ยากเกินรักษา
ไซ้ใครหรรอกหนา	คือนายกฯ ชวน
เคื่อนต่ำดาวตก	นายกฯ ปั่นป่วน
ชวนเชรรวน	ชวนป่วยการเมือง

(นิค ระโนค 2536 : 21)

ปัญหาของรัฐบาลชวน หลีกภัยมีทั้งปัญหาภายนอกและปัญหาภายใน ปัญหาภายนอกคือพรรคฝ่ายค้าน ปัญหาภายในคือพรรคร่วมรัฐบาล โดยผู้เขียนระบุว่าพรรคกิจสังคมข่มเหงพรรคพลังธรรมกล่าวว่าไร้ผลงาน พรรคความหวังใหม่ก็ร่วมวิจารณ์รัฐบาล แต่พรรคประชาธิปไตยก็ไม่ทอดอโย ยังยืนหยัดในการบริหารบ้านเมืองต่อไป แต่การบริหารงานของนายชวน หลีกภัย เปรียบเหมือนการเจ็บป่วย แต่เป็นการป่วยทางการเมือง

ยังมีบทร้อยกรองที่กล่าวถึงการทำงานของรัฐบาล นายชวน หลีกภัยคือ “หลีกภัยในรอบ 1 ปี” ของ พจนาด พจนานพิกษ์ และพินิจ นิลรัตน์ บทร้อยกรองนั้นมีดังนี้

สุขสบายดีหรือบนหอคอย
น้ำลายย่อยก็บนบนหอสูง
ก็คำเชือกก็คำรักก็ชักงู
เป็นนกยูงรำแพนหรือแลนควน

ถึงวันนี้มีอะไรสำเร็จบ้าง
ฤาปักธำไปวันวันอยู่ผันผวน
ถามมาถึงรัฐบาลของ “น้ำชวน”
แลขวบวันยังขัดคิกระปริคกระปรอย

เหล่านักหลานสงสัยใน “จิ้งจิว”
 เล่น “ป๊า” หรือเล่น “จิว” ช่วยตอบหน่อย
 ท่านปราบมือบเหมือนกับปราบมคตะนอย
 ง่ายเหมือนดั่งเคี้ยวฮ้อยอรร้อยล้น

ที่ “ท่าเตียน” มีแต่ท่าหรือ “น้ำทัย”
 ก่อนดั่งท่าใครใครชมทั้งสิ้น
 ราคาข้าวราคามันมีราคิน
 ไม่ชัดเจนเป็นอาจินกินอาจน

“ท่านธารินทร์” สิ้นท่ามาตลอด
 ท่านจะแจวจะจอกหรือจะล่อม
 กินไม่กินให้ไม่ให้ใครเผ่าชม
 ฤาจะเป็นมวยล้มไปเสียแล้ว

“น้ำวินัย” ไปมาก็หน้ามุ่ม
 รถไฟฟ้าที่เคยเคยเป็นสองแถว
 ไม่มีที่ให้จอดตลอดแนว
 คนกรุงเทพคงไม่แคล้วต้องแจวเรือ

“ท่านพรเทพ” หมคป่าจะให้เลือก
 ทาง “เทพเทือก” เสนอหน้าระอาเหลือ
 คจก. โครงการผันอันสันเครือ
 อาจหมคป่ามาปลูกมะเขือให้ “เทพ” กิน

ไปอาเขียนเวียนเกล้าไหม “เผ่าสงค์”
 กัมพูชงกัมพูชาน่าอวล
 ฤาไปแค่ฟุ้งฝอยอรร้อยล้น
 สุ่มไหมคำเครื่องบินเขาให้ไป

“อุตสาหกรรม” กรรมใดใครก่อเหตุ
 ก็ครั้งแล้วที่ประเทศอาเพศใหญ่
 ว่าไงละ “เสธ.หนั้น” ท่านว่าไง
 ตอบซัดซัดให้เข้าใจไซ้กลุ่มเครือ

ท่าน “สัมพันธ์ ทองสมัคร” ชักปวคหัว
 นักเรียน “มั่ว” สับสนจนน่าเบื่อ

ยกพวกตีวีดีโอ (โป๊) โผล่เหลือเพื่อ

จรรยาบรรณคณาเพื่อสังคมไทย

รองฯ บุญชู ผู้คุม “หลังผัก”

เรื่องถูกพรรคท่านบุญชูคุมอยู่ไหม

ตัวเองเล่าใครจะรู้ “อยู่” หรือ “ไป”

อย่าเสียฟอร์ม “อาจารย์ใหญ่” ก็แล้วกัน

สารพัดปัญหาผ่นผวน

รัฐนาวา “น้ำชวน” สุดป่วนป่วน

มาจนถึงวันนี้เกือบปีครึ่ง

มีอะไรเป็นประกันความมั่นคง

สุขสบายศิริมอบนหอคอย

อย่ามัวสอยดาวเพลินจนเคินหลง

คำสัญญาที่คำดั่งคำรง

ระวังโดนไล่ลงจากเวที

(พจนานถ พจนานพัทธกษ - พินิจ นิลรัตน 2536 : 113)

การสะท้อนการทำงานของรัฐบาลจากบทร้อยกรองนี้ ผู้เขียนได้วิจารณ์เป็นราย
กระทรวง ดังนี้

กระทรวงมหาดไทยมี “ลุงจั่ว” คือ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นรัฐมนตรีว่าการ
เมื่อชาวบ้านชุมนุมเรียกร้อง กระทรวงมหาดไทยจะสั่งห้ามให้หยุดการชุมนุม โดยไม่ได้ช่วยเหลือ
ที่สาเหตุอย่างจริงจัง จึงเหมือนกับการเล่นปาหี่หรือลิเกเพียงให้จบเป็นฉากๆ ไป

กระทรวงพาณิชย์ มี “น้ำท้อย” คือ นายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ปัญหาที่ยังแก้ไม่ตกก็คือราคาข้าวและมันสำปะหลัง

กระทรวงการคลัง มี “ท่านชารินทร์” คือ นายชารินทร์ นิมมานเหมิน เป็นรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวง ในบทร้อยกรองที่ว่า “กินไม่กินให้ไม่ให้ใครเผ้าชม” นั้น คือปัญหาการคิน
ทรัพย์สินแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายยผิดปรกติ ซึ่งคณะ รสช. ยึดไว้

กระทรวงคมนาคม มี “น้ำวินัย” คือ พ.อ. วินัย สมพงศ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวง เรื่องรถไฟฟ้าที่จะสร้างเพื่อแก้ปัญหาจราจรในกรุงเทพฯ ซึ่งมีปัญหาหลายประการ
เช่น ยังหาที่จอดรถไม่ได้

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มี “ท่านพรเทพ” และ “เทพเทือก” คือ นายพรเทพ เตชะไพบูลย์ และนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นรัฐมนตรีว่าการและช่วยว่าการกระทรวง ได้จัดทำโครงการจัดสรรที่ทำกินเพื่อเกษตรกรหรือ คอก. ซึ่งผู้เขียนมองว่าเป็นการทำลายป่า

กระทรวงการต่างประเทศ มี “เฒ่าสงค์” คือ นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มีการเดินทางไปต่างประเทศบ่อยๆ จึงเกิดข้อสงสัยว่า งานที่ทํานั้นคุ้มค่ากับค่าเครื่องบินหรือไม่

กระทรวงอุตสาหกรรม มี “เสธ.หนั่น” คือ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ข้อความในบทร้อยกรองที่ว่า “ก็ครั้งแล้วที่ประเทศอาเพศใหญ่” มีความหมายถึงไฟไหม้โรงงานอุตสาหกรรมที่รุนแรงที่สุด คือ โรงงานทำตุ๊กตาที่จังหวัดนครปฐม จึงมีคำถามว่าจะแก้ไขอย่างไรไม่ให้เกิดเหตุร้ายขึ้นอีก

กระทรวงศึกษาธิการ มีนายสัมพันธุ์ ทองสมัครเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ปัญหาเด็กนักเรียนไม่มีระเบียบวินัย เช่น ยกพวกตีกัน การระบาดของวิทัศน์ที่ส่อไปในทางลามก เหล่านี้ขอให้รัฐมนตรีรีบหาทางแก้ไข

ปัญหาต่างๆ ที่รัฐบาลประสบ เป็นเรื่องที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีต้องดำเนินการแก้ไข ไม่เช่นนั้นอาจถูกต่อต้านอย่างรุนแรงได้

การวิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาลที่ศึกษาจากบทร้อยกรอง ทำให้ทราบว่า นักเขียนได้มุ่งวิจารณ์รัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ทั้งที่เป็นการวิจารณ์พรรคการเมืองร่วมรัฐบาล วิจารณ์รัฐมนตรีเป็นรายกระทรวง และวิจารณ์นายกรัฐมนตรีโดยเฉพาะ ปัญหาภาพรวมของรัฐบาลคือข้อขัดแย้งของพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลที่แต่ละพรรคต้องการทำงานให้พรรคการเมืองของตนเด่นกว่าพรรคอื่น และต้องการให้ประชาชนมองว่าเป็นผลงานของพรรคไม่ใช่ผลงานของรัฐบาล

1.8 การรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย จากพ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบัน (2536) มีเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองของประชาชนที่นับว่ายิ่งใหญ่ 3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งได้เกิดการนองเลือดถึงเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516, วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และวันที่ 17-21 พฤษภาคม 2535

เหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 มีความสำคัญที่ผู้แต่งร้อยกรองนำมาเป็นเนื้อหาในการแต่งอยู่เสมอ จึงน่าจะได้ย้อนรำลึกถึงเหตุการณ์ทั้งสองเพื่อประกอบการวิเคราะห์ดังนี้

กองบรรณาธิการนิคมสารสารคดี (2536 : 106-107) สรุปเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ไว้ดังนี้

เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นเหตุการณ์ครั้งแรกที่ประชาชนไทยได้แสดงพลังประชาชน มีผลในการเปลี่ยนแปลงทิศทางการเมืองและสังคม ชนวนของเหตุการณ์เกิดจากการเรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 13 คนที่ถูกจับในข้อหาทกฏเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2516 โดยนักศึกษาได้จัดให้มีการชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีนักศึกษาประชาชนร่วมชุมนุมประมาณ 5 แสนคน ต่อมาได้เคลื่อนขบวนมายังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและลานพระบรมรูปทรงม้า การเจรจาระหว่างนักศึกษากับรัฐบาลเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจร ไม่เป็นผล จึงเกิดเหตุการณ์นองเลือดขึ้นในเช้าของวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นักเรียน นิสิต นักศึกษามีอาวุธเพียงระเบิดขวด ท่อนไม้และก้อนหินต่อสู้กับตำรวจทหารที่มีอาวุธครบมือ เหตุการณ์ถูกตามไปทั่วบริเวณหน้ากรมประชาสัมพันธ์ หน้าวัดชนะสงคราม สะพานผ่านฟ้าลีลาศ ถนนราชดำเนินกลาง และถนนราชดำเนินนอก เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สิ้นสุดลงเมื่อจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร ออกนอกประเทศ ผลของเหตุการณ์มีผู้เสียชีวิต 73 คน บาดเจ็บ 857 คน หลังเหตุการณ์มีการแต่งตั้งสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี 2517 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด และจัดให้มีการเลือกตั้งในเวลาต่อมา

เหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 เหตุการณ์ทางการเมืองมีข้อขัดแย้งระหว่างพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นแกนนำรัฐบาลกับพรรคชาติไทย ในขณะที่ขบวนการนักศึกษาและประชาธิปไตยกำลังแบ่งบานและเข้มข้น โดยมีขบวนการมวลชนฝ่ายขวาใช้ความรุนแรงก่อความวุ่นวายและสังหารผู้นำนักศึกษาและกรรมกรชาวนา

ชนวนของเหตุการณ์เริ่มขึ้นเมื่อ จอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางเข้ามาในประเทศ จึงมีการชุมนุมขับไล่ ตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน 2519 ขณะเดียวกันได้มีเหตุการณ์ฆ่าแขวนคอกรรมกรที่ร่วมขับไล่ที่จังหวัดนครปฐม นักศึกษาได้จัดแสดงละครล้อเลียนเหตุการณ์ดังกล่าวในวันที่ 4 ตุลาคม 2519 พอเช้าวันที่ 5 ตุลาคม หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์และดาวสยามได้ตีพิมพ์ภาพละครแขวนคอของนักศึกษา โดยระบุว่าเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เพราะผู้แสดงที่ถูกแขวนคามีใบหน้าคล้ายของครุฑทศบาล จึงมีการชุมนุมพลังฝ่ายขวาทั่วกรุงเทพฯ พอถึงเช้าวันที่ 6

ตุลาคม 2519 กลุ่มพลังฝ่ายขวาเช่นกลุ่มกระหิงแคง กลุ่มนวพล และกำลังตำรวจเข้าปิดล้อมและบุกสลายผู้ชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยใช้วิธีการอันโหดเหี้ยม ภาพของการแขวนคอ นักศึกษากับคันมะขามที่สนามหลวง ดอกออก เผาทั้งเป็น และการระดมยิงนักศึกษาที่ไม่มีอาวุธ นอกจากปืนพกของหน่วยรักษาความปลอดภัยไม่กี่กระบอก ได้แพร่หลายออกไปทั่วโลก

ผลจากเหตุการณ์ ทำให้นักศึกษา ประชาชน และผู้นำกรรมกรจำนวนมากหลบหนีการปราบปราม “เข้าป่า” เพื่อรวมตัวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ส่วนความเสียหายนั้นประมาณว่ามีผู้เสียชีวิตหลายร้อยคน นักศึกษาจำนวน 3,084 คนถูกจับกุม ผู้นำนักศึกษา 19 คน ถูกนำตัวขึ้นศาลทหาร รัฐบาลของ มรว.เสนีย์ ปราโมช ถูกปฏิวัติ และแทนที่ด้วยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งแต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี

บทร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้รำลึกถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ 2 ช่วงนี้ดังนี้

บทร้อยกรองสำนวนแรก ชื่อ “รำลึกสิบเก้าพรรษามหาโศก - ตุลาฯ” ของพันธกานต์ ตฤณราชกูร ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งผ่านมา 19 ปีแล้ว ดังตัวอย่าง

บทบรรเลงเพลงขับขานการเช่นฆ่า	มาสดุดามหาทมิฬเดือน
กาลเวลามีอาจกลบให้ลบลือน	จารึกเดือนความทรงจำย่ำตำนาน
หลับเสียเถิดวีรชนแห่งคนกล้า	บทเพลงอหังการถูกขับขาน
สิบเจตนารมณ์-อุดมการณ์	หนุ่มสาวยังร่วมด้านมารอธิปไตย
ยังสืบสานตำนานการเช่นฆ่า	บทสรุปแห่งตุลาที่ยังใหญ่
เสรีชนทิ้งร่าง-ร่างจากไป	พิราบขาวตัวใหม่เกิดมาแทนฯ
ผ่านสิบเก้าพรรษามหาโศก	ตุลาเคียดเคียดโศก, ร่วมหมิ่นแสน
ฝนกระสุนถ่อยเดือนเคลื่อนดินแดน	มอบแทน-คำอุทธรณ์-“คนตุลา”
คนตุลาคนกล้า ฝ่าธารเลือด	แค้นกั๋งเพราะถูกเชือด “อหิงสา”
เหลือบสังคมโหดทมิฬบั้นปีทา-	-อธิปไตยแห่งประชา--จำเฝ้าผู้--
ฝนตุลาถูกจารึกผืนกีสาน	ยังตอกย้ำตำนาน-มิรู้บหรู้
ประวัติศาสตร์ถูกเทิดและเชิดชู	ยังกอบกู้เจตนานักบุญอาชน

หลับเสียเถิดวีรชนแห่งคนกล้า	หน่อพันธุ์แห่งตุลา-เกิดทุกหน
จักพิทักษ์ระบอบแห่งประชาสู่สากล	แม้ชีพจะร่วงหล่นปนธารเลือดฯ

(พันธกานต์ ตฤณราชกูร 2535 : 16)

ร้อยกรองสำนวนนี้ได้กล่าวขย่งผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ว่าเป็น วีรชน เป็นคนกล้าที่หนุ่มสาวรุ่นต่อมาถือเป็นแบบอย่าง

แม้เหตุการณ์ผ่านมาแล้วถึง 19 ปี แต่ภาพความโหดร้ายยังแจ่มชัด คนนับแสนเลือดไหลท่ามกลางห่ากระสุนของผู้เข่นฆ่า ประวัติศาสตร์ต้องจารึกด้วยความเทิดทูน และจะมีผู้สืบสานอุดมการณ์นี้ต่อไป

บทร้อยกรองของ วิสา คัญทัพ ชื่อ “20 ปี 14 ตุลา” ได้กล่าวถึงสิ่งที่ได้จากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ว่า ถ้าเทียบกับความเหนื่อยยากและชีวิตของผู้คนที่ตายไป คนที่มีชีวิตอยู่ก็ได้รับผลไม่มากนัก สิ่งที่ได้ก็เพียงระบอบการปกครองที่ไม่มั่นคงเพราะมีผู้คอยทำลายอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นภาระของผู้มีชีวิตอยู่ที่จะต้องรับภาระนี้ไว้ แล้วส่งต่อไปยังคนรุ่นหลัง ดังบทร้อยกรองดังนี้

เราอาจจะไม่ได้ อะไรมาก

เทียบค่าความเหนื่อยยากอย่างหน่วงหนัก

ด้วยชีวิตเลือดเนื้อ ไม่น้อยนัก

กับคนที่เรารัก ต้องจากไป

เราอาจได้เพียงระบอบระเบียบแบบ

ได้โครงสร้างแคบแคบที่คลอนไหว

ทั้งต้องคอยประคับประคอง มิให้ใคร

ใช้อำนาจบาทใหญ่เข้าย่ำยี

เราคงต้องออกแรงอีกหลายรุ่น

ไขแค้นแค้น แค่คุณ เพียงเท่านั้น

ยังรอคอย คุณงาม คอยความดี

ต่อจากยี่สิบปี เพื่อเปลี่ยนแปลง

ยังต้องหาร่องรอยสอยตะเข็บ

ต้องปะชุน ต้องเย็บ อีกหลายแห่ง

และทุกคนยังคงต้องลงแรง

โดยรัดกุมพลิกแพลง ทันเวลา

แม้วันใด ใครชรา ตาไม่เห็น

ก็ยื่นด้าย หนึ่งเส้น เข็มเย็บผ้า

ให้นุ่มสาวรับช่วงจากดวงตา
 เย็บผ้าที่ค้างคา ให้สมบูรณ์
 ซึ่งก็คือ หน้าที ของคนไทย
 รักษาชาติ สืบไป ไม่สิ้นสูญ
 เพื่อนาพา สู่สมัย ความไพบุลย์
 เพิ่มพูน พัฒนา ก้าวหน้าไกล
 ยี่สิบปี สิบสี่ตุลา ไม่ช้านัก
 ถ้าคนไทยแน่นหนัก ไม่หวั่นไหว
 ยึดมั่น ประชาธิปไตย
 อย่างไม่ยอมให้ใครทำลายลง

(วิสา คัญทัพ 2536 : 72)

จากบทร้อยกรองที่ว่า “แม้วันใดใครชราตาไม่เห็น ก็ยื่นค้ายหนึ่งเส้นเข็มเย็บผ้า ให้หนุ่มสาวรับช่วงจากดวงตา เย็บผ้าที่ค้างคาให้สมบูรณ์” เป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ของผู้เขียนว่า แม้ตัวเองไม่มีโอกาสได้เห็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ก็ขอให้คนรุ่นใหม่ได้สืบสานต่อเหมือนกับการยื่นเข็มเย็บผ้า ให้คนหนุ่มสาวช่วยเย็บผ้าที่เย็บค้างไว้ให้สมบูรณ์

ในบทร้อยกรองของ กวีสิทธิ วิเสโส ชื่อ “เจ็บเกินจำแล้ว” ได้ยกเอาเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มาเป็นอุทธาหรณ์เตือนใจเผด็จการว่า ถ้าให้เกิดความรุนแรงอย่างนั้นขึ้นอีกก็ควรคำนึงเป็นอย่างมาก ดังบทร้อยกรองว่า “ไทยมีสิบสี่ตุลาสองห้าหนึ่งหก บุญปกจึงพินคินคงอยู่มาจะจ้ารอยลง ตรงนี้แหละเกินเย็นขอ” ผู้เขียนได้กล่าวถึงเผด็จการทุกที่ที่เคยมี แม้จะยิ่งใหญ่เพียงใดแต่ไม่มีใครที่จะยืนยงอยู่ได้ตลอด ดังบทร้อยกรองทั้งสำนวนดังนี้

มองหลังสักนิด
 ฟาสซิสต์ เบนิโต มุสโสลินี
 ท่านฟิอโรเรอร์ยोजनाซี
 อิตาลีเยอรมนีพินาศเพราะใคร

แรกโค้งคังคังพลู
 ปะทุพลุ่งโพล่งเกรียงไกร
 เพราะพระนอสรพลพาไป
 เลยแบ่งใหญ่ล้นโลกา

ชัยชนะเลือก
 แผ่นดินเคียดเคืองฤทธา
 ผลลัพธ์ดีกลับมา
 ท้ายพ่ายพากันบรรลัย
 จอมฟาสซิสต์จนตรอก
 เขาจับออกแขวนคอไป
 ฮิตเลอร์กับอิวาบราร์นซ์ขวัญใจ
 อาศัยปืนเกินฝันยืนยง
 ไทยมีสิบสี่ตุลาสองห้าหนึ่งหก
 บุญปกจึงฟื้นคืนคง
 อยู่มาจะชำระรอยลง
 ตรงนี้แหละเกินเขินยอม
 ประวัติศาสตร์เมื่อเมื่อเขียนซ้ำ
 ซ้ำเหลือจะเขยเอ่ยหนอ
 เจ็บเกินจดจำควรพอ
 ขอเทพให้ไทยได้ปรานี

(กวีสิทธิ์ วิสโต 2535 : 21)

นอกจากนี้ยังมีบทร้อยกรองที่แสดงความอาลัยผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์เดือนตุลาคมอีก 1
 ส่วนวน คือ “พี่ชาย” ของวันรวี รุ่งแสง ดังนี้

พี่ชายที่รัก
 สายลมทักน้องสาวว่าหนาวไหม
 ตรงเส้นโค้งขอบฟ้าไกลกว่าไกล
 พี่จากไปสุดตาแลเหลือแต่ลม

ทะเลคลั่งคลื่นโถมลมกระโชก
 หัวใจน้องเศร้าโศกจนสาสม
 ค้างคาวควงร่างวูบวับโคลนตม
 เดือนก็ชมชานร้าวเท่าเท่ากัน

ลมหนาวเดือนตุลา

กรรโชกมาราวภาพฝัน
จากไปราวลงทัณฑ์
เมื่อคนฆ่าฟันกันจริงจัง

เมื่อพี่ชายไกลกลับไม่กลับบ้าน
ทิ้งมะลิสีบานเต็มก้านกิ่ง
ทิ้งวันหมองละอองไฟไธอันอิง
ปล่อยน้องผิงไฟราวหนาวส่าฟัง

ทะเลที่บ้านเรายังเศร้าโศก
หยาดน้ำตาเปียกโชกหาความหลัง
แม้นั่งร้องไห้วันละหลายครั้ง
พ่อก็ยังเจ็บเฉยเหมือนเคยเป็น

พี่ชายที่รัก
น้ำค้างตกหยาดน้ำตาฟ้าก็เห็น
แล้วร่างที่ถูกใครเชือดอย่างเลือดเย็น
ฟ้าจะเห็นคนฆ่าไหมยังไม่รู้?

(วันวิ รุ่งแสง 2534 : 51)

ความผูกพันของผู้แต่งกับพี่ชายที่แสดงว่า พี่ชายเสียชีวิตในเหตุการณ์เดือนตุลาคม คือ ร้อยกรองบทที่ว่า “ลมหนาวเดือนตุลา กรรโชกมาราวภาพฝัน จากไปราวลงทัณฑ์ เมื่อคนฆ่าฟันกันจริงจัง” ผู้แต่งได้ยกเอาสภาพรอบกาย สถานที่ที่เคยอยู่ร่วมกันมาเป็นตัวถ่ายทอดความรู้สึก เช่น “สายลมทักน้องสาวว่าหนาวไหม” หรือ “น้ำค้างตกหยาดน้ำตาฟ้าก็เห็น” นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงความเศร้าโศกของพ่อแม่ที่อาลัยรักผู้จากไป

การรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย นับเป็นการสืบสานอุดมการณ์ของผู้กระทำวีรกรรมในเหตุการณ์นั้นไว้ เหตุการณ์เดือนตุลาคม 2516 และ ตุลาคม 2519 แสดงถึงพลังประชาชนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งผู้เขียนบทร้อยกรอง

ได้รำลึกถึงเพื่ออย่าเตือนคนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าของผู้เสียชีวิต และผู้ร่วมเหตุการณ์ดังกล่าวว่าเป็นการกระทำที่คำนึง

บทบาทของร้อยกรองในการสะท้อนภาพทางการเมือง ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้แสดงให้เห็นภาพทางการเมืองอย่างชัดเจน โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาถ่ายทอดสู่ผู้อ่านทุกแห่งทุกมุม ทำให้มองเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น นับตั้งแต่การทำรัฐประหารของคณะ รสช. ร้อยกรองได้เสนอแนวคิดในการต่อต้าน เพราะผู้เขียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์แล้วว่า เมื่อเผด็จการครองเมืองย่อมนำความยุ่งยากมาสู่สังคม ในขณะที่เดียวกันเมื่อเสียประชาธิปไตยไป การเรียกร้องจึงมีควบคู่ไปกับการต่อต้านเผด็จการ เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับ รสช. จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป บทร้อยกรองก็ได้สะท้อนภาพการเลือกตั้งว่า มีการหาเสียงทุกวิถีทางที่จะให้ตัวเองและพรรคพวกของนักการเมืองเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร การซื้อเสียงและการกล่าวโจมตีคู่ต่อสู้ นับเป็นวิธีการที่กระทำมากที่สุด หลังการเลือกตั้งทั่วไปมีการจัดตั้งรัฐบาลการวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลเป็นวิธีการปรกติในสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้รวมไปถึงการกล่าวเสียดสี และสะท้อนภาพพฤติกรรมของนักการเมืองด้วย

เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญที่สุดในช่วง พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2536 คือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ บทร้อยกรองให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก จึงได้เขียนถึงทั้งในแง่สะท้อนภาพและแสดงความรู้สึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ภาพที่เห็นคือความรุนแรง ภาพการต่อสู้ที่ฝ่ายมีอาวุธเป็นฝ่ายได้เปรียบ ภาพของประชาชนมือเปล่าที่ล้มตาย ภาพสีแดงของโลหิตที่อาบร่าง คือความสามารถของผู้เขียนที่สะท้อนเรื่องราวได้อย่างชัดเจน ส่วนการแสดงความรู้สึกมีทั้งที่เคียดแค้นชิงชังผู้ใช้ความรุนแรง และความสลดหดหู่ที่คนไทยด้วยกันต้องฆ่ากันเอง เหตุการณ์นี้จะอยู่ในความทรงจำของคนไทยตลอดไป เช่นเดียวกับเหตุการณ์เมื่อเดือนตุลาคม 2516 และ 2519 ที่ผู้เขียนร้อยกรองได้นำมาเขียนสคริปต์ ด้วยความอาลัยและยกย่องในฐานะวีรชนของชาติ

2. บทบาทร้อยกรองที่สะท้อนด้านเศรษฐกิจ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม รายได้ของประชากรส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ อีกทั้งประเทศยังขาดดุลการค้าต่างประเทศมาตลอด

เศรษฐกิจไทยปี 2536 ได้ฟื้นตัวมาตั้งแต่ปลายปี 2535 แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการ ทำให้เศรษฐกิจเร่งตัวได้ไม่เต็มที่ ที่สำคัญคือ ภาวะตกต่ำของราคาและการผลิตสินค้าเกษตร (ธนาคารแห่งประเทศไทย 2536 : 1)

บทร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้สะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจของไทยใน
ประเด็นต่อไปนี้

2.1 การสะท้อนความทุกข์ยากทั่วไป

การมองเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม ประเทศไทยยังอยู่ในฐานะยากจน
บทร้อยกรองชื่อ “สงสย” ได้สะท้อนภาพนี้อย่างชัดเจนดังนี้

ประชาชนส่วนใหญ่ยังไร้ยาก
เกษตรกรส่วนมากยังไร้ที่
ทรัพย์ในดินเคยอุดมสมบูรณ์ดี
สินในน้ำเคยมีกลับขาดแคลน
ที่เป็นปากกลับโปร่งโล่งตลอด
ที่เป็นคลองน้ำขุดพกรกแน่น
เขียวข้าวกล้าเคยสดจรดแดน
มีโรงงานขึ้นแทนข้าวในนา
น้ำเคยใสไหลเย็นเห็นชื่นฉ่ำ
กลับขุ่นดำกลืนฟุ้งทุกฝั่งท่า
คันไผ่ผูกฝักหงายอยู่ปลายนา
หอยปูปลาคว่ำคิ่นปลิดวิญญาน
นกเหยี่ยวแก่แรงล่าวนหาเหยื่อ
เห็นแต่เรือจอดทำไร้อาหาร
วันแล้ววันปึกผ่าวปวคร้าวราน
นานแล้วนานผอมแห้งหมดแรงบิน
ประชาชนส่วนใหญ่ยังไร้ยาก
ชาวนาไรส่วนมากมีหนี้สิน
สนามกอล์ฟกลับเฟื่องคังเมืองอินทร์
นี่คือดินแดนใดใครบอกที่

(ชำนาญ อำไพ 2536 : 51)

ชำนาญ อำไพ ได้กล่าวว่า ประชาชนไทยส่วนมากนั้นยังยากไร้ ทรัพยากรธรรมชาติ
ที่เคยสมบูรณ์ได้ลดน้อยลง ป่าไม้ แม่น้ำ ถูกทำให้เปลี่ยนไป ป่าที่เคยทึบก็โล่ง แม่น้ำที่เคย

โสก็ขุน ทำให้ปูปลาและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ตายไป ผืนน้ำก็มีโรงงานขึ้นแทนต้นข้าว ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น บางอย่างดูเหมือนเป็นการพัฒนา เช่นมีสนามกอล์ฟ แต่ความจริงประชาชนยังยากจน

ในบทร้อยกรองชื่อ “ฝันถึงความสมบูรณ์” ของ ศรีธรรมราช ก็ได้สะท้อนภาพความยากจน ดังนี้

ฟังเล่ามานานมาเมืองไทยนี้	ผู้คนอยู่ดีสนุกสนาน
เริงรำเพลงรำเชียวชำนาญ	พื้นบ้านพื้นเมืองทั่วมณฑล
ดินค้ำน้ำชุ่มรวงข้าวเหลือง	วัวควายบดเอื้องฟ้าผ่าฝน
หญ้าเขียวไม้งามรอยยิ้มคน	เวียนวนเกื้อกูลกันและกัน
ยาวนานผ่านเลขหลายศตวรรษ	ขึ้นเชิญแค้นขัดทุกก้าวขึ้น
ดินแห้งฝนหายโซ่ขาดพลัน	โรคข้าวห้ำหั่นแมลงภัย
ไม้ล้มป่าหายคนเหี่ยวแห้ง	ข้าวยากหมากแพงทนไม่ไหว
ลูกไทยเมียหิวหันพึ่งใคร	พึ่งมือพึ่งไม้พึ่งใจตน
ฟังเล่าเมืองไทยในวันนี้	ฉิบหายป่นปี้ทุกแห่งหน
น้ำคำดินแดงคนยากจน	กระเสือกกระสนแย่งหากิน
คนรวเงินฟาดกวาดซื้อที่	โรงแรมชั้นดีรุกเข้าถิ่น
เห่อป่าเสพป่าแก้มเหล้าริน	คดจรวัดทั้งสิ้นอนิจจา
คนรวยคนจนคนละเผ่า	ยังจนยังเขลาอย่างอ่อนล้า
ยิ่งรวยยิ่งแกร่งยิ่งปัญญา	ถือคินคือฟ้าคู่ชัดเจน
ดินค้ำน้ำชุ่มรวงข้าวเหลือง	ภาพฝันประเทืองที่ฝันเห็น
ใครฝันเรื่องรองในห้องเย็น?	ใครฝันล้าเค็ญริมทางเท้า?

(ศรีธรรมราช 2535 : 51)

ภาพของเมืองไทยในสมัยก่อนคือความอุดมสมบูรณ์ ดังบทร้อยกรองว่า “ดินค้ำน้ำชุ่มรวงข้าวเหลือง วัวควายบดเอื้องฟ้าผ่าฝน หญ้าเขียวไม้งามรอยยิ้มคน” แต่ทุกวันนี้ นอกจากธรรมชาติจะเปลี่ยนไปแล้ว คนก็ยากจน มีการแย่งที่ทำกิน แบ่งชั้นระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยซื้อที่ดินสร้างโรงแรม คนจนกระเสือกกระสนหาเลี้ยงชีวิต คำถามในบทสุดท้ายดูจะเห็นข้อแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจนได้ชัดเจน คือ “ใครฝันเรื่องรองในห้องเย็น ใครฝันล้าเค็ญริมทางเท้า”

ประเทศไทยเป็นประเทศยากจน แม้จะยังไม่ถึงขั้นว่าคนส่วนใหญ่อดตาย แต่ภาพที่ ร้อยกรองสะท้อนให้เห็นก็คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนนั้นมีมาก ดังตัวอย่างคนรวยซื้อ ที่นาเพื่อสร้างโรงงานหรือทำสนามกอล์ฟ ส่วนคนจนกลับมีหนี้สินรัดตัว

2.2 การสะท้อนภาพชาวนา

ชาวนาได้ชื่อว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่เมื่อราคาข้าวตกต่ำชาวนาจึงยากจน รายได้ของประชาชนจึงต่ำลงด้วย

การที่ราคาข้าวตกต่ำรัฐบาลพยายามให้ความช่วยเหลือ โดยออกมาตรการต่างๆ เช่น การใช้เงิน 1,500 ล้านบาทของกระทรวงพาณิชย์เพื่อรับซื้อข้าวจำนวน 200,000 ตัน การ เพิ่มวงเงินรับจำนำข้าวเปลือกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จากเดิม 80% เป็น 90% อีกทั้งให้งดเว้นเก็บดอกเบี้ย 3% จากชาวนา

แต่การช่วยเหลือดังกล่าวก็ไม่ทันใจ ชาวนาจึงเสนอข้อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วย เหลือ 4 ข้อคือ

1. ให้รัฐบาลประกันราคาข้าว ข้าวเจ้าเกี่ยวละ 5,500 บาท ข้าวเหนียวเกี่ยว ละ 5,000 บาท

2. ให้ ธ.ก.ส. ระงับการเร่งรัดหนี้สินไว้ก่อน

3. ให้รัฐบาลชดเชยค่าเสียหายจากการที่ชาวนาขายข้าวขาดทุน เนื่องจากการ คำนวณนโยบายของรัฐบาล

4. ให้รัฐบาลลดราคาปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช

(สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ 2534 : 19)

บทร้อยกรองชื่อ “เพียงรวงสวดยาบแคดใส” ของ รมณา โรชา ได้กล่าวถึงทุ่งนา เมื่อแดดอ่อนส่องกระทบทุ่งข้าว เป็นภาพที่สวยงามน่าพอใจ แต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ในความงามนั้น คือ หนี้สินของชาวนาเพราะข้าวไม่พอขายที่เหลือไว้ก็ไม่พอกิน แคดสวดยา ลมพัดโชยเย็นๆ จึง เผล่ไปค้ำย่น้ำตาของชาวนา ดังบทร้อยกรองที่ว่า

แดดอ่อนละมุนอุ่น	ระรวยกรุ่นอรุณเรือง
ทาบทิวมาล้งเลื่อง	เป็นทิวทองระรองทา
ทาตาบรรณาท่ง	จรัสรุ่งจรงดา
แจ่มแสงแจรงหล้า	นกพื้นรุ่มต้นไส
ทุ่งงามอร่ามข้าว	ระรวยพราวอะคร้าวใจ

รวงงามด้วยน้ำไคล	และคลังแห่งระเรื่อริน
หยาดเหงื่ออันเรือไหล	คือหยาดใจอันอาบดิน
สายธารแห่งชีวิน	ที่หล่อเลี้ยงทั่วธานี
ชาวนาทั้งหลายหลาก	ยังทุกข์ยากชั่วตาปี
เหมายมือจะมั่งมี	ยิ่งมากมายด้วยหนี้สิน
ขายข้าวไม่พอใช้	ข้าวเหลือไว้ไม่พอกิน
แควสวบลมรวริน	หอมกลิ่นข้าวเคล้าน้ำตา

(รณนา โรชา 2536 : 52)

ประเสริฐ จันคำ สะท้อนภาพความทุกข์ของชาวนาไว้ใน “แต่ละคืนวัน” ว่า ชีวิตของชาวนาไม่เคยอยู่ดีกินดี ชีวิตผูกไว้กับธรรมชาติ ถ้าฝนแล้งความหวังก็สูญสิ้น ความทุกข์ยากลำบากนั้นแสนสาหัสอย่างเหลือเชื่อ ดังบทร้อยกรองดังนี้

อยู่ระหว่างกลางทุ่งที่ย่างยาก	มองดูนาแห้งผากแล้วใจหาย
ชีวิตเอยไม่เคยสุขสบาย	มีหนี้สินมากมายสิ้นพันตัว
มือจับจอบขุดลงแต่ละครั้ง	ความหวังขุดค้นคูด้วนทั่ว
ความคิดคำนึงยังนึกกลัว	แต่ต้องรวดเร็วแรงแข่งเวลา
คอยฝนรอน้ำทุกคำเข้า	ดึกคืนตื่นเฝ้าด้วยไฟหา
เหตุใดหนอจึงไม่มีมา	พูดบ่นบอกฟ้าจากผืนดิน
คือสิ่งพึงพึงซึ่งเหมือนฝัน	แต่ละคืนวัน คนคิดถื่น
ปากท้องร้องขอว่าต้องกิน	ทรัพย์สินติดมือแม่นยำเนื้อ
อยู่อย่างยากที่ทางยุ่ง	อย่ามุ่งตอแย เชื้อคเคื้อ
ยิ่งกว่ากั๊กก้อนกินเกลือ	เกือบเหลือเชื่อแต่คือความจริง

(ประเสริฐ จันคำ 2536 : 32)

ภาพลักษณ์ของชาวนาไทยในยุคปัจจุบันเริ่มมีความแตกต่างไปจากชาวนาในยุคก่อน ตรงที่ชาวนาในปัจจุบันไม่ยอมรับชะตากรรมในเรื่องที่ราคาข้าวตกต่ำ ในสมัยก่อนเมื่อขายข้าวไม่จะได้ราคากับต้นทุนการผลิตหรือไม่ ชาวนาเป็นฝ่ายจำยอมและจำทน ก้มหน้าก้มตารับชะตากรรม แต่ในปัจจุบันจะเห็นว่า บทร้อยกรองชื่อ “มือบชาวนา” ของ นิค ระโนด ได้

สะท้อนภาพชาวนาที่ถูกขึ้นเรียกร้องทวงถามหาความเป็นธรรมในเรื่องราคาข้าวจากรัฐบาล โดยไม่หวาดหวั่นยำเกรงอำนาจรัฐเช่นแต่ก่อน ดังนี้

เคลื่อนขบวนชวนก้าวย่ำสู่ท่าเนียบ
 ย่ำไปเหยียบแผ่นดินเมืองหลวง
 ไปบอกกล่าวเล่าขานการทั้งปวง
 ไปประท้วงเพื่อทวงถามความเป็นธรรม
 ไปถามว่าชาวนาไทยผู้ทุกข์ท้น
 จะให้ทนกับราคาข้าวตกต่ำ
 หรือจะช่วยบรรเทาให้พ้นกรรม
 หรือจะให้รื้อขนาน เลิกฟานา
 เราต้องการคำตอบกระจ่างชัด
 เพราะอึดอัดด้วยขัดสนทนเสศสา
 เรารอคอย คอยรอ หลายเพลา
 รอรับการเยียวยาจากรัฐบาลฯ

(นิค ระโนด 2536 : 21)

ชาวนาเป็นผู้ปลูกข้าวเลี้ยงคนทั้งประเทศ แต่ความเป็นอยู่กลับยากจน ชาวนาจึงเป็น ผู้ที่น่าเห็นใจ ผู้เขียนจึงแสดงความรู้สึกลี้ภัยสะท้อนภาพให้เห็นว่า การที่ชาวข้าวไม่ได้ราคา การที่ ฝนแล้งทำให้ชาวนายากจน และรอความช่วยเหลือจากรัฐบาล

2.3 การสะท้อนภาพกรรมกร

กรรมกรคือผู้ใช้แรงงานในการสร้างผลผลิต มีความสำคัญต่อสังคมไทย เพราะ ประเทศกำลังอยู่ระหว่างการพัฒนา จึงจำเป็นต้องอาศัยกรรมกร

ความเป็นอยู่ของกรรมกรในปัจจุบันยังไม่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะค่าแรงอยู่ใน ระดับต่ำ กรรมกรเคยเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำจาก 90 บาท เป็น 105 บาท แต่รัฐบาลปรับให้ เพียง 100 บาท ในเขตกรุงเทพมหานคร (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2533 : 33)

บทร้อยกรองชื่อ “ถนนสายแรงงาน” ของผู้ตาย 1988 สะท้อนภาพของกรรมกรว่า กรรมกรต้องจากชนบทเข้ามาทำงานในเมือง โดยหวังว่าจะได้เงินเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เมื่อ ร่างกายยังมีกำลังอยู่ก็ขอสู้ต่อไป ดังบทร้อยกรอง ดังนี้

บนถนนเหยียดยาวทุกก้าวย่าง	ฟากถนนสองข้างคล้ายคืนค่ำ
มีคนบนหนวเหน็บเจ็บระกำ	รวคร่ำลึกล้ำอยู่ชั่วราย
ริ้วขบวนแรงงานจากบ้านป่า	คันคันฟันฝ่าไม่ทอดย
ร่างเถื่อนทั้งพงทั้งคองคอย	สาวหนุ่มเด็กน้อยจากท้องนา
อำลามาแล้งลาแสงได้	สู่แสงสีวิไลซ์ไร้เคียงสา
หลายคนหลายครั้งหลังน้ำตา	ภายใต้ชื่อคนแห่งนาคร
นับเนื่องเรื่องราวเป็นข่าวร้าย	ภาพความแพ้ย่ำมีถ้อยดอน
เร้ารุ่มสุมรุกอยู่ทุกตอน	หลากเรื่องหลอกหลอนอันร้อนแรง
เหมือนบอกความหมายว่าทลายท่า	สองมือสองขาอันกล้าแกร่ง
เหงื่อไหลไคลรินให้กินแรง	โดยความขันแข็งแห่งแรงคน
ชีพนี้ยอมรู้การอยู่รอด	ดวงตาไซ้มีคอบอดมิเห็นหน
แรกเส้นทางยาวยืคอาจมีคมน	อาจสุดท้ายปลายถนนจักพ้นมัน
อาจสบแสงแรงฉายอยู่ภายหน้า	กะพริบพราววาวจ้ำท่าความฝัน
ส่องถนนให้สว่างเช่นกลางวัน	พร้อมฝ่าฟันขันแข็งอย่างแรงงาน..ฯฯ

(ผู้ตาย 1988 2536 : 16)

เวหา วาปี ได้เสนอคุณค่าของกรรกรไว้ใน “เม็คทราย ณ แผ่นดิน” ว่า กำลังแรง
 กายและความสามารถในการทำงาน รวมกันเป็นตัวของกรรมกรนั้นมีคุณค่าในการสร้างโลก ถ้า
 เปรียบเป็นเม็คทรายก็คือ เม็คทรายที่รวมกันเข้าเป็นโลกทั้งโลก ดังบทร้อยกรองดังนี้

สิบนิ้ว สองมือ คือชีวิต
 ศักดิ์สิทธิ์สร้างพิภพบรรจบสมัย
 ไหล่ผองสองบ่าชีวลัย
 พลีไว้ศรัทธาคูณค่างาน
 ไหลละหยดคราดคือหยาดเหงื่อ
 ไส้ระเรื่อเหนือแสงแรงประสาน
 แม้ ณ ยุคมืดหม่นอนธการ
 ยังยืนหยัดกล้าหาญเสมอมา

เธอคือ ความงามที่เที่ยงแท้
 กลางกระแสนวนเกลียวอันเชียวกล้า
 เธอคือ ความงามธรรมดา
 ที่ลึกล้ำเหนือมหานุภาพ
 เธอคือ ความจริงประจักษ์แจ้ง
 กลางโลกกลั่นแกล้งแค้นแต่งลี
 เธอคือ สัจจาเสรี
 สูงสุดความคิดแห่งสามัญ
 เธอคือ ทุกสิ่งซึ่งเปี่ยมหวัง
 เธอเป็นชุมพลการสร้างสรรค์
 แม้ไร้เหรียญกล้าตรารางวัล
 มีเคยห้วนยอบระย้ออุท้อแท้
 แม้ผ่านพายุระอุยุค
 ทนทุกข์โศกฟาดเป็นบาดแผล
 ปวดปี้มปานเชือดฤดีแด
 แสนครั่งฟ่ายแพ้เพื่อชิงชัย
 สิบนิ้วสองมือคือชีวิต
 คักคัสสิทธ์สร้างพิภพบรรจบสมัย
 ร้อยวิจิตรวรรณลักษณ์อักษรล้าย
 มอบไว้การวะ ณ แรงงาน
 แคเธอเม็คทราย ณ แผ่นดิน
 กรรมกรทั่วถิ่นมหาศาล
 อิกก็อารยะร้องก้องกังวาน
 ล้วนจับขาน ว่าโลกนี้ เป็นหนี้เธอ!!
 (เวหา วาปี 2535 : 21)

เวหา วาปี ขกย่องกรรมกรว่าในเมื่อกรรมกรคือผู้สร้างโลก โลกนี้จึงเป็นหนี้
 กรรมกร

สังคมไทยยกย่องคนทำงาน กรรมการเป็นผู้ให้แรงงานสร้างสรรค์ความเจริญแก่สังคม
เมื่อกรรมการยังยากจนและลำบาก ผู้เขียนร้อยกรองจึงเป็นผู้เสนอเรื่องของกรรมการให้ผู้อ่านได้รู้
ชีวิตในอีกแง่มุมหนึ่ง

3. บทบาทร้อยกรองที่สะท้อนภาพสังคมทั่วไป

สังคมเกิดจากโครงสร้างหลายส่วนรวมกันคือ กลุ่มคน สถาบันทางสังคม และ
สถานภาพและบทบาทของสมาชิกของสังคม การทำงานประสานกันของโครงสร้างแต่ละส่วน
สังคมก็สงบสุข แต่ถ้าส่วนใดบกพร่องสังคมนั้นก็เกิดปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม
กรรมใหม่ หรือ นิกส์ ในขณะที่กำลังเจริญรุดหน้า ก็ประสบกับปัญหาหลายด้าน

บทร้อยกรองที่เผยแพร่ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้สะท้อนภาพสังคมทั่วไป
ดังนี้

3.1 การสะท้อนภาพสังคมเมือง

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของความเจริญ เป็นที่ตั้งของหน่วยราชการ
สำคัญ โรงงานอุตสาหกรรม และสถานบันเทิงที่ทันสมัย องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้กรุงเทพฯ
เป็นเมืองใหญ่ที่มีคนอาศัยเป็นจำนวนมาก

นิค ระโนด กล่าวถึงกรุงเทพมหานครไว้ในบทร้อยกรองชื่อ “กล่อมเมือง” ดังนี้

ขีดกรอบขอบเขต-กล่อมสี่เหลี่ยม

ข้างในเต็มเปี่ยม, ทุกสิ่งสรรพ

แออัดยัดเยียดเบียดเสียดกัน

แบ่งปันสัดส่วนไม่ลงตัว

ประกอบด้วยตึกสูงระฟ้า

เกลื่อนกลาดคานดา-มืออยู่ทั่ว

มากมีสีแสงแหล่งเมามัว

(เพื่อ) เชิญชวนชวนชั่วเขาวชน

มากแหล่งสลัม, แหล่งน้ำเน่า

มากเหล่านิจฉาชีพ, คนน้อยฉด

มากด้วยกองขยะ ทั่วมณฑล
 ถนนกล่นเกลื่อนด้วยรถรา
 มากสิ้นคนรวยและสุขสัน
 มากด้วยคนจนอนาถา
 มากมีมลพิษตลอดมา
 ยากเกินเยียวยา-น่าหนักใจ
 ทุกอย่างบรรจบในกล่อ่งนี้
 เต็มปรีเสียดจนเกินแก้ไข
 ยิ่งแน่นยิ่งขัดอัดเข้าไป
 จนกล่อ่งใบใหญ่ใกล้ปริแล้วฯ

(นิค ระโนด 2535 : 51)

นิค ระโนด เปรียบกรุงเทพมหานคร เป็นกล่อ่งใบใหญ่ที่บรรจสิ่งต่างๆ ไว้มากมาย
 คือ ตึกสูงสวยงาม มีแหล่งบันเทิงช่วยวนใจ มีสลัม มีน้ำเน่า มีกองขยะ มีรถแน่นถนน มี
 มิจฉาชีพ ผู้คนที่อยู่อาศัยมีทั้งคนจน คนรวย ที่สำคัญคือมีมลพิษที่เป็นปัญหาน่าหนักใจ และ
 การมีสภาพความแออัดของหลายสิ่งหลายอย่างมากเกินไป แต่อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานคร
 ก็ยังเป็นความใฝ่ฝันของคนอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องการเข้ามาอยู่ คับหรือยกรองของ รมณา
 โรชา ชื่อ “ฝันขึ้นใหม่” ดังนี้

ฉันผ่านมาหายใจในเมืองหลวง	ด้วยเศษเสี้ยวทราตรวงดวงใจหวัง
ขึ้นชีวิตมิดรมีงผู้จริงจัง	จะได้นั่งตอกเหล่าเหล่าอารมณ์
ห้องสี่เหลี่ยมคับแคบแอบซุกซอก	ในมุมมืดตรมตรอกถูกคืบข่ม
โดยทะเลพายุแห่งสังคม	ฉันเห็นเพื่อนจ่อมจมลงห้วงลึก
โดยดวงใจในหวังที่ฝังอยู่	เก็บชิ้นพิศเลือกดูตามรู้สึก
ฉันค้นพบความงามตามคตินึก	หลังจากตรึกตรองใจไหววังวน
วังวน-ร้าวแห่ว ฝ่าเปลวโศก	ผูกเงื่อน เลื่อนโยกจนสับสน
นี่เมืองหลวงปวงไม้ใช้พิศ	ไหนเล่าคนผูกเปลกล่อมเหงา
มีแต่ห้องถืองแถวแนวตัวตึก	ฝันสำนักผู้คนให้วันไหว
วันที่คำคืนก็เคร่งเรงกวัดไกว	ฝังความฝันขึ้นใหม่ได้คอนโค...

(รมณา โรชา และคนอื่นๆ 2536 : 51)

ความฝันที่ รมณา โรชา สะท้อนให้เห็นคือ การได้เข้ามาอยู่ในห้องแคบๆ ของ กรุงเทพมหานคร ได้พบเห็นความวุ่นวายรอบตัว แต่จิตใจกลับว่าเหว เพราะไม่มีคนรู้จักกัน แต่กรุงเทพมหานคร ก็ยังเป็นความหวังที่จะได้พบสิ่งดีๆ ในชีวิต ความรู้สึกนี้มีเช่นเดียวกันกับ ไพวรินทร์ ขาวงาม ได้เสนอไว้ในบทร้อยกรองชื่อ “ม้าก้านกล้วย” ดังนี้

ด้วยมือพ่อต่อเติมปรารณา

ตัดก้านกล้วยทำมาให้ข้าขี่

ทั้งปีนกลก้านกล้วยก็สวยดี

เหมาะมือที่จะสู้รบกับไพริน

เสียงคำสอนพ่อสั่งก็ยังแว่ว

ถูกผู้ชายไม่แคล้วต้องจากถิ่น

สู่โลกกว้างทางไกลในแผ่นดิน

เสาะและสืออย่ารู้สิ้นซึ่งแรงใจ

ม้าก้านกล้วย โจนทะยานจากบ้านทุ่ง	พาข้ามทุ่งสู่นาพญาสาโล
คันคองนามระกำเกี่ยวลัดเลี้ยวไป	ข้ามบึงหนองคลองใส-ไต้พนม
มุ่งสู่เส้นขอบฟ้าหาความฝัน	ล่องเรือวันพันคืนที่ชื่นชม
เคยรักไม้ต่างหมอนนอนระทม	เคยฟ้าห่มต่างผวยด้วยระกำ
ยังแต่ม้าเพื่อนยากในยามเปลี่ยว	เป็นเครื่องเหนี่ยวหัวใจไม่ถลา
จนลูเมืองแห่งอารยธรรม	หนึ่งวิมานในม่านคำแห่งหมอกควัน
ข้าควมม้ามานานก็เหนื่อยนัก	จึงแวะพักหาเพื่อนผู้ร่วมฝัน
หยุดเข้าม้าก้านกล้วยอยู่ด้วยกัน	ตึกรามต่างพนาวันพนมเชิง
มีโคมไฟต่างดาวคารคาบ	มีเถาวัลย์พันพาดคูดงเหียง
มีหรีดหรีงเรไรใจกระเจิง	ด้วยเสียงเมืองบันเทิงบรรเทาทุกข์
นานแสนนานกับการแสวงหา	เห็นแต่ม้าเพื่อนใจยิ่งไร้สุข
ยังอ่อนแอแพ้ยักษ์ทวยชุก	ยังไพร่ก็รบรุกอยู่รอบกาย
ม้าและปิ่นของพ่อที่ต่อสู้	คงจะเจาก่อนจะรู้ซึ่งความหมาย
เขื่อนน้ำตาที่ขอบตา-ลูกผู้ชาย	หรือจะถึงคราวพ่ายต้องอาคน

เคยมือพ่อต่อฝันให้ฝันฝ่า

เคยฝันข้ามเดิมข้ามให้เต็มขั้น

เคยทนงควมมักล้าประจัญ
 มาถูกกักด้วยจักรกลกลางนคร
 เจ็บอนาถบาดแผลก็เกลื่อนอก
 ผืนจะหนีดวงรกของเมืองหลอน
 อยากจะควมม้าคืนทุ่งทะยานจร
 ไปกราบทอขอพรอีกสักครั้ง
 (ไพวรินทร์ ขาวงาม. 2534 : 45)

“ม้าก้านกล้วย” เป็นความใฝ่ฝันของเด็กชายชนบท ที่ยึดถือเอาคำสอนของพ่อเป็น
 กำลังใจในการแสวงหาความสำเร็จต่างถิ่น จากทุ่งนาสู่เมืองได้พบเห็นอุปสรรคต่างๆ จนเกิดความ
 ท้อใจและอยากกลับไปหาพ่ออีกครั้ง

บทร้อยกรองนี้แสดงให้เห็นว่า แม้กรุงเทพมหานคร มีทุกสิ่งทุกอย่างที่ทุกคนใฝ่ฝัน
 แต่โอกาสที่จะสมหวังนั้น ก็มีเพียงบางคนเท่านั้นที่ทำได้

ชีวิตประจำวันของสังคมเมืองนั้นมีความรีบร้อนและการะรัดตัว บทร้อยกรองชื่อ
 “มนุษย์เงินเดือน” ของภูริภัทร ภควลีชร ได้กล่าวถึงสภาพนี้ไว้ดังนี้

เสียงนาฬิกาปลุกให้ลุกขึ้น
 รู้สึกมีนสิริระคาลัยจะหมุน
 จำใจจากหมอนอ่อนละมุน
 แต่งตัวผลุนผลันออกนอกบ้านพลัน
 มายืนคอยรถเมล์เวลาเช้า
 กลัวจะเข้างานสายจนใจสั่น
 ทนเบียดเสียดหน้าบุคคลกลืนคลื่น
 หากตอกบัตรไม่ทันจะบรลัษ
 ลุ้นให้รถฝ่าถนนจนตัวโค้ง
 แต่ทุกอย่างไม่โล่งไม่โปร่งใส
 รถอัดแน่นเต็มถนนทนรอไป
 กว่าจะได้ขับเคลื่อนเหมือนคืบคลาน
 ตอกบัตรเสร็จต้องทนเป็นคนบ้า
 ขอมเหนื่อยล้าสู้ไปให้วันผ่าน

ชีวิตคู่มืออยู่กับงาน
 หรือต้องทนทรมานทั้งชีวิต?
 เกรียกกับการยื้อแย่งและแข่งขัน
 เพื่อรอวันสิ้นเดือนเหมือนโรคจิต
 เหมือนหุ่นยนต์ไร้ใจไร้ความคิด
 ตกเย็นเจอมลพิษรดคิดยาว
 ชีวิตประจำวันอันเร่งรีบ
 ค่าครองชีพบีบคั้นจนสิ้นหนว
 ไม่มีเวลาว่างนั่งดูดาว
 อ้าปากหาถึงหมอนนอนเป็นตาย
 เสี่ยงนาฬิกาปลุกให้ลุกตื่น
 จ้วเจียยืนมือกดเสียงหูดหาย
 หกวันเป็นหุ่นยนต์ทนเป็นควาย
 วันที่เจ็ดขอสบาย...ได้เป็นคน

กฤษกร ภควลีธร เปรียบคนในเมืองเป็นหุ่นยนต์ คือปฏิบัติงานเหมือนมีกลไกควบคุม นับตั้งแต่ตื่นขึ้นตามเสียงปลุกของนาฬิกา แต่งตัวออกจากบ้านไปรอรถเมล์ แล้วก็อัดกันแน่นในรถที่การจราจรติดขัด พยายามรีบเร่งไปลงเวลาเข้าทำงานให้ทัน แล้วต้องทนทรมานทำงานทั้งวัน พอเลิกงานก็พบกับปัญหารถติดอีก ใน 1 สัปดาห์มีเพียง 1 วันเท่านั้นคือวันหยุดที่มีเวลาเป็นของตัวเอง

สภาพในเมืองที่ประชาชนต้องประสบและทนอยู่ เป็นเรื่องของการแข่งขันเพื่อหาเลี้ยงชีพ แม้ในเมืองมีความเป็นอยู่ที่วุ่นวาย แต่ก็มิใช่แลกเปลี่ยนคือรายได้ที่เป็นเงิน คนจำนวนมากจึงมาอยู่รวมกันในพื้นที่อันจำกัดนี้ บทร่ายกรองได้สะท้อนภาพของคนในเมืองไว้ให้ผู้อ่านได้ศึกษาพิจารณาพอสมควร

3.2 การสะท้อนภาพโสเภณี

โสเภณีเป็นปัญหาสังคมไทยที่เรื้อรังมานาน รัฐบาลทุกยุคพยายามที่จะลดจำนวนโสเภณีลงแต่ก็ไม่สำเร็จ วิชัย โชควิวัฒน์ (2535 : 66) รวบรวมตัวเลขโสเภณีไทยจากหน่วยงานต่างๆ ไว้ ดังนี้

1. ตัวเลขซึ่งอ้างอิงข้อมูลจากมูลนิธิเด็ก ระบุว่าโสเภณีเมืองไทยมีอยู่ถึง 2,820,000 คน ในจำนวนนี้เป็นโสเภณีเด็ก 800,000 คน และโสเภณีชาย 20,000 คน
2. ตัวเลขของกรมตำรวจประมาณ 500,000 คน
3. ตัวเลขของกองกามโรค กระทรวงสาธารณสุข 75,183 คน
4. ตัวเลขของวีระสิทธิ์ สิทธิไกรย์ จำนวน 150,000 - 200,000 คน

จากปัญหาดังกล่าว บทร้อยกรองได้สะท้อนภาพโสเภณีไว้ดังนี้

จุฬา ละคร ได้สะท้อนภาพของโสเภณีไว้ในบทร้อยกรอง “เธอผู้มากับความเจ็บ” ว่า ผู้หญิงที่เป็นโสเภณีนั้นอยู่ในภาวะจำยอม หลายคนทำเพื่อครอบครัว โดยมองว่าอาชีพโสเภณีนั่นคือการตกนรกทั้งเป็น ดังบทร้อยกรอง

ฝอยฝนหล่นลาฟ้า	เหล่านูปลาตั้งลานน้ำ
ต้นข้าวที่ปักดำ	ก็ตายดับซบดินดาน
คานดินอันเคียดดุ	ดุจไฟคุแค้นอีสาน
พี่น้องต้องชมชาน	สู่สังคมอันเส็งเคร็ง
เส็งเคร็งและโสโครก	แรงสับโขกล้วนร้อนแรง
ใจแกร่งอันกล้าแก่ง	ก็เกรียมกร้านอยู่ชั่วกาล
ใจหญิงเคยอ่อนอุ่น	ก็ว่าอุ่นกว่าวันวาน
เรือนร่างของนางคราญ	เป็นเหยื่อเลี้ยงโลภภัยคาม
เกมกามประกบกล้ำ	เขาเหยียบย่ำเรือนร่างงาม
อรร้อนดุจไฟลาม	น้ำตาไหลระเรื่อริน
รินเรื่อลงรดหมอน	เจ็บสะท้อนจนชาชิน
จากดินมาเป็นดิน	ซ้ำคำคั่งสู่บาปกาล
บาปาลนรกโหด	ซากขายโฉดรูปประจาน
เพศแม่ทรมาณ	ทนหมกไหม้ไร้อุทธรณ์
เพื่อน้องเพื่อครอบครัว	ยอมขายตัวอยู่นาคร
หนาวเหน็บเจ็บร้าวรอน	เธอผู้เจ็บในคงคน
บ้านเรายังรอคอย	แม่สวณ้อยอย่ากังวล
กินเถิดกินบ้านตน	ถึงหากเจ็บก็ควรกิน

พอเถิดคะหญิงงาม
แผ่นดินยังเป็นผืน

โลภียกมเจ้ากล้ากลืน
รอเธอพลิกให้เป็นทอง

(จุฬาลงกรณ์ 2534 : 45)

และใน “โสณน้อยกลางช่อง” ลำภา มัคศรีพงษ์ ก็ได้สะท้อนภาพของโสณณีในลักษณะเดียวกัน คือ เป็นโสณณีเพราะความจำเป็น ต้องการหาเงินไปใช้หนี้ ดังบทร้อยกรองดังนี้

ลมหนาวไล่ใบข้าวเขียวเป็นเกลียวคลื่น
ประคองผืนพรมระยับขยับไหว
กบเขี่ยคานขยับเสียงสำเนียงไกล
เสนาะในคิตกานท์แห่งบ้านนา

กระยางขาวไหลตรงทุ่งเขียว
ขายาวเรียวหย่อนพักเหนื่อยหนักหนา
งามโค้งรุ่งโค้งรอบเส้นขอบฟ้า
แสงทองทาทาบท่วงและกึ่งกลาง

นาปีนี้มีดอกไม้โสณน้อย
ที่พรางพร้อยร้อยดอกเหลืองเรืองพราวผ่อง
โสณนาชอกช้ำน้ำตานอง
อยู่ในช่องแสงสีที่กลางกรุง

เพราะความจนทันทวิด้วยหนี้สิน
ต้องจำพรากจากดินแผ่นดินทุ่ง
ทิ้งน้ำอบรำประตั้นกลั่นน้ำปรุง
โดยมันมุ้งก้าวหลงดินแผ่นดินกาม
สีเหลืองทองผ่องพราวปดร้าวราน
จึงแดงฉานจากสัตว์โรคที่โหดห้าม

ถูก โขยบีบกลับซ้ำคนต่ำทราม
 โสนงามกลับโรยร่วงน้ำตาริน

ลมหนาวได้ใบข้าวเขียวเป็นเกลียวคลื่น
 รอรวันคืนโสนน่าย้อนมาถื่น
 มานดั้มลีเหลืองอร่ามงามแผ่นดิน
 แต่ไร้สิ้นโสนน้อยกลับคืนมา

(ลำภา มัคศรีพงศ์ 2536 : 51)

โสเภณีเด็กเป็นปัญหาใหม่ที่ทับถมเข้าไปกับปัญหาโสเภณีที่มีอยู่แล้ว บทร้อยกรอง
 “ใครขโมยฝันไปพันนาการ” ของ พระไม้ กล่าวถึงเด็กหญิงวัยยังไม่เต็มสาว เปรียบเหมือน
 ดอกไม้แรกแย้ม แต่ก็ถูกเขยชมให้กลับซ้ำก่อนวัยอันควร เด็กหญิงต้องออกจากโรงเรียนเข้าไป
 ขายตัวในเมือง ความฝันของวัยบริสุทธิ์จึงถูกกักขังไม่มีเสรีภาพ ดังบทร้อยกรองดังนี้

เด็กสาวยังวัยไม่เต็มสาว
 มาเปื้อนราศีควาไปเสียก่อน
 ดอกไม้งามประทีนกลิ่นขจร
 ใครพรากเกสรไปก่อนบาน
 ใครขโมยกลิ่นทิพย์เรณูหอม
 ไปดมคอมค่อมคำสความหวาน
 ให้กลับซ้ำก่อนความงามตระการ
 อุทยานมาลีจึงโรยรา
 ใครพร่ำสิทธิแรงงานแห่งวารเด็ก
 เอาป้อเจกคร่ำความไร้เคียงสา
 พรากโรงเรียนสู่โรงงานจากโรงนา
 ไปเป็นทาสน้ำตาในนาคร
 ใครซื้อจิตวิญญาณของพระเจ้า
 ไปพรากเอาหัวใจจากวัยอ่อน
 ตรมสนิมคั่นหาอนาทร
 กัศกร่อนความฝันเจ้าบรรลัษ

ไม่ทันห้ามแก้สูกก็จากขัว
 มีคัมภีร์ไปชั่วกาลสมัย
 กร้านเกินกว่าจะหวานตามกาลวัย
 ปลิดหัวใจจากขัวไปชั่วกาล

นกน้อยจำพรากไปจากถิ่น
 ไร้สิ้นเสียงเพลงที่แสนหวาน
 ไครขโมยฝันไปพันธนาคาร
 เอาวิญญาณบริสุทธิ์ไปอย่า

พ่อแม่ที่บ้านนาฝากมาตาม
 ถึงความเป็นอยู่ที่อยู่
 ใครกักกันขังขวัญอันเสรี

อเวจีจึงจะสมความสาธุการ

บ้านเราแล้งร้างยังทนได้
 ถึงจนยากไม่จนใจให้สงสาร
 แต่ใจคนไม่กักขะอนาจาร
 จงกลับบ้านซบน้ำตา, บ้านนาเรา

(พระไม้ 2536 : 16)

เป็นที่น่าสังเกตว่า บทร้อยกรองที่นำเสนอทั้ง 3 ส่วน ต่างก็ให้อภัยการกระทำ
 ของโสเภณี โดยเชิญชวนให้กลับบ้าน ดังบทร้อยกรองคือ

“บ้านเราแล้งร้างยังทนได้
 ถึงจนยากไม่จนใจให้สงสาร
 แต่ใจคนไม่กักขะอนาจาร
 จงกลับบ้านซบน้ำตา บ้านนาเรา”

- ไครขโมยฝันไปพันธนาคาร

“ลมหนาวไล่ใบข้าวเขียวเป็นเกลียวคลื่น
 รอรวันคืนโสนนาซอ้อนมาถิ่น
 มาแต่มีสีเหลืองอร่ามงามแผ่นดิน
 แต่ไร้สิ้นโสนน้อยกลับคืนนา”

- โสนน้อยกลางช่อง

“บ้านเรายังรอคอย
แม่สาวน้อยอย่ากังวล
คืนเถิดคืนบ้านตน
ถึงยากเข็ญก็ควรคืน”

- เธอผู้มากับความเข็ญ

นอกจากนี้ยังมีบทร้อยกรองอีกมุมมองหนึ่งซึ่งถามผู้ชายผู้ไปซื้อบริการจากโสเภณีชื่อ “รู้สึกไหม” ของ วัน ณ จันทรธาร ว่า ผู้ชายรู้สึกอย่างไรเมื่อไปหาโสเภณี ซึ่งมีทั้งเต็มใจขายตัวและถูกบังคับ คนที่เต็มใจก็เพราะต้องการเงิน หากไม่ขัดสนเรื่องเงินก็คงไม่ขายตัว ส่วนคนที่ถูกบังคับก็ยิ่งทำด้วยความจำใจ ดังบทร้อยกรองดังนี้

คุณรู้สึกอย่างไรเมื่อไปช่อง	ไปจับจองขึ้นหัวผู้หญิง
รู้สึกไหมในตัวตนคนจริงจริง	ที่นอนนิ่งเียบขริบแลซึมเซา
ร้อนหนาวไหมในลมหายใจอุ่น	ในเนื้อหนังนุ่มละมุนที่คุณเคล้า
ได้ยินไหมเสียงครางแผ่วบางเบา	หรือมีนเมาจนสิ้นไว้วิญญาณ
เธออาจจกสมัครใจมาให้ซื้อ	นั่นก็คือเด็กสาวผู้ห้าวหาญ
เพื่อพรั่งนี้มีค่ากว่าวันวาน	เมื่อสังคมกราบกรานแต่เงินตรา
คุณมีเงินเหลือเพื่อเพื่อจะซื้อ	นั่นก็คืออำนาจวาสนา
ไว้เสพสุขส่วนตนปรนปามา	ยอมสละศรัทธาค่าของคน
ไม่รู้สึกชั่วดีเพราะมีสิทธิ์	ไม่รู้ซึ่งถึงชีวิตที่ถูกปล้น
บนเตียงไม้ฟูกหมองห้องมีคมน	คุณได้แต่ตัวตนของคนตาย
เธอละทิ้งคุณงามด้วยความเขลา	บ้างก็ถูกมอมเมาเอามาขาย
ถ้าไม่มีคนอยากอยู่มากมาย	ใครเล่า...จะตะกายมาขายตัว
เธอรู้สึกอย่างไรในห้องแคบ	ร่างที่แนบชิดใกล้มีใจหวั
หอบกระหายนวดยกระสันต์เข้าพันพัว	เธอหวาดกลัว ซาซึน หรือยินดี?

(วัน ณ จันทรธาร)

โสเภณีเป็นปัญหาที่ชี้ให้เห็นความเป็นไปของสังคมหลายประการ เช่น ประเทศยากจน ประชาชนต้องขายตัวเพื่อเลี้ยงชีพ ประกาศที่คุณธรรมจริยธรรมเสื่อม โสเภณีคือผู้รองรับ

คณหาของคนในสังคมนั้น บทร้อยกรองได้ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงได้สะท้อนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้หาทางแก้ไข

3.3 การสะท้อนภาพป่าไม้ถูกทำลาย

ป่าไม้มีความสำคัญเพราะเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำลำธาร และเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า และต้นไม้ป่าที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อมนุษย์

บุป เจริญนาค (2534 : 76-77) กล่าวถึงสภาพป่าไม้ในเมืองไทยว่า เมื่อปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีเนื้อที่ป่าไม้อยู่ถึง 171 ล้านไร่ หรือประมาณ 53% แต่พอมาถึง พ.ศ. 2531 เหลือพื้นที่ป่าไม้อยู่เพียง 89.9 ล้านไร่ หรือประมาณ 28.04%

การที่ป่าไม้ถูกทำลาย มีสาเหตุมาจากหลายประการและผลเสียจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายก็มีมาก บทร้อยกรองได้สะท้อนภาพป่าไม้ถูกทำลายไว้ดังนี้

เจียงควา วงศ์ลายคำ เขียน “ปี่สาว” ว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้ทำลาย คือมีภูเขาก็ระเบิดภูเขา มีป่าก็ทำลายป่า มีนามีสวนก็ขาย ท้องฟ้า สายลม แม่น้ำปะปนไปด้วยมลพิษ ดังบทร้อยกรองดังนี้

มีผากี่พังผา	และมีปากี่ป่าเคียน
มีนากี่นาเหียน	และมีสวนก็สวนหาย
มีฟ้าก็ฟ้าหม่น	เพราะหมอกควันบ่เคลือนคลาย
มีลมก็ร้อนร้าย	มีสายน้ำก็น่านาน
มีภูก็ภูเขา	เป็นภูเหงาตลอดกาล
ภูเอ๋ยเคยโอฬาร	กลับภูเรียบและโล่งโล้น
ที่โล้นเหมือนกลางร้าย	มหาไม้ถูกหมายโค่น
ไม้เจ็บด้วยมือโจร	และคนเจ็บบ่เคยจำ
ที่เป็นอยู่เช่นนี้	ด้วยปี่สาวอุตสาหกรรม
ทำลายเร่งล้างธรรม-	ชาติเลื่อมสลายโทรม
ปลูกไม้ก็ล้านต้น	ล้านปากคนประโคมโหม
ขจัดมลภาวะโลม-	โลกที่ร้อนดาพ่อนไป
หนึ่งสร้างธรรมชาติ	หนึ่งประกาศยุคนิกส์ให้-
เต็มที่ทุกถิ่นไทย	จำเริญโลกทำร้ายเมือง

แก้ไขที่ปลายเหตุ	จึงอาเพศอยู่เนืองเนือง
ยิ่งคิดยิ่งค้นเรื่อง	ยิ่งแค้นคัมยิ่งอับอาย
ปลูกไข้กี้ล้านต้น	ล้านปากบ่นก็เปล่าตาย
หนึ่งสร้างหนึ่งทำลาย	ก็สืบชาติจึงสมคุณ

(เจียงควว วงศ์ลายคำ 2534 : 47)

เจียงควว วงศ์ลายคำ แสดงความคิดเห็นว่า การอุตสาหกรรมเป็นตัวเร่งทำลายธรรมชาติ การรณรงค์ปลูกป่าในขณะที่จัดการกับการทำลายป่าไม่ได้ ให้อีกนานเท่าใดก็แก้ปัญหาไม่สำเร็จ

ในบทกวีชื่อ “ภู-ธาร-ไพร : ฤทธาสมนุษย์” ของพันชกานท์ ตฤณราชบุรี ได้กล่าวถึงภูเขาโล่งเตียน ป่าถูกทำลายและแม่น้ำเหือดแห้งจากการกระทำของมนุษย์ จึงขอร้องให้คนหยุดการกระทำดังกล่าวดังนี้

กระชานเข็นแตกชานผ่านผาหิน	ทิ้งตัวไหลรินไม่สิ้นสาย
เขาะแทรกซึมซาบอาบเม็ดทราย	ย่อยสลายเศษซากขับฝักดิน
เป็นธารธารผ่านเขาะเลาะแนวป่า	อนรรฆคำเสกสมคุณเอื้อคุณถิ่น
เผื่อแผ่แดนค่านย่านทำกิน	แว่ววารินทร์ศุริยวงศ์กล่อมกลางไพร
นั่น...เพียงตำนานแต่กาลก่อน	คำสะท้อนของผู้เฒ่า-เล่าไว้
ก่อน-สายธารเสกसानคำวนาลัย	กระแสน้ำได้กรวดหินเรื่องรินระบาย
วันนี้,	ธารทุกที่ดาลเดือดแห้งเหือดหาย
ตฤณชาติม้วยมอด-วอดวาย	ป่าฉิบหายถูกห้าพันทุกสันภู
ทุกสันภูล้านเลียนเวียงเตียนโล่ง	เกมกลโกงเศษมนุษย์, สูดอดสู
ไร้สิ้นกระแสน้ำไหลพรั่งพรู	แห้งหุดทุกโขดหิน-คิน-ทราย-ฯลฯ
โอ...มนุษย์โปรดสำนึกตรึกสถกนิค	ความวิกฤติคดุมหล้าแหล่งรุนแรงร้าย
หยุด! เช่นฆ่าภูไพรให้วอดวาย	ธารอภาพสุดท้ายสิ้นสายธาร
รู้วาระธารวิตกแสนเต็มแผ่นหน้า	เผ่าชวารินร่า...เป็นคำขาน
ธรรมชาติที่เป็นไปบรรลัยลาญ	คนสามานย์าบทำลาย, อยู่รายวัน
สิ้นน้ำไหลล่องจากร่องผา	ภูวนาเป็นแดนเถื่อนสะเทือนถัน
อิทธิพลคนโฉดก่อโทษทัณฑ์	ยังแตกคันรูก-ทำลาย...ฉิบหายแน่!

(พันชกานท์ ตฤณราชบุรี 2535 : 51)

สุชาติ สุเมธัย แสดงความคิดเห็นว่า ป่าถูกทำลายเพราะนายทุน จึงตำหนิว่าเป็น
พวกขายชาติและเป็นคนเลว ดั่งบทร้อยกรองชื่อ “ป่าไม้” ว่า

อนิจจาป่าไม้ประเทศไทย

วอดวิบัติบรรลัยเพราะนายทุน

มันตัดโค่นกันรากจนวิจฉ

สัมปทานพวกสกุลสกุลมาร

อุปโลกน์ตัวอย่างสร้างสวนป่า

เศรษฐกิจบังหน้าแล้วพราผลาญ

ธรรมชาติป่าเขาลำเนาธาร

ปลูกไม้เปรตเศษกระดานขึ้นทดแทน

สิ้นสงวนมรดกไพรไทยทั้งชาติ

เขาผูกขาดขายกินสินหวงแหน

ขูดเขาเงินเนินโปร่งจนโล่งแบน

สร้างรีสอร์ทเสพแสนสำราญปราน

เปรียบประชาข้าไทยเป็นไป้เบียด

นโยบายขายเหี้ยมันหักหาญ

กระเหินสินสิ้นสายจะวายปราณ

อุดมการณ์แหลกยับสัปคน

สันดานคืบฉิบหายพวกขายชาติ

ไอ้อนาถใจภูมิรู้หน

กางกำแหงแรงฤทธิ์อิทธิพล

เหนือผู้คนขวาซ้ายปลายปากกา

หัวแม่ตีนหินชาติประกาศก้อง

จะปกป้องกันและสรรหา

ปฏิรูปเร่งรัดพัฒนา

สกุลถ่อยร้อยค่าแก่ทวงคุณ

อนิจจาป่าไม้ประเทศไทย

วอดวิบัติบรรลัยเพราะนายทุน

มันดัดโค้งกันรากจนวิจุน

สัมปทานพวกสกุลสกุลมานย์...

(สุชาติ สุเมธ 2534 : 11)

ป่าไม้ในเมืองไทยมีจำนวนลดลงทุกปี แม้ว่าหลายหน่วยงานจะได้รณรงค์ในการปลูก
ป่าเพิ่มเติมส่วนที่เสียไปก็ตาม บทร้อยกรองเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญ
ของป่าไม้ จึงมีบทร้อยกรองสะท้อนภาพความเป็นจริงไว้ในนิตยสารรายสัปดาห์บ้างพอสมควร

บทที่ 4

การสรุปผล การอภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย ซึ่งวิเคราะห์จากร้อยกรองที่ตีพิมพ์ในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ซึ่งเผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 จำนวน 426 สำนวน

ผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบบทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ดังนี้

1. บทบาทร้อยกรองที่สะท้อนด้านการเมือง

สังคมไทยช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 มีวิกฤตการณ์ทางการเมืองเกิดขึ้น ที่สำคัญคือเกิดรัฐประหารโดยคณะ รสช. ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 และเหตุการณ์เรียกร้องรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยในวันที่ 17-21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือที่เรียกว่า “พฤษภาทมิฬ” และในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการเลือกตั้งทั่วไปถึง 2 ครั้งคือ ในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 และวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535

บทร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ได้สะท้อนภาพการเมืองไทยไว้ 8 ประเด็น ดังนี้

1.1 การต่อต้านเผด็จการ

เมื่อคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. ทำการปฏิวัติรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ จึงเกิดการต่อต้านจากประชาชน โดยบทร้อยกรองได้สะท้อนให้เห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นวิธีการที่สกปรก เป็นการลิดรอนสิทธิของประชาชน ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่าการสร้างชาติไม่ควรใช้อำนาจ แต่ควรฟังเสียงของประชาชน ความชิงช้าเผด็จการจึงมีผู้เปรียบเผด็จการเป็นปีศาจ และสัตว์เดรัจฉานหลายชนิด

1.2 การสะท้อนภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยที่ปรากฏในบทร้อยกรองช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 คือความไม่มั่นคง สาเหตุมาจากการปฏิบัติของคณะ รสช. และรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์

แต่ภาพของประชาธิปไตยก็ปรากฏให้เห็น เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปถึง 2 ครั้งในช่วงเวลา 3 ปีนี้

1.3 การสะท้อนภาพการเลือกตั้ง

ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ประเทศไทยมีการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 สาเหตุเกิดจากการทำรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. แล้วประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ครั้งที่ 2 ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 สาเหตุมาจากการยุบสภา การเลือกตั้งทั้ง 2 ครั้งมีการทำผิดกฎหมายเลือกตั้งกันมาก โดยเฉพาะเรื่องการซื้อเสียง บทร้อยกรองหลายจำนวนแสดงความสิ้นหวังที่จะเห็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เพราะเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็ไม่มีอุดมการณ์รับใช้ประชาชน แต่จะทำได้ประโยชน์ของตนเอง ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการเลือกตั้งในช่วงนี้คือ การหาเสียงแบบให้ร้ายป้ายสีฝ่ายตรงกันข้าม

1.4 การสะท้อนภาพนักการเมือง

บทร้อยกรองได้สะท้อนภาพนักการเมืองว่าไม่มีอุดมการณ์ โดยพิจารณาจากการย้ายพรรคการเมืองบ่อย พรรคการเมืองใดมีเงินสนับสนุนมาก ก็เป็นที่ต้องการเข้าเป็นสมาชิกของนักการเมือง พฤติกรรมของนักการเมืองที่ไม่ดีคือพุดมาก และชอบให้สัญญาว่าจะทำประโยชน์แก่ประชาชน แต่ความจริงแล้วคือพุดและทำเพื่อตนเอง

1.5 การสะท้อนภาพเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

เหตุการณ์นองเลือดเมื่อวันที่ 17-21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เป็นเรื่องที่ผู้เขียนนำมาเป็นข้อมูลในการแต่งมากที่สุด ภาพที่สะท้อนให้เห็นคือ การรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชน การใช้อาวุธเข้าปราบปรามผู้ชุมนุม ผู้เขียนส่วนใหญ่กล่าวประนามคณะ รสช. และทหารด้วยถ้อยคำที่รุนแรง กล่าวยกย่องความเสียสละผู้ร่วมชุมนุม และกล่าวอาลัยผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์นี้เป็นจำนวนมาก

1.6 การเสียดสีทางการเมือง

บทร้อยกรองได้เสียดสีคณะรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย มากที่สุด ทั้งนี้ก็เพราะเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และอยู่ในช่วงที่เป็นประชาธิปไตย เนื้อหาของการเสียดสีเป็นเรื่องการบริหารงานที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

1.7 การวิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล

รัฐบาลนายชวน หลีกภัย เป็นรัฐบาลผสม ปัญหาในการทำงานจึงมีมาก เพราะพรรคร่วมรัฐบาลต้องการการผลประโยชน์มากที่สุด จึงมีข้อขัดแย้งกันอยู่เสมอ นักเขียนได้วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลผ่านบทร้อยกรอง ซึ่งมีทั้งข้อตำหนิและข้อเสนอแนะ

1.8 การรำลึกถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในประวัติศาสตร์

ร้อยกรองได้กล่าวสดุดีวีรชนในเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

2. บทบาทร้อยกรองที่สะท้อนด้านเศรษฐกิจ

บทร้อยกรองได้สะท้อนภาพความทุกข์ยากทั่วไป ความทุกข์ยากของชาวนา และสะท้อนภาพของกรรมกร ว่า ความทุกข์ของประชาชนส่วนใหญ่มาจากทรัพยากรธรรมชาติลดลง และขาดการปรับปรุงแก้ไข ชาวนายังยากจนเพราะธรรมชาติไม่อำนวยและราคาข้าวตกต่ำ ส่วนกรรมกรนั้นมีชีวิตอยู่ในเมืองอย่างแร้นแค้น

3. บทบาทร้อยกรองที่สะท้อนภาพสังคมทั่วไป

เนื้อหาที่บทร้อยกรองกล่าวถึงคือ การสะท้อนภาพสังคมเมือง การสะท้อนภาพโสเภณี และการสะท้อนภาพป่าไม้ถูกทำลาย โดยภาพของสังคมเมืองนั้นคือความเร่ร่อนของผู้คนในการประกอบอาชีพ ความลำบากในการดำเนินชีวิตประจำวัน และความใฝ่ฝันที่จะพบสิ่งดีๆ ภาพของโสเภณีคือภาวะจำยอมที่ไม่มีทางเลือกอื่น ส่วนเรื่องของป่าไม้ถูกทำลายนั้น เกิดจากความเห็นแก่ตัวของคน โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา

อภิปรายผล

จากการศึกษาบทร้อยกรอง ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 ผู้วิจัยพบว่า ร้อยกรองได้สะท้อนภาพด้านการเมืองได้เด่นชัดที่สุด บทบาทของร้อยกรองที่เกี่ยวข้องกับสังคมจึงนับว่าสมบูรณ์ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากอิทธิพลสภาพในการเขียนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองไม่ถูกปิดกั้น ส่วนเนื้อหาในบทร้อยกรองนั้น ทำให้ทราบว่า วิถีทางทางการเมืองของไทยหมุนเวียนกันไปมาระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการ กิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่ยังเหมือนกับที่เคยปฏิบัติแต่การจัดตั้งองค์กรกลางดูแลการเลือกตั้ง นับเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยสมบูรณ์ขึ้น ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นที่สังเกตว่า กลุ่มผู้นำและผู้ร่วมในการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองเปลี่ยนไปจากเหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 คือจากพล็องนักศึกษาเป็นประชาชนทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะการตื่นตัวทางการเมืองของชนชั้นกลาง จึงนับเป็นนิมิตหมายที่ดีของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาบทบาทของรื้อยกรองที่มีต่อสังคมไทยช่วงต่อจาก พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา
2. ควรศึกษาบทรื้อยกรองในด้านฉันทลักษณ์ เพื่อให้เห็นการพัฒนาการ
3. ควรศึกษาบทบาทของรื้อยกรองที่มีต่อสังคมไทยจากหนังสือพิมพ์รายวัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กบิล ชารชน. “คอกสร้อยเลือกตั้ง,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(10) : 21 ;
9-15 สิงหาคม 2535.
- กมล การฤศล. “นกไร้ไม้ไผ่,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(32) : 51 ;
12-18 มกราคม 2535.
- กวีสิทธิ์ วิเสโส. “เจ็บเกินจำแล้ว,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(50) : 21 ;
- กร ศิริวัฒน์. “อุดมการณ์หมาจิ้งเียน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(11) : 51 ;
25-31 สิงหาคม 2534.
- กุลนที พันนัทธี. “ตายสิบเกิดแสน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(2) : 21 ;
14-20 มิถุนายน 2535.
- โกวิท วงศ์วรวัฒน์. รัฐวิทยา. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2522.
- ขวัญจิตต์ ชุมแก้ว. “นิทานเจ้าขุนทอง,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(13) : 51 ;
30 สิงหาคม - 5 กันยายน 2535.
- จิก ย่านตาขาว. “หัวกะแนน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(11) : 51 ;
16-22 สิงหาคม 2535.
- เจียน ชีระวิทย์. พจนานามิ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.
- คมทวน คันธนู. “แค่ผู้อยู่และผู้ตาย,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(1) : 22 ;
7-13 มิถุนายน 2535.
- คมเลนส์. “อย่าเพิ่งเบื่อสภา,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(620) : 41 ; 6-12 กุมภาพันธ์ 2535.
- _____. “เห็บ,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(621) : 41 ; 13-19 กุมภาพันธ์ 2535.
- _____. “เรียกกร้อง,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(627) : 41 ; 24-30 สิงหาคม 2535.
- _____. “สอสุญ,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(612) : 21 ; 11-17 พฤษภาคม 2535.
- _____. “เรือ,” มติชนสุดสัปดาห์. 12 (605) : 21 ; 22-28 มีนาคม 2535.
- _____. “นิราศ,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(625) : 21 ; 10-16 สิงหาคม 2535.
- คมสัน พงษ์สุธรรม. “นิยายแผ่นดิน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(1) : 21 ;
7-13 มิถุนายน 2535.
- “ทำให้การของผู้อยู่ในเหตุการณ์นองเลือด,” สารคดี. 8(88) : 141-142 ; มิถุนายน 2535.
- ฉีกา. “ขีดแผ่นดิน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(9) : 51 ; 2-8 สิงหาคม 2535.

จิระนันท์ พิตรปรีชา. “บาดแผล,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(52) : 20 ;

31 พฤษภาคม - 6 มิถุนายน 2535.

_____ . “ฝนแรก,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(616) : 69 ; 12-19 มิถุนายน 2535.

_____ . “แผ่นดินแม่,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(1) : 20 ;

7-13 มิถุนายน 2535.

จุฬา ละคร. “เธอผู้มากับความเจ็บ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(39) : 45 ;

9-15 มีนาคม 2534.

* จรุง สุภาพ. การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

เจียงควา วงศ์ลายคำ. “ปีศาจ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(6) : 47 ;

21-27 กรกฎาคม 2534.

เฉลิมศรี ชรรณบุตร และคนอื่นๆ. “สิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคม,” เพื่อสิ่งแวดล้อม. 3(7) :

30-35 ; พฤษภาคม 2535.

* ชลชิตรา กลัคอยู่. “หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยคุณค่าวรรณกรรม,” ใน วรรณกรรม 2538.

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

ชวลา ชัยมีแรง. “สู่การเปลี่ยนแปลง หยุคความสับสน ประชาชนจงสามัคคี,”

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(6) : 21 ; 12-18 กรกฎาคม 2535.

ชาตัน. “หวั่นนักจะหักคำ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(48) : 45 ; 12-18 พฤษภาคม 2534.

ชำนาญ อำไพ. “สงสัย,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(42) : 51 ; 21-27 มีนาคม 2536.

ชุบ เขื่อนาค. “แนวคิดในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ชาวไทย,” ผู้จัดการ. 11(123) : 22-26 ;

ธันวาคม 2536.

โชคชัย บัณฑิต. “เทศกาลแห่งเสียงสวรรค์,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(39) : 21 ;

1-7 มีนาคม 2535.

เดือนแรม ปรายเรือง. “ลอย,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(23) : 20 ;

8-14 พฤศจิกายน 2535.

_____ . “ตามคู่แค้น,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 40(6) : 19 ;

11-17 กรกฎาคม 2536.

_____ . “น้ำลาย,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 40(6) : 19 ;

27 มิถุนายน - 3 กรกฎาคม 2536.

เต็มสิริ บุญยสิงห์. “ปัญหาสังคมไทยและการแก้ไข,” สังคมสงเคราะห์. 15(6) : 61-63 ;

มีนาคม 2536.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. สรุปภาวะเศรษฐกิจปี 2536 และแนวโน้มปี 2537. กรุงเทพฯ :

เอราวิณการพิมพ์, 2536.

ทวีปวร. “ดวงใจในเสื้อกาวน์,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(616) : 21 ; 12-19 มิถุนายน 2535.

ทองใบ ทองเปาด์. “หกลีบจำเลยกฏอัยการศึก 23 ก.พ. 34,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(45) :

36 ; 21-27 เมษายน 2534.

ทิน ละออ. “บาดแผลฤดูกาล,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(619) : 21 ; 29 มิถุนายน - 5 กรกฎาคม 2535.

เทียนฉาย กिरันท์. “ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง แนวทางนโยบาย และ
มาตรการแก้ไขทางเศรษฐกิจ,” เศรษฐกิจ. 5(17) : 27-35 ตุลาคม - ธันวาคม 2535.

นก สีสอน. “โครงการแข่งขันหักกระดูก,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(4) : 49 ;

28 มิถุนายน - 4 กรกฎาคม 2535.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. ปัญหาสำคัญๆ ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

2526.

“ณรงค์-สมบุรณ์ จากยาเสพติดถึงเชื้คของขวัย,” ดอกเบี๊ยะรายสัปดาห์. 1(46) : 5-11 เมษายน

2535.

นฤมิตร ประพันธ์. “เพียงแสนสั้นวันตฤ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(13) : 21 ;

30 สิงหาคม - 5 กันยายน 2535.

“นับถอยหลังก่อนเลื้ดคนองราชคัณน,” สารคดี. 88(8) : 87 ; มิถุนายน 2535.

นายสง. “เอาคี๊นไป เอาคี๊นมา,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(594) : 31 ; 10-16 มกราคม 2535.

* เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และ วานิช จรุงกิจอนันต์. เรื๊องร้อยถ้อยคั้ว. กรุงเทพฯ การพิมพ์,

2529.

นิต ระโนค. “อาเพศ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(42) : 51 ; 11-17 เมษายน 2536.

_____. “ลั๊นหวัง,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(39) : 21 ; 1-7 มีนาคม 2536.

_____. “ป่วย,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(45) : 21 ; 12-18 เมษายน 2536.

_____. “มื๊อบขาวนา,” มติชนสุดสัปดาห์. 13(664) : 21 ; 14-20 พฤษภาคม 2536.

_____. “กล่อังเมื๊อง,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(24) : 51 ; 15-21 พฤศจิกายน 2535.

นิตา ชูโต. “ครอบครัวยุคใหม่,” ก้าวไกล. 2(9) : 29 ; ธันวาคม 2536.

นิพนธ์ ไสภพ. “ปุงฉา-วิสันนา คาปลาชิปไต,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(41) : 20 ;

14-20 มีนาคม 2536.

- _____ "มโหรีรัฐเครื่อง 5," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(41) : 20 ;
14-20 มีนาคม 2536.
- ๔ บรรจง บรรเจิดศิลป์. ศิลปวรรณคดีกับชีวิต. กรุงเทพฯ : ประดิษฐ์การพิมพ์, 2523.
- ๕ ปารุญ สุวรรณรัตน์ และชูศักดิ์ เอกเพชร. วรรณกรรมสังคมและการเมือง. กรุงเทพฯ :
เจริญวิทย์การพิมพ์, 2527.
- ๖ บุญสม ภูเจริญ. การวิเคราะห์ร้อยกรองในช่วง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2530. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.
"ปัญหาการซื้อเสียงเลือกตั้งต้องแก้กันทั้งระบบ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(37) : 3 ;
16-22 กุมภาพันธ์ 2535.
- ประกาศ ประชา. "โคมเมืองที่มีคม," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(10) : 41 ;
9-15 สิงหาคม 2535.
- ประกายพุกมภ์ จิตการาน. "มาสร้างตำนานใหม่ให้แผ่นดิน," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.
39(9) : 20 ; 2-8 สิงหาคม 2535.
- ประชาสงเคราะห์, กรม. "ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัญหาของสถาบันครอบครัวและแนวทาง
แก้ไข," การประชาสงเคราะห์. 33(2) : 35-40 ; มีนาคม - เมษายน 2533.
- ประเสริฐ จันคำ. "หลังเลือกตั้งก็ควรจึงได้มาประชาธิปไตย," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(2) :
51 ; 14-20 มิถุนายน 2535.
- _____ "คำถามที่ตอบ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(3) : 51 ; 21-27 มิถุนายน
2535.
- _____ "แต่ละคืนวัน," มติชนสุดสัปดาห์. 14(676) : 32 ; 6-12 สิงหาคม 2536.
- ปราศ ราหุล. "กระจกเลือด," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(4) : 51 ; 21-27 มิถุนายน 2535.
- ปลัดกระทรวงมหาดไทย, สำนักงาน. กระทรวงมหาดไทยกับเหตุการณ์พฤษภา 35. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2535.
- ๗ เปลื้อง ณ นคร. "ความนิยมในการเขียนร้อยกรอง," ภาษาและวรรณคดีไทย. 4(1) : 29-41 ;
เมษายน 2530.
- ประเวศ วะสี. "องค์กรกลางดูแลการเลือกตั้ง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(33) : 14-15 ;
19-25 มกราคม 2535.
- "ปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญปี 34," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(30) : 12-18 ; 6-13 มกราคม
2534.

เผด็จ บุญหนุน. “คัมภีร์สะท้อนฟ้า,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(48) : 21 ; 3-9 พฤษภาคม 2535.

ผู้ตาย 1988. “ดอกประชาธิปไตย,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(45) : 21 ; 12-18 เมษายน 2535.

_____. “รัฐนาวา,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(18) : 19 ; 4-10 ตุลาคม 2535.

_____. “เจ้าไชโยม,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(51) : 21 ; 24-30 พฤษภาคม 2535.

_____. “ไร่ข้าวเจ้าขุนทอง,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(20) : 21 ; 18-24 ตุลาคม 2535.

_____. “ถนนสายแรงงาน,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(41) : 16 ; 21-27 มีนาคม 2536.

ฝุ่นฟ้า รุสลิน. “สำเนาสำตักรัฐบาลชวน,” สยามรัฐเพื่อรัฐสยาม. 40(10) : 21 ; 8-14 สิงหาคม 2536.

พจนาน พจนานพิทักษ์. “ศาสตร์,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(596) : 22 ; 24-30 มกราคม 2535.

พจนาน พจนานพิทักษ์ และพินิจ นิลรัตน์. “หลักกบฏในรอบ 1 ปี,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 40(17) : 113 ; 26 กันยายน - 2 ตุลาคม 2536.

พระไม้. “นักการเมือง,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(33) : 21 ; 17-23 มกราคม 2536.

_____. “ใครขโมยฝันไปพันนาการ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(26) : 21 ; 29 พฤศจิกายน - 5 ธันวาคม 2535

“พฤษภามหิพ,” ผู้จัดการฉบับพิเศษ. ม.ป.ป. , ม.ป.ท.

* พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. วรรณกรรมการเมือง. กรุงเทพฯ : กราฟิการ์ต, 2522.

พันธกานท์ ดุจธรรมภูร์. “ปีศาจแห่งฤดูกาล,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(37) : 2 ; 17-22 กุมภาพันธ์ 2535.

_____. “รำลึกสิบเก้าพรรษามหาโศก - ตุลา,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(20) : 21 ; 18-24 ตุลาคม 2535.

เพ็ญศิริ พุกพันธ์. วิเคราะห์ทัศนะทางการศึกษาจากบทร้อยกรองในนิพนธ์และวารสารตั้งแต่ พ.ศ. 2521 จนถึง พ.ศ. 2527. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529 อัดสำเนา

ไพบุลย์ วงศ์เทศ. “เจ้าของบ้าน,” มติชนสุดสัปดาห์. 12(613) : 18 ; 18-24 พฤษภาคม 2535.

- ไพโรจน์ บุญประกอบ. วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา
- ไพโรจน์ ขาวงาม. "ม้าก้านกล้วย," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(4) : 45 ; 7-13 กรกฎาคม 2534.
- ภูริภัทร ภวลีธร. "มนุษย์เงินเคียน," มติชนสุดสัปดาห์. 12(598) : 38 ; 7-13 กุมภาพันธ์ 2535.
- มาโนช นิสรา. "พันธุ์หมา," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(25) : 51 ; 24-30 พฤศจิกายน 2534.
- ไม้หนึ่ง ก.กุนที. "สาวไล่ในสภา," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 40(3) : 19 ; 20-26 มิถุนายน 2536.
- รณณา โรชา. "เพียงรวงสวดยาบแคดไล," มติชนสุดสัปดาห์. 14(673) : 52 ; 16-22 กรกฎาคม 2536.
- _____. "ฝันขึ้นใหม่," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 40(1) : 51 ; 6-12 มิถุนายน 2536.
- "ราคาข้าวเปลือกตกต่ำ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(31) : 19-20 ; 13-19 มกราคม 2534.
- บุญ ระโนด. "ฝันร้าย," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(4) : 50 ; 28 มิถุนายน - 4 กรกฎาคม 2535.
- เรส มหาราชภูร์. "จำได้ไหม," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(17) : 16 ; 27 กันยายน - 3 ตุลาคม 2535.
- "ลมปฏิวัติหวนกลับ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(38) : 7 ; 3 มีนาคม 2534.
- ลาวัญย์ สังขพันธ์านนท์. ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- ลำภา มัคศรีพงศ์. "โสณน้อยกลางช่อง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(33) : 51 ; 17-23 มกราคม 2536.
- ลูกแม้อยอง คลองแดน. "คำสารภาพ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(32) : 16 ; 12-18 มกราคม 2535.
- "เลือกประชาธิปไตยไหนลองไปรู้พี่." สารคดี. 8(88) : 123 ; มิถุนายน 2535.
- วสันต์ สิทธิเขตต์. "ร้ายแข่งทูลหาดี," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(48) : 45 ; 12-18 พฤษภาคม 2534.
- วัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. "วิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมไทย." วัฒนธรรมไทย. 12(4) : 30-36 ; เมษายน 2536.

วัน ณ จันทรธาร. "รู้สึกไหม," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(36) : 51 ; 7-13 กุมภาพันธ์ 2536.

วันวิ รุ่งแสง. "พี่ชาย," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(19) : 51 ; 13-19 ตุลาคม 2534.

วิชัย โชควิวัฒน์. "โสเภณีเมืองไทย 2 ล้าน 1 แสน." กรมประชาสัมพันธ์. 12(3) : 66-68 ; มีนาคม 2535.

วิทย์ วิศทเวทย์ และคนอื่นๆ. สังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2535.

วิสา คัญทัพ. "20 ปี 14 ตุลา," มติชนสุดสัปดาห์. 14(685) : 20 ; 8-15 ตุลาคม 2535.

เวหา วาปี. "เมื่อทราย ณ แผ่นดิน," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(49) : 21 ; 10-16 พฤษภาคม 2535.

✱ สมเกียรติ สุจรต์. วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของร้อยกรองที่ตีพิมพ์ในนิตยสารช่วง พ.ศ. 2526 - 2530. ปริญญาโท กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2533. อัดสำเนา.

สมคิด สิงสง. "ประชาธิปไตยยังไม่เกิด," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 40(1) : 21 ; 6-12 มิถุนายน 2536.

✱ สมพร มั่นตะสูตร. วรรณกรรมสังคมและการเมือง. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.

สมศักดิ์ ทวีทรัพย์. "ฝากถึงท่านสอสง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(14) : 16 ; 8-12 กันยายน 2535.

สว่าง ไชยสงค์. "ฝากความถึงผู้แทน," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(43) : 21 ; 29 มีนาคม - 4 เมษายน 2535.

สายธารสีไป. "เจ้าทำอะไรไหนบ้าง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(3) : 21 ; 21-27 มิถุนายน 2535.

_____. "โลกมนุษย์ไม่มีเทพและมาร," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(14) : 21 ; 6-12 กันยายน 2535.

"14 ตุลา กับ 6 ตุลา," สารคดี. 9(104) : 106-107 ; ตุลาคม 2536.

สิทธิา พินิจภูวดล. "คุณค่าของร้อยกรอง," ใน สรุปผลการสัมมนาวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร. 2516.

✱ สิทธิา พินิจภูวดล และประทีป วาทิกทินกร. ร้อยกรอง. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.

สืบสาย พงศธร. "หลับ," มติชนสุดสัปดาห์. 12(630) : 20 ; 14-20 กันยายน 2535.

สุขสวัสดิ์ ชลศิริ. "กาพย์เห่ต้อนรับผู้แทน," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(42) : 16 ; 22-28 มีนาคม 2535.

สุชาติ ธาดาธำรงค์. "ปัญหาเศรษฐกิจไหน," พัฒนาชุมชน. 31(3) : 29-47 ; มีนาคม 2534.

สุชาติ สุมรัมย์. “ปู่ไม่มี,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(47) : 11 ; 5-11 มกราคม 2534.

สุรเดช. “ออกสู่ประเทศไทย,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(2) : 51 ; 14-20 มิถุนายน 2535.

สุรพล บัณฑุเศรษฐี. “สัตว์มนุษย์,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(2) : 51 ; 14-20 มิถุนายน 2535.

สุริย์ โรจน์สฤตพานิช. วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองที่คณะกรรมการประกวดของธนาคารกรุงเทพ.
ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2520. อัดสำเนา.

เสาวลักษณ์. “กลียุค,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(17) : 51 ; 19-25 กรกฎาคม 2533.

โสภณ เปียสนธิ. “รู้,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(17) : 41 ; 27 กันยายน - 3 ตุลาคม 2535.

โสภา ขปิลมันน์. ครอบครัว พื้นฐานปัญหาสังคมที่น่าห่วงใยในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สมชาย
การพิมพ์, 2536.

ศิริวร แก้วกาญจน์. “ฤดูใหม่,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(3) : 21 ; 21-27 มิถุนายน 2535.

ศรีธรรมราช. “ฝันถึงความสมบูรณ์,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(8) : 51 ; 26 กรกฎาคม -
1 สิงหาคม 2535.

ศรีสว่าง ห่วงศ์แพทย์. “ครอบครัวไทย : ปัญหาและแนวทางแก้ไข.” ประชาสงเคราะห์. 37(2) :
20-24 ; มีนาคม - เมษายน 2537.

ศรีอินทรายุทธ. ศิลปการแห่งกาพย์ กลอน. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518.

ศุภร์ ตุลาคม. “กะลาและป้า,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(36) : 51 ; 9-16 กุมภาพันธ์
2538.

ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์. “ปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทย,” อุสาหกรรมสาร. 30(2) : 61-69,
พฤษภาคม - สิงหาคม 2534.

เศรษฐ พลจันทร์. ลักษณะคำประพันธ์ไทย. กรุงเทพฯ : อักษรไทย, 2524.

“1 ปี รสช.,” สารคดี. 8(88) : 85 ; มิถุนายน 2535.

อมร รักษาสัตย์. “ประชาธิปไตยหกลสิบปี ; อดีต ปัจจุบัน และอนาคต,” มติชนสุดสัปดาห์.
12(619) : 21-23 ; 3 กรกฎาคม 2535.

อัคนี หฤทัย. “จารึกแห่งพฤษภาคมทมิฬ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38(52) : 49 ;
31 พฤษภาคม - 6 มิถุนายน 2535.

อินทปัดโด. “สยบข้า,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 39(10) : 21 ; 9-15 สิงหาคม 2535.

เอกวิทย์ ณ ถลาง และโกวิท สงศ์สุวัฒน์. “วิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทย.”
วิทยาจารย์. 27(12) : 14-20 ; ธันวาคม 2532.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายทองพูล ทองน้อย
 เกิดวันที่ 1 พฤษภาคม 2499
 สถานที่เกิด อำเภอกุศชุม จังหวัดยโสธร
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน 299/20 หมู่ 12 ตำบลสามแยก
 อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
 ตำแหน่งหน้าที่ อาจารย์ 2 ระดับ 5
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนเลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา
 จังหวัดยโสธร 35120
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2518 มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนนารีนุกูล
 จังหวัดอุบลราชธานี
 พ.ศ. 2525 ศศ.บ. วิชาเอกภาษาไทย
 จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
 พ.ศ. 2538 กศ.ม. วิชาเอกภาษาไทย
 จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย

บทคัดย่อ
ของ
ทองพูล ทองน้อย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
มีนาคม 2539

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย โดยศึกษาจากบทร้อยกรองที่เผยแพร่ในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 จำนวน 426 ส่วนวน การศึกษามุ่งศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา วิธีดำเนินการใช้วิธีวิจัยเอกสาร และเสนอผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลของการวิเคราะห์พบว่าบทร้อยกรองในช่วง พ.ศ. 2534 - พ.ศ. 2536 สะท้อนและเสนอแนวคิดทางการเมืองมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น เนื้อหาและแนวคิดมุ่งเสนอเรื่องราวการต่อต้านเผด็จการ การสะท้อนภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตย การสะท้อนภาพการเลือกตั้ง การสะท้อนภาพนักการเมือง การสะท้อนภาพเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ การเสียดสีทางการเมือง การวิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล และการรำลึกถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในประวัติศาสตร์ ส่วนการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้น ไม่ต้องการให้ใช้ความรุนแรง แต่แนวทางประชาธิปไตยน่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด

นอกจากนั้นบทร้อยกรองยังได้สะท้อนภาพทางเศรษฐกิจ และทางสังคมทั่วไปด้วย โดยชี้ให้เห็นปัญหาและความทุกข์ยากของประชาชนทั้งในเมืองและชนบททั่วไป

AN ANALYSIS ROLES OF POEMS ON THAI SOCIETY

AN ABSTRACT

BY

THONGPOON THONGNOY

Presented in partial fulfillment of the requirements for the

Master of Education degree in Thai

March 1996

The purpose of this thesis is to analyse the role of poems on Thai society from the poems dispersed in journal in 1991-1993. The number of 426 copies must be studied a viewpoint which appeared in the case. It is applied the method to conducting research and presented the analysis description effective

The result of this analysis found that the poems in 1991-1993 are reflected and tried to present a viewpoint of maximum politics which is to be congruent with political reason at that time

The case and its viewpoint focused on wich regarding to oppose the dictatorship, reflected the image of the democracy administration, reflected the image of the election, reflected the image of the politicians, reflected the image of riot in May, to be ~~sarcastic~~ in politics, to criticize of the government and memorize to the vital political situation in history, the contradiction must be solved. By not applying of any serious at all.

Never theless, the poems are remained the image reflection of the social economic in general as well.